

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Dispvtationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtvte Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

Dispvtatio XIX. De infidelitate Paganismi, & Iudaismi, quæ reperitur in non
baptizatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

re si ex hoc oritur promissio specialis circa fidem retinendam, eadem esset circa alia peccata mortalia vitanda; quod tamen nemo admittit.

Denique dixi etiam eodem loco, facilius posse inueniri specialem hanc malitiam in Apostolica, quatenus Apostola recedit à subiectione, & obedientia, quam ex baptismo suscepit debet Ecclesia, & summo Pontifici, cùm subditus per baptismum factus est, à qua obedientia, & subiectione recedit transiens ad aliam sectam. Hæc tamen malitia imprimis non est vniuersaliter communis omni Apostolæ latius accepta: nam Catholicus transiens ad aliquam heresim peculiarem, quæ non negaret supremum Pontificis potestatem, non contraheret hanc malitiam, & tamen esset Apostolata à fide per baptismum suscepit; sumpto saltem Apostolata nomine in minus stricta significatione, & prout diximus supra, omnes hereticos posse non in propriæ vocari Apostolatas. Deinde Cathecumenus, qui à fide suscepit rediret ad Iudaismum, vel Paganismum, posset etiam vocari Apostolata in minus stricta significatione, ut supra etiam concessimus: & in eo non inueniretur hæc specialis malitia, cùm adhuc non contrahisset subiectionem, & debitum obedientia respectu Ecclesia, & Pontificis, saltem debito proximo, quod contrahitur in baptismis, licet haberet debitum aliquod remotum, quatenus haberet debitum suscipiendi baptismum, quo suscepit contraheret debitum proximum, & fieret subditus Ecclesia. Denique quidquid de hoc sit, certum est ex supra dictis, hanc specialem malitiam, non esse explicandam in confessione, nisi quatenus explicatur qualitas sectæ, ad quam post baptismum transit; qua explicata, iam eo ipso confessio constat, negant esse obedientiam Pontifici debitam, quam sectatores illius sectæ communiter negant, cùm nulla sit hodie secta, quæ non includat schisma, & neget obedientiam Romano Pontifici: si tamen aliquis in specialem aliquam heresim incidisset, ab obedientia Pontificis extrahentem, deberet hanc circumstantiam in confessione explicare, nec sufficeret dicere, se admisisse assensum aliquem contra fidem, quia per hoc non explicaretur violatio subiectionis debita Ecclesia, & Pontifici; sicut propter damnationem dixi illa 16. de penitent. n. 29. 2. debere explicari qualitatem sectæ, ad quam aliquis transit propter diuersa alia peccata, quæ singulæ sectæ affere, & profiteri solent, contra alias virtutes specie diuersas, licet in ratione infidelitatis non habeant differentiam specificam.

DISPUTATIO XIX.

De infidelitate Paganismi, & Iudaismi, quæ reperitur in non baptizatis.

SECTIO I. *Vtrum infidelitas aliquando sine peccato infidelitatis contingat.*

II. *De potestate Ecclesie in infideles non baptizatos, quæ, & quanta illa sit.*

III. *An infideles non baptizati possint retinere potestatem, vel iurisdictionem supra fidèles, & an possint ea potestate priuari.*

DE Paganis, & Iudaicis baptizatis nihil speciale dicendum est, cùm fato Ecclesie, æquaparant haereticos, quoad omnes peccatas, ut diximus *disp. 24. sect. 4. vbi de communicatione in vniuersum*, cum infidelibus fieri possit. Nunc ergo pauca aliqua tractanda erunt, quæ ad hos simplices infideles non baptizatos pertinere possunt.

SECTIO I.

Vtrum infidelitas aliquando sine peccato infidelitatis contingat.

Infidelitas duplum potest primò vi inuolunt vitium, & malitiam, ac oppositionem contra præceptum fidei, & in hoc sensu certum est, non posse esse sine peccato, sicut nec homicidium, aut perjurium si formaliter consideratur: nam licet possit contingere occiso priuata auctoritate, & sine exculpatione inculpato tunc graui, & tamen sine peccato saltem graui, vel propter inaduentientiam, vel propter ignorantiam iniurabilem: tunc tamen non est propriæ, & formaliter homicidium, qui non habet malitiam formaliter iniustitiae, quam homicidium essentialem inuoluit: sic ergo heresis non potest contingere sine peccato graui, quia hoc non significat errorum contra fidem cum perniciencia culpabilis, quod idem dici potest de infidelitate, si formaliter, & strictè accipiatur. Num ergo non loquimur de infidelitate in hoc sensu, sed magis abstrictè, prope secundum modum nostrum considerandi infideles est ad culpam, & ad cæteram culpam: & quæcumque, an error, contraria fidem nostram contingere possit solum materialiter, & absque malitia formaliter infidelitatis. Nec etiam est dubium de uno, vel altero errore contra viam, vel alteram veritatem nostræ fidei: nam eiusmodi errores etiam in Catholicis, non solum impeditis, & rusticis, sed aliquando etiam penitit, & doctis inueniuntur ab illo culpa. Sed quodlibet est de errore contra fidem nostram vniuersalem, quælibet erat in Paganis, Gentilibus, vel etiam haereticis an totus illi status infidelitatis exculpat aliquid possit à peccato saltem graui, propter ignorantiam inuincibilem erant. Vel certè an possit in utrisque tam infidelibus, quam infidelibus ignorancia inculpabilis reperiri, eorum reum, quarum fides necessaria est ad salutem eternam.

Rursus quæstio hæc duplum sensum habere potest: primum est, an possit esse ignorantia inculpabilis horum obiectorum talis, ut ea obiecta, nec

nec ex reuelatione diuina credantur per fidē, nec etiam aliunde cognoscantur, v.g. vt sine culpa aliquis ignoret eis vnum Deum, qui prouidētiam habeat rerum humanarum, & præmīū, suppliciumque statuat bene, vel male operantibus; anima ēse immortalem, & alia huiusmodi, quæ independenter à reuelatione diuina, & solo natura lumine cognosci possunt. Secundus sensus est; At possit sine culpa ignorari reuelatio Dei, de his obiectis, qua reuelatione ignorata, credi non possunt per fidem, licet aliunde cognoscantur, qua cognitio non sufficit ad salutē, qua sine fide obtineri non potest. Prior autem sensus non pertinet ad hunc locum, sed tractari solet in *prima secta* vbi agitur de ignorantia; & ibi queritur, an possit dari ignorātia inculpabilis circa ea, quæ sunt de iure natura. Et omnes ferē concedunt posse falem per aliquo tempore dari circa aliqua ex iis obiectis, non solum quæ ob scutio sunt, vt de prohibitione vſura, de malitia mendacij ex causa prolati, de malitia simplicis fornicationis, de pluralitate vxorum prohibita, & similibus; sed etiam circa obiecta alia clariora; vt de vindicta non sumenda propria auctoritate, & de aliis ad Deum pertinētibus, vt facetur Suarez *disp. 17. sect. 2. num. 7.* Coninch *disp. 18. dub. 2. num. 12.* Vasquez & alij, quos referit, & lequitur Thomas Sanchez *lib. 1. in decal. cap. 16. num. 33.* qui assert in exemplum pollutionem voluntariam, cuius malitiam aliqui præterim pueri, qui aliunde peccare possunt, inuincibiliter ignorant. Alia vero obiecta clarissima sunt, quæ ignorari nō possunt, vt malitia homicidij sine causa commissi, debere patentes honorari, quod tibi non vis alteri non esse faciendum, & his similia. An vero circa Dei existentiam, & eius prouidentiam dari possit aliquando ignorantia inculpabilis, nō est huius loci ut dixi; nunc enim solum agimus de peccatis contra fidem: illa autem ignorantia, si daretur in homine, qui nullam notitiam, vel suspicionē habuit de diuina reuelatione, etiam si esset peccatum; non tamen esset contra fidem, sed contra obligationem naturalem cognoscendi Deum ex creaturis, & eius effectibus.

³ Posterior ergo solus sensus est, qui pertinet ad hunc locum, an scilicet ignorantia nostræ fidei, ita nō sit vel totius, vel eius partis, quæ necessaria est ad ducendū totius salutem, quatenus per fidem noſci possunt, contingat neceſſe, tingat sine graui peccato. Suppono autem, inter fidei ad ipsos fideles posse aliquando repetiri ignorantia, quæ inculpabilem, non solum aliarum rerum fidei, sed etiam illarum, quorum fides explicita est necessaria, ut ex p̄cepto, ut cum aliis fatentur. Suarez *dis. 1. sect. 1. num. 10.* Hurtado *dis. 65. sect. 2. peccato.*

⁴ §. 10. Vasquez, Azor, Nauarrus, & alij multi, quos assert & lequitur Sanchez *lib. 2. in decal. cap. 3. num. 20.* addens, non rād, sed frequenter eam ignorantiam inculpabilem contingere. Difficultas ēse potest, an cōtingat etiam hæc ignorantia, seu omisſio fidei explicitæ inter fideles, inculpabilis, circa ea, quorum fides explicita necessaria est, necessitate medij, quæ est, Deum vnum ēse, & remuneratorem, & in fatis communis sententia, Trinitatis personarum, & incarnationis.

Negant à fortiori omnes ij, qui eam ignorantiam inculpabilem eriam in infidelibus non concedunt, quos postea referemus. Sed specialiter inter fideles dari non posse dicunt Gabriel. *in 3. disp. 25. art. 2. post. 5. conclusi.* Durandus *ibid. 9. 1. num. 9.* quos sequitur Eman. Roderic. *1. tom. sum.*

ma cap. 88. num. 4. & Lorca hic disp. 34. & in 1. 2. sect. 4. disp. 30. Alij tamen eam ignorantiam inculpabilem admittere videntur, loquuntur enim vniuersaliter de articulis nostræ fidei: ita loquitur Sanchez dicit lib. 2. in *Decal. cap. 3. num. 20.* vbi vniuersaliter loqui videntur de ignorantia etiam circa necessaria necessitate medij: nam postea *num. 23.* dicit instruendos esse eos rusticos in articulo mortis à Confessario circa Trinitatem, & incarnationem, quorum fides explicita est necessaria necessitate medij: quorum rusticorum ignorantiam, *num. 21.* cum Azorio dixerit esse lāpe inuincibilem. Eodem modo loquitur Coninch *disp. 4. dub. 11. n. 231. & 233.* Clariū id docet Castro Palao *1. tom. trit. 4. disp. 1. puncto 11. n. 5.* Addit tamen, eam ignorantiam inuincibilem circa necessaria necessitate medij, rād inter fideles contingere: loquitur autem non de fide explicita Trinitatis, vel incarnationis (hanc enim superiū *puncto 9. n. 7.* dixerat, non ēse medium necessarium) sed de ignorantia circa fidem Dei potenter remittere peccata, & gratiam, gloriāmque concedere, quam dicit ēse necessariam necessitate medij.

Ego distinguendū puto iuxta id, quod dixi *supra. disp. 12. sect. 4. & seqq. vbi Regi de iis obiectis,* quorum fides explicita est necessaria necessitate medij, & dixi, aliquorum obiectorum fidem ēse necessariam, omnimoda necessitate medij, aliorum vero solum esse per se loquendo, per accidens tamen posse aliquando sufficere fidem implicitam, vel in voto, quod de fide explicita Trinitatis, & incarnationis dixi ēse probabile.

Quo supposito, si sermo sit de fide Dei remuneratoris, facile concedo cum prima sententia non *autoris.*

dari inter fideles ignorantiam inuincibilem de his articulis: si vero sermo sit de fide explicita Trinitatis, & incarnationis, concedo cum auctoribus secundæ sententiae, posse inter fideles reperiri aliquando ignorantiam inuincibilem de iis obiectis. Pro quo aduerto, dubium propositum debere intelligi, de homine fideli non solum materialiter, (vt ita dicam) sed formaliter. Potest enim contingere puerum aliquem baptizatum in infancia, & habentem habitum fidei infuse, enutritio postea apud infideles. De quo puero, quod attinet ad hoc punctum, idem dicendum erit, quod dicitur de infidelibus non baptizatis, in quibus si potest dari parentis inculpabilis fidei de vno Deo remuneratore, idem dicendum erit de illo puer baptizato apud ipsos enutrito: Cum non potuerit habere aliunde maiorem notitiam reuelationis diuinæ de iis obiectis, quā illi, apud quos nutritus est. Dubium ergo debet intelligi de homine fideli nutritio inter fideles: inī hoc ipsum debet etiam intelligi, in sensu formalis, hoc est, quod sit nutritus inter fideles, vt fideles sunt. Posset enim etiam contingere, statim à prime rationis vſu, perum aliquem rusticum ad custodiendā pecora suis destinari, neque ad eos nisi semel in hebbomada redire, quo tempore de religiosis rebus non ageretur; sed de cōtra, & somno capiendo: quare licet à fidelibus nutritus, non tamen formaliter vt fidelibus, atque ideo non minus capax esset ignorantia inuincibilis, quam alij, qui apud infideles nutritur. Hic tamen casus fortasse non est moralis, nec continget, quod vel à domesticis aliquando, vel certe à fodalibus in agro non accipiat fidei notitiam saltem sufficientem, vt teneatur inquirere, &

ian

iam ignorantia non sit omnino inculpabilis, sed culpabilis.

6

Hoc ergo supposito, probari potest facile nostra conclusio: nam qui non solum habet habitum fidei infusum, in baptismo, sed etiam apud fideles enarratur, & cum illis formaliter ut fideles sunt conuersatur, non potest ignorare illa potissima capita nostra religionis, per quæ fides nostra potissimum distinguitur ab infidelitate Pagani, & Iudaismi, alioquin falso supponitur, quod sit nutritus apud fideles, ut fideles sunt: non potest ergo ignorare, Deum unum esse, & remuneratorem, & Christum venisse, alioquin non differet a Pagano, vel Iudeo. Posset quidem aliquando inuincibiliter ignorare incarnationem Verbi, & Trinitatem personarum in una esencia: sed tamen non potest, non habere aliquam notitiam de Christo non solum promisso; sed iam dato: praescindendo ab eo, quod Christus sit Deus, vel Filius potius, quam alia persona Trinitatis; alioquin eius notitia minor esset, vel certe non maior, quam notitia Iudei. Si ergo apud Christianos nutritus est, & cum illis conuersatus, propterea fideles sunt, non potest inuincibiliter carere fide eorum obiectorum, quia necessaria sunt necessitate medijs. Si autem non est nutritus apud fideles, ut fideles sunt, eadem erit ratio de illo, ac de aliis infidelibus, de quibus nunc dicemus.

7 Restat ergo difficultas de infidelibus non baptizatis, Pagani, vel Iudei; An infidelitas, quæ gani, vel Iudei doctrinam nostræ fidei non credunt, possit in illis aliquando peccato infidelitatis excusari. Iam venientia fidei id dixi supra, me non agere nunc de illa alia quæ non credunt, sive non possint inuincibiliter omnino ignorari, et enim obiecta fidei, quæ lumine naturæ aliquando a cognoscere possunt, ita ut nec etiam lumine naturæ delitatis esse cognoscantur, sed solum an possint inuincibiliter ignorari; quatenus à fide proponuntur, & pertinent ad fidem. In quo puncto est sententia aliorum, quid id inuincibilem negantur: Adrians quod lib. 4. art. 1. Gabriel in 2. distinet. 2. 2. quest. 2. art. 3. dub. 1. Altissiodor, Guillelmus Parisien. Alexand. Bonaventura, Gerson, Sylvestris, Corduba, & Alphonfus à Castro, quos refert Suarez diff. 17. f. 1. n. 2. quorum aliqui concedunt, posse pro aliquo breui tempore infidelitatem in iis à peccato excusari, non tamen pro tota vita tempore. Alij etiam pro breui tempore id negant.

8

Solent hæc sententia probari ex illo vulgari axiome; facient quod in se est, Deus non denegat gratiam. Ex quo sic arguitur, quia vel ille homo perueniens ad vsum rationis facit, quod est in se, & operatur id, quod per lumen naturæ rectum iudicat, vel non facit. Si facit Deus non denegat gratiam, sed per se, vel per alios eum illuminabit circa res fidei, cui fidei proposita si resistat, iam infidelitas non erit inculpabilis: si vero non facit, quod in se est, & non operatur rectum, quod lumine naturæ cognoscit, iam in hoc ipso peccat, & in peccatum huius peccati iuste carabit lumine fidei, quod suo peccato impediuit, & per consequens infidelitas illius non erit inculpabilis, & inuincibilis, cum proueniat ex impedimentoo culpabilis, quod apposuit peccando, & quod impedimentum tenebatur non apponere.

Ceterum si alia argumenta pro illa sententia non afferrentur, facile possemus dicere, quæstionem hanc esse de nomine, & quoad rem ipsam eos auctores non dissidere ab aliis, quos referemus:

omnes enim facile concedent, infidelitatem in eo homine prouenire ex eius culpa, non tamen prouenire ex peccato infidelitatis, nec propriam infidelitatis malitiam, & culpam in eo homine reperiri. Omnes enim aduentur, non esse idem, quod ignorantia aliqua oriatur ex culpa, & quod sit ignorantia culpabilis, & vincibilis. Nam si quis omnino ignarus obligations ieiunandi crastina die, vel inquirendi de illa obligatione, hodie omittat audire missam debitam ex pracepto, quæ si audiuerit, ad monitus ibi fuerit de ieiunio crastino, tunc ignorantia ieiunij oritur quidem ex peccato. Missa non auditæ non tamen dicunt ignorantia culpabilis, nec ille homo peccat contra praceptum ieiunij, sed solum contra praepedium Missæ. Non potest enim peccare contra praceptum aliquod, qui nullam notitiam vel suspicionem habuit talis praepcepti. Vnde ex omnino quæstio de nomine, an ignorantia illa sit culpabilis: si enim culpabilis dicatur, quæ ex culpa vtcunque procedit, omnes admittent esse culpabilem: si autem hoc nomine intelligatur illa ignorantia, quam ex pracepto debetam tollere, & quam non expellere peccem contra praceptum illius virtutis, cui talis ignorantia adseratur; tunc certe non dicunt culpabilis, quando tale praceptum in mentem non venit, & hoc solum intelligimus communiter nomine ignorantia culpabilis, vel vincibilis. Quid enim potuerit homo non peccando in aliis materiis non impeditre notitiam fidei, quæ si data fuerit, non sufficit, ut dicatur simpliciter potuisse vincere, & expellere eam ignorantiam: dicuntur non dicunt potuisse inuenire thesaurum, quicunque potuisse fodere in loco, vbi erat, si tamen id omnino ignorabat: nec imputatur ei, quod non inuenieret, si omnino nesciebat medium illud deferre ad eum finem. Sic ergo infidelis peccanti in aliis materiis, non imputatur ad culpam infidelitatem, vel ignorantiam fidei, si omnino nesciebat obseruanciam aliorum praceptorum esse medium, ad ilam ignorantiam expellendam: nec in hoc potest esse controversia, nisi de solis vocibus.

Communis ergo iam Theologorum sensus, & verissimus est, in iis hominibus pollici aliquando contingere infidelitatem mete negantur, & in omnibus culpabilem, seu inuincibilem ignorantiam nostræ fidei, nec ob id peccatum infidelitatis damnari sed propter alia, quæ faciunt contra pracepta alia naturæ lumine sibi nota, à quibus si abstinunt, sicut illuminati fuissent ad fidem suscipiendam, vel salem inueniendam. Ita supponit S. Thomas in presenti quæst. 10. art. 1. vbi totam eam doctrinam exprefit tradit, & ibi Caiet. Valentia & alijs expositoris; quam etiam sequuntur ceteri omnes, quos congerit, & sequitur Suarez diff. 17. f. 1. num. 5. Sanchez lib. 1. in deca. cap. 16. num. 32. Hurtado diff. 6. f. 2. Connich diff. 8. num. 19. Castro Palao diff. 14. d. 1. puncto 11. num. 4. & alijs passim.

Probatur primum à S. Thoma, & aliis, ex verbis Christi Ioann. 15. Si non venissem, & loguatus es fuisset, peccatum non haberent. Scilicet peccatum in infidelitatis; aliis enim peccatis non ideo cariſſimunt. Colligitur etiam ex verbis Pij V. & Gregorij VIII. In Bulla contra doctrinam Michaelis Baij, vbi inter alias Auctoris illius propositiones, damnatur hæc quæ est 68. Infidelitas prædicta negativa, in his, quibus Christus non est predicator, peccatum est. Accedit consensus fæderorum Patrum,

Patrum, ex quibus sanctus Augustinus clarissimè id docuit tract. 89. in Ioan. his verbis. *Ad hanc inquisitam pro meo captu, Dominus donante, responderemus, habere illos excusationem, non de omni peccato suo, sed de hoc peccato, quod in Christum non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non est loquuntur: sed non in eo sunt numeri hi, ad quos in discipulis venit, & quibus per discipulos est loquuntur: eodem modo loquitur idem Augustinus epist. 115. ad Sixtum, & lib. questionum veteris, & noui testamenti quæst. 67. vel quicunque auctor est illius liber, & sanctus Clemens Papa epist. 3. & alij.*

Ratio vero est clara, quia non potest refundere malitiam, & culpam id quod omnino ignoratur: si ergo aliquis ignorat omnino revelationem Dei, de doctrina nostræ fidei, nec id ei vñquam in mente venit, nec quidquam ab aliquo audiuit, non potest ei carentia fidei ad culpam imputari. Erit quidem carentia illa effectus, & poena aliorum peccatorum, quorum malitia eis imputabitur, quia eorum malitia agnouerunt, & debuerunt eam fugere. Quod vero iis peccatis imputetur notitia veræ fidei, nec cognouerunt, nec suspiciuntur, quare malitia contra præceptum fidei imputari eis non debet. Porro multis eiusmodi inter infideles eperiit experientia quotidiana clarissimè testatur; apparentibus in dies prouinciis, & regnis innumeris, nec de nomine antea notis Geographis, vel scriptoribus antiquis, in quibus Euangelij, vel fidei nostra nomen auditum non est, nec de illo cogitare potuerunt, vel ad eius inquisitionem animum applicare. Et quidem, si catena decesserit, sufficeret quod hoc ipso anno, quo haec scribimus publica Patrum nostra Societas, tanquam oculorum testimoni, narratione Europa tota non sine ingenti admiratione didicit; qui nimur Patres non sine sociorum, & militum subudio, magnum illud Amazonum flumen nemini hoc usque perarum, à primo suo inicio, usque ad Occeanum feliciter nauigaran longitudine 4000 milium, latum vero ante quam in Occeanum intret 240. milibus: ex utræque parte prouincia apparent ultra 150. suo singula idiomate varia, & incolis absque numero plena, ita ut circuitus huius quasi noui orbis nouissimè apparentis, sit fere 12000. miliarium Italorum. In hac autem vastissima orbis plaga nullum prolus Euangelij prædicati vestigium apparet, sed docilitas, & aptitudo ad recipiendam facile fidei, quam hoc usque penitus ignorarunt.

Contra hanc communem doctrinam, argui sollet, primò ex illis verbis Pauli ad Romanos. 10. *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terra, verba eorum: que verba Paulus desumpit ex psalm. 108. & applicuit Apostolorum prædicationi, quam videtur supponere notam fuisse iam omnibus gentilibus, quæ inexcusabiles ideo essent, si non credenter. Aliqui tamen volunt, ea verba non intelligi de prædicatione facta per Apostolos, sed de notitia Dei accepta ex creaturis quarum voces à nemine non audiuntur: in quo sensu videntur à Davide prolatæ, cuius sensum retinere debuit Apostolus, ne argumentum ex psalmo acceptum esset omnino inefficax: quam expositionem tuetur Vasquez 1. parte disp. 97. cap. 5. & alij, quos refert Suarez dilla disp. 17. fct. 1. num. 12. Ipse tamen Suarez cum communione Doctorum putat, debere verba Apostoli, de præ-*

Card. de Lugo de virtute Fidei divina.

ditione Euangelij intelligi; de quo diximus etiam supra disputatione i. 2. sect. 3. & videtur colligi ex verbis præcedentibus, in quibus agitur de fide per auditum concepta, de quæ dicitur: ergo fidem ex auditu: cui opponi poterat, quod gentes non audirent fidem, & ideo excusabiles essent. Ad hoc autem Apostolus responderet, auditam iam fuisse: nunc quid non audierant? quod confirmat verbis illis; in omnem terram exiuit sonus eorum. Et quæ vel potuerunt à Paulo per accommodacionem, vel allegoricè de Apostolis intelligi, vel etiam in sensu litterali: cum possit idem locus scripturæ duplècem litteralem sensum habere ut norunt Toletus, & alij apud Suarez ibi.

Alii volunt, Paulum propheticè loquutum de prædicatione Euangelij futura per totum orbem, quamvis nondum eo tempore implera esset, & more propheticè explicatis futurum per verba præterita. Quem sensum approbant Salmeron, ibi tom. 13. disp. 34. & Pererius in eum locum disp. 4. Quam tamen explicationem alij reiiciunt, quos sequitur Hurtado dilla disp. 65. §. 13. & sequentibus: primò quia in eo sensu argumentum Pauli inefficax esset, ut probaret, inexcusabiles esse non credentes Euangelio. Secundò, quia idem Paulus de progressu fidei præsenti in toto orbe videtur loqui ad Coloss. 1. dicens: *verbum Dei in universo mundo fructificat, & crescit sicut in vobis: & clarius ad Roman. 1. quia fides vestra, inquit, annunciatur in universo mundo.* Quare alij putant, Apostolum per hyperbole loquuntur; quod tamen non placet Chrysostomo, Theodoro, Occumenio, & aliis apud Hurtadum. Alij sensu orbis, nomine dicunt intelligi orbem Romanum, hoc est, prouincias Romano imperio subditas, & illud Luca 2. exiit editum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis; de solo Romano imperio intelligi deberet, quod Romani orbem solebant appellare: in quo etiam sensu S. Leo Papaus sermoni 1. de SS. Apostolis Petro, & Paulo, dixit: *cuius autem nationis in hac verba tunc non essent, aut que usquam gerentes ignorarent, quod Romana didicisset;* Alij denique, cum quibus Toletus, lullianus, & Cornelius, fortasse melius putant Apostolum per synecdochem loquutum, eo quod, per omnes orbis partes Euangelium fuisse promulgatum, quamvis non per intimas singulas cuiuslibet partis prouincias penetrasset. Sic solemus dicere aliquem totum orbem peragrasse, licet non singulas Asia, vel Armeniae prouincias penetraret. Ex quibus constat ad minus non haberet ex iis Pauli verbis, quod singulis etiam hominibus prædicta fuerit Euangelij fides, atque adeo potuisse, & posse in aliquo datur inuincibilem eius ignorantiam. Addere denique possumus: *Esto & Paulus tempore omnibus fuisse annunciatæ fides, hanc tamen notitiam ita fuisse postea in plurimis prouinciis obliuione obrutam, ut iam nunc perinde sit, ac si nunquam ibi prædicta fuisse, atque adeo non minus erit nunc inuincibilis fidei ignorantia in iis regnis, quam fuisse ante omnem Apostolorum prædicationem.*

Secundò obici, & argui solet ex August. tom. 7. de gratia, & libero arbitrio, cap. 3. vbi de ea ignorantia sic dicit: *sed & illa ignorantia, quæ non Oliellio 2. est eorum, quisire nolunt, sed eorum, qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut semper igne non ardeat.* Item epist. 180. dixit. *Ecclesiastem Catholicam ignorare nulli licet,*

Te quia

quia abscondi non potest. Respondeo in primo loco Augustinum non dicere, quod iij infideles ob illud infidelitatis peccatum ardebut semper igne, sed non liberare eos ignorantiam inculpabilem fidei ab igne illo æterno, quem scilicet ob alia peccata fuitinebunt, ut dixerat clare in loco à nobis superius adducto. Quod attinet ad secundum locum, ego non inuenio verba illa, quæ Suarez affert, ubi supra numero 4. ex Augustino epist. 180. in illa epistola inuenio quidem in epist. 166. post medium hæc verba: *ubi agnouimus Christum in eos quod scriptum est, & ipse taquam sponsus procedens de thalamo suo, exultauit ut gigas, ad cunctam viam; ibi agnouimus, & Ecclesiam in eo, quod paulo superius dicitur: in omnem terram exiuit sonus eorum & in fines orbis terre verba eorum: in Sole posuit tabernaculum suum: Ipsi est Ecclesia in Sole posita, hoc est, in manifestatione omnibus notis, usque ad terminos terre. Inuenio etiam in indice operum Augustini, verbo Ecclesia, hæc verba. Ecclesia cunctas in summitate montis, quæ cintantur quidem ex tom. 2. (qui est tomus epistolarum) sed in omnibus editionibus Parisiensibus antiquis, & nouis relictus fuit vacuus numerus paginæ, quia fortassis non fuerunt inuenta postea ea verba in Augustino, in editione verò antiquiori, & minori Venetiis anni 1584. citatur quidem numerus folij, sed ibi non inueniuntur talia verba: si tamen ea verba in Augustino inueniantur, responderi potest facile cum Suarez ibi, Augustinum loqui de hereticis contendentibus veram Ecclesiam apud se reperiri: vel saltem non constare, quod sit apud nos: contra quos merito dicitur, per se loquendo, non licere ignorantiam vera Ecclesia prætendere, quia tot signis, & notis depræhendi potest, ut etiam inquirentibus non possit abscondi; sed ex variis signis manifestissimè deprehendatur: cum hoc tamen stare potest, quod per accidens aliqui rustici, & imperiti etiam apud hereticos, qui eas notas, & signa discernere non valent, inuincibiliter veram Ecclesiam ignorent, quia vel non dubitabunt, vel non potuerunt dubium vincere, & multò magis apud Gentiles, & Paganos, qui nec Ecclesiæ nomen audierunt, nec cogitationem habuerunt de ea inquirendâ.*

16
Obiectio 3.

Tertiò argui solet, & obiecti ex S. Prospero lib. 2. de vocatione gentium cap. 5. & 6 dicente: *qui de quibuscumque nationibus, quibuslibet temporibus, Deo placuerunt spiritu gratia fuisse discretos: quo et si parvior antea, atque occultior fuit, nullis tamen seculis se negavit. Hæc tamen, & similia verba, quæ aliquando apud Patres occurunt, non significant omnibus, & singulis datam fuisse notitiam fidei, aut obligationis eam inquirendi: sed datam fuisse notitiam saltem per creaturas de Deo, vel certè de obligatione circa legem naturalem, cui si satisfacerent, quantum cum diuina gratia poterant, nec suis peccatis obicem apposuerint, fuissent amplius illuminati ad veram fidem, vel amplectendam, vel certè inquirendam. Hunc autem fuisse Prosperi sensum constat ex ipsis verbis capite 4. ubi lumen illud reducit ad notitiam Creatoris, ex ipsis creaturis ortam, quo lumine potuissent benè vti, si voluissent.*

17
Obiectio 4.

Quartò argui solleratione, quia Deus singulis adultis prouidit media omnia necessaria ad salutem, & ideo singuli salvi esse possunt: alio-

quin si non possunt, non appetunt, quomodo Deus velit ex se omnes homines saluos fieri, & ad agnationem veritatis venire, cum non prouident eis media necessaria ad salutem: fides enim vera, & notitia illius est medium maxime necessarium, sine quo nullus adulterus salutem consequi posset. Respondeo omnibus prouidisse media necessaria ad salutem, etiam iis, qui fidei notitia carent, quatenus etiam illis, ut diximus, communica notitia aliquam, vel Dei ex creaturis, vel saltem certi, & honesti, atque in honesti iuxta legem naturæ, qui notitia, si bene vtantur, peruenient vel ad veram fidem, vel ad eius notitiam talem, ut possint eam vel amplecti, vel querere, & impetrare. Vnde ortum est axioma illud communis: *Faciens quod in se est, Deus non denegat gratiam.*

De vero autem sensu illius axiomatici est controuersia inter Theologos recentiores: quidam enim volunt intelligi, de homine faciente quod in se est, ex viribus naturæ, non ex viribus naturæ: ita ut sensus sit, facienti quod potest, cum in se est, ex virtute gratiae, non denegari alia auxilia gratiae: Deus enim neminem defert, nisi prius a ipsius desperatione. P. Vasquez 1. part. disp. 99. cap. 5. & 10. & 11. & 1. 2. disp. 109. cap. 1. qui addit illam propositionem in celo statim de faciente ad te quod in se est, ex viribus naturæ, permette ad extreum Massiliensem. Alij tamen multi illud axioma intelligunt, ut sonat, de faciente quod in se est ex viribus naturæ: Molina in Cen. quæst. 1. 4. art. 1. 3. disp. 6. membr. 5. & disp. 10. & quæst. 2. 3. disp. 5. Altiliodor. lib. 3. Summar. art. 1. quæst. 5. Alen. 3. part. quæst. 69. membr. 5. art. 3. Albertus in 2. disp. 28. art. 1. ad 4. Richard. iii. quæst. 2. Sotus in 4. disp. 1. quæst. art. 3. & lib. de natura, & gratia c. 4. Barchol. Medina in 1. 2. quæst. 109. art. 6. in fine. Vega in Trident. cap. 1. Gerson part. 1. Alphab. 2. 4. in regulis moralibus littera M. & part. 3. lib. 5. de vita spirituali, Driedo de concordia Prædestinationis 2. part. cap. vli. pag. 5. 1. Ruardus art. 7. & Dolores autem scholastici pag. 438. Mæscartens Episcop. Albigiensis lib. de auxiliis, disp. 1. part. 5. & alijs, quos referunt, & sequitur late Lessius tract. 1. de auxiliis, in appendice ad cap. 10. Quibus videtur favere S. Thomas quæst. 1. 4. de veritate art. 11. ad 1. & 3. contra gentes, cap. 159. quod nunquam videtur retractasse in summa, quamvis 1. 2. 9. 109. art. 6. retractare videatur, quod aliquando dixerat in 2. disp. 2. 8. quæst. 2. art. 4. de disputatione ultima ad gratiam iustificantem, posse esse actum clycum foliis naturæ viribus.

Iuxta principia nostra facile erit explicare, & defendere verum sensum illius axiomatici: non munis sine vilo inconveni. Duplum enim dicitur in sensum potest habere, & utrumque verum. Primum enim dicitur, quod in se est, ex viribus naturæ, & operanti, ex donis gratiae, quæ accepit, & ex virtute supernaturæ, & proportionatis, dati viciis suis, intuitu meritorum alia dona, & auxilia gratiae, ad ea, quæ prius non poterat saltem moraliter præstare: Et in hoc sensu videtur Logi S. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 6. ad 1. & quæst. 11. art. 2. & 3. Bonaventura, & alijs, quos adducit P. Vasquez dicta disp. 91. numero 63, & Bellarm. lib. de gratia & libero arbitrio, capite 6. & videtur etiam esse sensus intentus à Tridentino sensu, capite 11. dum dicit: *Deus impossibilis non est, sed inbendo monet facere quod possit, & potest, quod non possit.* & adiuva ut possit: Igitur enim

est de auxiliis, quæ dantur à Deo intuitu orationis præcedentis, & sine quibus auxiliis homo prius non poterat moraliter præstare ea, quæ iubebantur: poterat tamen moraliter petere: si autem petit, impetrat vires morales ad faciendum, qua prius non poterat.

Secundus sensus est, hominem facientem, quod moraliter potest, exercendo actus naturales, quibus legem obseruet, quantum moraliter potest, accipere semper vires, sive naturales, sive supernaturales, quibus moraliter possit facere ea omnia quæ sub mortali tunc tenetur facere, & prius non poterat moraliter facere: non tamen ita, ut illa auxilia dentur intuitu eorum operum naturalium, quasi meritorum, saltem de congruo, sed quia per illa opera remouetur obex ad accipendas eas vires & auxilia, Deus enim pro sua benignitate, & ex Christi Redemptoris meritis, voluit omnibus hominibus in vniuersum, dum sunt in hac vita, date auxiliū, seu vires, non solum quibus physicis, sed etiam quibus moraliter possint præstare ea, quæ ab ipsis ex modo exiguntur, dummodo per ipsos non solum, quatenus apponunt obicem, quo impedian illas vires morales: Deus enim neminem deserit, nisi prius ab ipso deseratur; deseretur autem illum, quem relinqueret cum sola potentia physica ad seruandum præceptum graue, quæ tamen potentia semper, & infallibiliter necessitate moraliter afferit secum violationem præcepti, itaque si homini occurrat seruandum præceptum castitatis v. g. habet vires, & auxilia, quibus vel possit moraliter velle seruare castitatem, vel saltem possit relinquare aliquam occasionem, vel auertere cogitationem, vel apponere alia media, ad obtinendas eas vires. Quod si nolit apponere illa media, non mirum, quod aliquando meneat cum sola potentia physica ad castitatem: iam enim habebat potentiam moralē mediatam, seu remotam, & per ipsum fecit, quod non habuerit etiam immediatam, & proximam. Quod si apponit illa media per actus naturales, dantur infallibiliter virtutes morales ad alia, non ut præsum illorum actuum, sed ut non ponenti obicem ad receptionem illius auxilij. In quo sensu explicandi sunt secundo loco suprà allegati, dum dicunt, facient quod in se est, per vires naturales, non denegari gratiam: loquitur enim de dispositione non directa, sed indirecta, quatenus per illa opera impediunt obicem, qui excluderet illas vires morales.

Iste secundus sensus nullo modo coincidit cū errore Massiliensem. Primi quia illa opera naturalia, non sunt heriū condignum, vel congruum, intuitu cuius detur illud auxilium, sed solum, sunt remouens prohibens, nempe obicem. Augustinus autem solum videtur excludere opera quæ habent rationem meriti, ut constat ex lib. 4. contra duas epist. Pelagianor. c. 6. vbi ait, quod dicunt, gratiam adiuuare vniuersiusque bonum propositum sine scrupulo acciperetur Catholicè dicit, si tamen in bono proposito meritum poseretur. Secundò & præcipue differt à Massiliensibus, quia dico quod illa opera naturalia appellari possint aliquo modo dispositio ad auxilium gratiæ: non est tamen dispositio oria ex solis vires naturæ, sed oria etiam ex auxiliis gratiæ per Christum: Diximus enim in tractatu de gratia; nunquam impleri de facto aliquod præceptum, vel vitari aliquod peccatum sine auxilio

Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

gratiæ per Christum, sive sit naturale, sive super-naturale in entitate: ergo quoties remouetur obex noui peccati, semper remouetur ex auxilio gratiæ, atquæ adeo ea remotio obicis, eo modo, quo disponit, ad auxilium gratiæ, non est dispositio habita ex solis naturæ viribus. Et licet dixerimus, non requiri auxilium gratiæ propriæ dictum ad omne opus bonum morale, id tamen intelligitur de opere bono, quo nullum vitarum peccatum, de quo sane operum genere modò non loquimur, nam illa per accidens omnino se habebunt ad accipienda auxilia gratiæ, nec directè vel indirectè disponunt ad gratiam: debet itaque intelligi axioma de homine faciente quod in se est in ordine ad vitandum peccatum, quod moraliter potest vitare; hic enim infallibiliter accipiet auxilium, quo moraliter possit obseruare omnia præcepta, quæ tunc occurunt. Et hic etiam sensus videtur supponi à S. Thoma 1.2. quæst. 89. art. 6. & quæst. 14. de verit. art. 1. ad 1. vbi ait, certissimè tenendum esse, quod si homo in filiis nutritus ductum naturalis rationis sequatur in appetitu boni, & fuga mali, Deus per inspirationem internam, vel prædicationem externam reuelabit ei mysteria fidei: in quibus verbis illa particula certissimè ostendit legem latam de hoc, quæ quidem non potest non esse ex meritis Christi.

Hinc infertur etiam solutio alterius similis difficultatis; quia scilicet, si homo non potest naturæ viribus se disponere ad gratiam, sequitur multos non habere de facto auxilium sufficiens ad statim salutem: multi enim non habent fidem nec fidici notiam, ac per consequens non habent principium proximum ad opera supernaturalia, sed solum possunt operari honestè secundum legem naturæ, ergo vel dicendū est, hos homines carere auxilio sufficienti ad suam salutem, vel fatendum erit, posse se disponere ad fidem, per exercitium operum naturalium, atque adeo habere saltem mediare, & remotè aliquod auxilium, quo possint consequi vitam æternam.

Hec obiectio tangit quæstionem illam. An sint aliqui in hac vita, quibus Deus non datur auxilia necessaria ad suam iustificationem vel salutem, de quæ quæst. videri possunt Bellar. lib. 2. de auxiliis naturali, & lib. arb. c. 5. & sequentibus Molinam, cœlaria, & ad Graia, & lib. arb. c. 5. & sequentibus Concord. q. 14. art. 13. disp. 10. & 1. part. quæst. 2. 3. art. 5. disp. 3. & quæst. 19. art. 6. disp. 1. Valentia salutem, & 1. 2. disp. 3. quæst. 3. puncto 4. 8. 1. Valsquez 1. p. missio. disp. 96. & 97. Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 8.

scilicet 2. In quo puncto, omittis variis sententias, quæ apud dictos auctores videri possunt, certum est, non dari omnibus auxilia efficacia ad salutem; certum etiam est, nullum esse peccatorem, qui si vere, & sufficienter doleat de peccatis, non possit obtinere eorum veniam, quantumcumque multa, & gravis sint: Certum denique est, nullum esse cumulum peccatorum, qui si certa, & determinata regula, ut post illum terminum, non datur auxilia sufficiens ad salutem, omnes enim ad penitentiam inuitat, & ad veniam peccatorum, ut latè explicui, & probavi disp. 8. de penitent. scilicet 1. Hinc etiam certum viderit, nec respectu singulorum hominum, dari aliquem cumulum peccatorum singulis determinatum, post quem hic homo perseverans adhuc in hac vita cum vnu rationis, per longum tempus non habeat auxilium sufficiens ad suam conversionem. Nam in hoc sensu loquitur Apostolus Petrus

T. t. epist. 2.

epist. 2. cap. 3. non vult inquit aliquos punire, sed omnes ad penitentiam converti. Vide alia multa loca apud Bellarm. *disq. cap. 5.* Quibus adde *Gregorium lib. 17. moral. c. 4.* vbi sic ait: *quisquis delinquit, & vivit, idcirco hunc diuina dispensatio in equitate tolerat, ut ab iniquitate compescat.* Denique certum etiam videtur, huiusmodi auxilium, non dari homini adest, singulis momentis: sèpè enim dormit, sèpè attendit ad alia obiecta, nec potest tunc cogitare de iis quæ pertinent ad salutem, vel penitentiam, ut latè probat Bellarm. *vbi sup. cap. 6.* vnde fit posse aliquem adulterum, catere auxilio sufficienti ad salutem, per aliquod breue tempus ante mortem, non solum ratione amenitatem, vel somni, sed propter naturalem obliuionem, & alias causas similes. Ceterum habet auxilium sufficiente oportuno tempore, hoc est, quando proponitur obiectum, vel excitantur species, quæ circumstantiae frequentes sunt, & ratione illarum dicitur semper habere auxilium sufficientem, semper, inquam humano modo, & moraliter, non metaphysicè loquendo.

23 His ergo suppositis ad difficultatem suprà possumus respondere, omnes homines, etiam infideles habent de facto auxilium sufficiente ad salutem mediatis vel immedietate: nam si sint fideles, momentur sèpè à Deo ad dolendum de peccatis, & procurandam gratiam Dei: si verò sunt infideles, excitantur etiam sèpè affectu aliquo relinquenti peccata, & inuestigandi viam salutis: vel faltem utique mouentur ad non committendam noua peccata, quibus si resistant, & faciant quantum moraliter possunt per aliquid tempus, Deus mouebit illos iterum per cogitationes spectantes ad salutem, ut doleant de peccatis, vel procurent sibi remedium spirituale: Differunt autem, quia peccatores fideles per illos actus bonos, quibus noui peccatis resistunt, disponunt se remotè quidem, sed positivè etiam, & directè ad iustificationem: cum enim illi actus regulariter orientur ex fide, sunt supernaturales, & proportionem habent, secundum quam possunt de congruo meriti iustificationem: ut verò infideles, quorum actus regulariter sunt naturales, solum se disponunt indirectè remouendo obicem noui peccati, quod impedit posse auxilia, & cognitiones bonas circa negotium salutis. Vtrorumque tamen dispositio siue directa, siue indirecta, non est ex solis naturæ viribus, quia, ut suprà vidimus, illi etiam actus naturales quibus vitamus aliqua peccata, non sunt sine aliquo auxilio gratia data per Christum: in utroque ergo hominum genere habet locum illud axioma, facienti quod in se est &c. & hoc duobus modis iuxta duos illos sensus: nam si intelligatur de auxilio requisito ad iustificationem obtinendam, dicendum est, quemlibet fidelem, vel infidelem, facientem per aliquod tempus, quantum potest moraliter, in ordine ad videnta peccata, disponere se saltu indirectè, ut mouatur à Deo aliquibus auxiliis, & cogitationibus circa suam salutem, quibus si consentiat paulatim illuminabitur in ordine ad iustificationem. Si verò illud axioma intelligatur de auxilio gratiae, ad seruanda præcepta, quæ occurruunt, dicimus etiam credibile esse, quemlibet fidelem, vel infidelem habere semper auxilium moraliter sufficientem mediatum, vel immediatum, ad non pecundum moraliter modo explicato, ita ut nemo sit adeo desperatus, dum est in via, ut non possit moraliter vitare peccatum, quod actu committit;

licet enim aliquando careat potentia morali proxima, ad aliquod præceptum obseruandum, potest moraliter aliquid facere, quod si fecerit, debitur ei potentia moralis ad illud aliquid.

Dices, aliqui peculiariter dicuntur obsecuti, vel obdurati ad peccandum, obduratio autem est non est sola carentia auxilij efficacis, alioquin præceptio includit carentiam auxilij sufficientis moraliter, ita ut ille dicatur obdutus, qui solum physicè potest vitare peccatum, non tam moraliter. Responde obduracionem supra carentiam auxilij efficacis, addere difficultatem, quidem maximam in ordine ad conuersiōnem, vel obediētiam: non tamen in eo gradu, in quo reddatur homo moraliter impotens, loquendo de propria impotentiā morali, quamvis in latiori significatiōne illi etiam possit dici moralis impotens. Dubitari posset hic, quid senserit PP. Graci de *Sal. viribus naturæ*, ut disponat se homo per illas ad *gratiam Deimani Valquez 1. part. diff. 89. cap. 3. num. 4. & 4. & disp. 91. cap. 8. & 9. exultim. eos hoc in alijs re cum Semipelagianis consenserit, quia non *impotens* dum exorta Pelagi hæresi, facile fuit ministrare *ad patēt* in hac parte fentire, vel loqui. Alij tamen eos *conantur interpretari*, ut Suarez lib. 2. de *prædij. cap. 8. Arrubal 1. part. quæst. 23. disp. 7. 5. membr. 3.* qui de horum Patrum sensu, & explicatione videtur possunt.*

Aduertendum tamen est cum Suarez in *presenti dicta disp. 17. s. 1. num. 9.* dari quedam suum medium aliorum, quibus fides quidem sufficienter proposita non est, & ideo eam non tenentur amplecti, habentur tamen aliquam eius notitiam, quæ sufficit, ut tenetur inquirere, & examine doctrinam fidei, & eius motiu: quia licet prima illa prædictio non sufficiat ad obligationem proximam credendi, potest sufficere ad obligationem remotam: & in eiusmodi hominibus, qui plurimi quidem hodie sunt apud hæreticos, & apud Paganos, præterim apud Iucas, & apud Mahometanos alios, ignorantia iam non erit inuincibilis, & inculpabilis, si debitam diligenter non adhibeant: ea verò diligenter posita, si non possint sufficienter notitiam inuenire ad amplectendam prudenter fidem, ignorantia adhuc permanebit inuincibilis. Quanta autem, & qualis debet esse illa diligenter, explicat idem Suarez *ibid. num. 10.*

Denique ex dictis infertur, non solum posse contingere ignorantiam inuincibilem circa fidem; prout veratur circa obiecta supernaturalia, & quæ possunt sola reuelatione cognosci, sed etiam prout veratur circa obiecta naturalia, quæ per eandem fidem manifestantur, & aliunde cognosci possunt. Potest enim homo ignorare inuincibiliter, quod Deus ea obiecta revelant, atque adeo potest inculpabiliter fidem illorum obiectorum negare, & siue possit, siue non possit inuincibiliter eadem obiecta materialiter negare; poterit tamen negare inuincibiliter quod sine à Deo reuelata, & per consequens illorum fidem. Si autem circa eadem obiecta culpabiliter ererit, quia aliunde naturæ lumine ea poterat, & debebat cognoscere, illud tamen peccatum non erit infidelitatem, cum non sit contra præceptum, & obligationem fidei, ut fateatur Suarez *dicta disp. 17. s. 1. num. 3.* sed erit peccatum ignorantiae, culpabilis contra legem naturæ.

Hinc tamen oritur quædam Difficultas, si pec-

propositus si peccatum illud non sit infidelitatis, sequitur fidelem in sensu composito posse esse idololatram, Mahomeranum, Paganum &c. probat sequela, quia si puer baptizatus, & nutritus apud Tucas, vel idololatras nihil audiuit de fide, & factus adultus colat idola peccans in ipso actu idololatria, committit verum peccatum idololatria, & per consequens est idololatram. Aliunde autem retinet habitum infusum fidei, quem accepit in baptismino, & qui non perditur nisi peccato infidelitatis, quam tamen infidelitatis malitiam hic non contrahit iuxta supradicta; ergo remanet adhuc fidelis, & idololatram cum vera malitia idololatria.

28 P. Suarez dicta *fol. 2. num. 3. & 4.* fatetur, sine notitia revelationis, non posse committi peccatum infidelitatis, atque adeo illum puerum factum adultrum, qui totius revelationis ignorantiam habet inuincibilem, non committere infidelitatem, quia non opponitur testimonio, & veritati diuinæ, licet in illo actu colendi idola peccet gravissime contra legem naturalem. Ad absurdum verò de habitu fidei manente in idololatria, responderi primò, posse ab aliquo negari, quod maneat, dicendo, habitum fidei perdi non solum propter culpam, sed etiam propter physicam oppositionem, vel inter errores, & fidem, vel inter prauam dispositionem voluntatis affectus ad huiusmodi errores, & consequenter auersa à pia fidei affectione. Caterum idem Suarez merito ab hoc respondendi modo recedit, cùmque improbar propter verba Tridentini, quibus dicitur, solo infidelitatis peccato fidem annulli: omnis ergo alia oppositio physica, & omne aliud peccatum, quod non sit infidelitas, non sufficit in hac vita, ad expellendum habitum fidei semel infusum. Quare concludit, non esse inconveniens, quod remaneat cum Idololatria habitus fidei, dum ipsa idololatria manet sine vera infidelitate: quia si puer baptizatus ab hereticis potest postea diu retinere errores, retento simul habitu fidei, quandiu non peccat contra fidem sibi propositam: sic potest fides habitualis manere cum errore materiali idololatria, quandiu error ille non est error formalis contra fidem,

29 Circa hanc Suarj doctrinam, vñica mihi est difficultas; contra regulam illam generalem, quia negat peccatum infidelitatis in eo qui inuincibiliter ignorat reuelasse Deum obiecta nostra fidei, atque adeo dicit stante illa ignorantia, non perdi habitum fidei ab illo, qui actus idololatria exercet, vel quolibet alio. Contra hoc enim vrget, quod diximus *dis. 18. sect. 1.* peccatum infidelitatis committi, & habitum fidei perdi ab eo, qui negat scienter non solum res reuelatas, sed etiam ipsam reuelationem, vel veracitatem summam Dei, quibus assensus fidei inniti debet. Potest ergo contingere, quod baptizatus ille, & educatus apud haereticos, vel etiam apud Gentiles, nullam habet notitiam fidei nostre, & tamen peccet graviter negando pertinaciter veracitatem Dei, quæ naturæ, & rationis lumine sufficienter ei opponitur: qui assensus in illo etiam hominem habet: videtur totam malitiam infidelitatis. Suppono enim ex dictis in principio huius materiae, veracitatem Dei, licet de facto sit etiam ipsa reuelata à Deo, & possit credi fide diuina propter reuelationem; debere tamen semper credi independenter ab ipsa reuelatione, antecedenter ad assensum rei reuelatae; vt possit fundare assen-

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

sum rei reuelatae: & hunc ipsum assensum circa veracitatem Dei esse quidem supernaturalem, & firmissimum, non tamen ortum ex reuelatione, sed ex terminis, vel ex ipsa Dei perfectione infinita. Vnde sequi videri cum, qui nihil audiuit de reuelatione Dei circa mysteria nostra fidei, adhuc posse habere totam notitiam, & lumen requisitum ad ferendum iudicium de veracitate Dei, quantum habet Catholicus, cùm hic etiam primum assensum circa veracitatem Dei non fundet in reuelatione Dei, sed aliunde eam cognoscat, vt diximus. Sicut ergo Catholicus peccat contra fidem peccato infidelitatis, si nulla reuelatione Dei negata, negaret tamen eius veracitatem, & opponeret se lumini, quo veritas Dei credenda proponitur independenter ab omni reuelatione: sic illi alius, qui eidem lumini se se opponeret, & negaret pertinaciter veracitatem Dei, sufficienter sibi propositam, vel ex terminis, vel ex aliis principiis, peccat etiam peccato infidelitatis, & irrogaret diuinae veritati iniuriam eiusdem rationis: cùm neuter se se opponeret reuelationi diuina, sed sibi veracitati: quod facilius intelligetur, si supponamus Catholicum ignorare adhuc inuincibiliter reuelationem peccatum reflexam factam de ipsa veritate Dei, sed credere reuelationem factam de aliis mysteriis, quæ tamen mysteria, pertinaciter negat, quia negat Deum esse veracem. Certe tunc non solum dissensus mystorij reuelati, sed etiam dissensus circa veracitatem Dei continetur malitiam infidelitatis, & expellere habitum fidei ergo dissensus veracitatis, qui eiusdem rationis est in illo alio ignaro totius reuelationis, continet eandem malitiam infidelitatis, & ponet eundem effectum expulsionis habitus fidei infuse.

Ratio autem à priori est, quia obligatio fidei non est solum credendi rem reuelatam, sed etiam Dei reuelationem, & veracitatem Dei, sine quibus creditis non potest res reuelata credi: ergo hinc fidei obligatione se se opponit, non solum qui negat rem reuelatam, sed etiam qui negat Dei reuelationem, aut eius veracitatem: inquit hic negans veracitatem, radiciter destruit fidem, tollens eam à principio fidei fundamento, quod est veritas Dei: peccat ergo contra fidem, atque adeo peccato infidelitatis, & consequenter perdit habitum fidei infusum. Hic enim habitus, vt vidiimus *dis. 17. sect. 2.* expellitur illo peccato quod ratione sui obiecki opponitur exercitio actuum fidei, cui exercitio nullum aliud peccatum adeo clare opponitur, vt peccatum negantis pertinaciter veracitatem Dei, cum quo actu non potest stare assensus illius fidei diuina circa obiectum reuelatum, cùm non maneat fundamentum diuinæ veracitatis cui innitur,

Dices, negantem veracitatem Dei, peccate quidem contra religionem, quatenus admittit blasphemiam mentalem, tribuens Deo defectum turpissimum, non tamen peccare contra fidem, nisi quatenus negando veracitatem impedit assensum rei reuelatae, quem solum assensum fides formaliter intendit: qui enim loquitur, intendit formaliter conciliare sibi fidem ad ea quæ dicit: & quasi materialiter vult, quod audiens credat eum esse veracem, vt medium nempe ad hoc, vt credat rem dictam, vt diximus *dis. 18. sect. 2.* Respondet tamen, nos ibidem dixisse negantem veracitatem Dei, peccare etiam contra fidem, non quidem peccato infidelitatis diverso in specie

T t. 3. intra

intrà genus infidelitatis à peccato illius, qui negaret Dei revelationem; sed tamen peccaret contra fidem, que licet assensum veritatis præcipiat propter assensum rei reuelatae; sed tamen præcipit illum assensum, atque ideo præcindendo etiam à blasphemia violatur præceptum fidei, negando veritatem Dei.

32 Vrgebis, quomodo potest peccare contra fidem illi, qui omnino ignorat fidem, & omnem doctrinam fidei; restat ergo quod solum peccet contra lumen naturæ dictans, debere ex ipsis creaturis agnoscere Deum infinitè perfectum, non verò contra fidem; & per consequens diffensus illi, etiam si grauitate culpabilis, non expellat habitum fidei infuse. Refondo, hominem illum in casu postea ignorare quidem fidem, & eius obligationem, quatenus veritatem circa reuelationem, & res reuelatas: non tamen ignorare obligationem fidei, quatenus hæc obligat etiam ad credendum veritatem Dei aliunde cognitam, quam ex reuelatione veritatis. Potest enim contingere, aliquem ignorare, omnino inuincibiliter Deum aliquid reuelasse, & omnem prorsus Dei reuelationem; & tamen ex principiis naturæ cognoscere obligationem credendi Deo, si aliquid reuelat, quam obligationem fides ipsa imponit, & prohibet diffensem veritatem, ne impediatur assensus rei reuelatae: iam ergo cognoscit ex parte obligationem fidei, & potest contra fidem peccare, quod sufficit ad peccatum infidelitatis, & ad amittendum habitum fidei infuse.

An omnia opera infidelium sint peccata, haec tamen quæstio magis propriè per quæ ad tractatum de Gratia, vbi agitur, an fides necessaria sit, ad quodlibet opus bonum naturale, & morale: quare eam quæstionem ad locum illum remittimus.

SECTIO II.

De potestate Ecclesiae in infideles non baptizatos, quae & quanta illa sit.

33 **S**vb hoc titulo multa dubia comprehenduntur, quæ sigillatim explicanda sunt, & de quibus ultra alios optimè tractat Suarez *in præsenti* *disput. 18. sct. 1. & sequentibus.* Pro quibus omnibus præ oculis habendum est, infideles huiusmodi alios esse subditos Ecclesiæ, vel Principibus Christianis in temporalibus, eo quod in eorum regnis, & terris habitent; alios verò non esse ita subditos, vnde oritur diuersitas potestatis in illis, vt constabit. Rursus potestas hæc considerari potest, vel ad prædicandam illis fidem, vel ad cogendos eos, vt prædicationem, & fidem audiant, vel ad cogendos etiam, vt fidem auditam, & sufficienter propositam amplectantur, vel saltem vt errores, qui non solum sunt contra fidem, sed etiam contra rationem, & legem naturalem, deponant: vel denique ad priuandos eos, dum in infidelitate perseverant, dominio, & potestate in personas fideles; de quibus omnibus in particulari dicendum est. Non est autem sermo de hereticis, seu de baptizatis, de quibus disputatione sequenti agendum erit, sed solum de non baptizatis.

*De potestate, & iure, quod Ecclesia habet ad
prædicandam infidelibus fidem.*

Distinguuntur P. Suarez *vbi supra, s. 1. n. 1.* Inter potestatem, & ius ad predicationem: aliqui enim habent potestatem meram aliquod faciendi, quandum nimurum ab alio non impediantur: sicut mihi licitum est ingressi alienam domum, si tamen dominus dominus domus impedit, utitur iure suo, quia mea potestas non fundatur in iure, sed in permissione. Alii vero habent potestatem fundatam in iure, sicut est potestas viendi propria domo, vel re communis. Hac tamen differentia, ut verum fatetur, materialis est, & solum secundum magis & minus: nam si attente consideretur, prior etiam potestas affectum secum aliquod ius, licet magis limitatum, & minus univale, quamvis enim dominus possit mihi prohibere ingressum suæ domus alij tamen non possint, & aduersus eos habeo ius, ne me impediatur: & possum impetrare volentes cohære, & ab illis me defendere, quia prohibent me ab exercitio actionis mihi liberæ. Sic Sacerdos, cui Pontifex facultatem audiendi confessiones in aliena parochia non contradicente Parochio, potest quidem a parochio impeditur: non tamen potest impetrari ab ylo alio inferiori, atque ideo potest a quolibet alio impetrare volente, defendere, & ut iure suo. Sic ergo Ecclesia potest quidem considerari cum potestate prædicandi fidem, limitata tamen, nempe quandum Principes consentient: quo casu non habaret ius illud ita illuminare, quale nunc habet prædicandi fidem etiam Principibus repugnantibus: habaret tamen adhuc ius, aliudque contra omnes altos privatos, & quibus consentiente Principem non potest prohiberi, & contra quos potest se tenet, si prædicacionem impeditrent. Eo ergo ipso, quod Ecclesia habet potestatem prædicandi fidem, videatur habere ius etiam verum, & factum aduersus omnes, à quibus non dependet in ylo illius potestatis, atque ideo si ab illis aliis impeditur, potest eos cogere ad desistendum: nemus enim potest iuste me impetrare ab ylo faciatur, quia ab ipso non pender, nec eius arbitrio subordinata est.

Hac tamen ad quæstionem de nomine pertinere videntur; an scilicet *potestas* illa, appellari etiam possit *ins.* Ceterum loquendo de te ipsa: fatendum est, de facto Ecclesiæ habere non potestatem predicandi, quia diu in Principiis non impeditur, sed etiam habere hanc potestatem cum iure ad hoc, ut neque à Principiis, nec ab aliis impeditur possit, ne fidem liberè predicit. Et in primis quoad potestatem, constat ex verbis illis Matth. vltimo, euntes docete omnes gentes, & Marci vltimo, euntes in universam mundum predicate Euangeliū omni creatura. Luct. 24. Sic oportebat pati Christum, & resorgere a mortuis, & predicari in nomine eius parvissimum. Et ratio est clara, quia cum fides necessaria sit omnibus ad salutem, quilibet potest, nisi aliud malis bonum obsteret, imo & aliquando teneat proximum suum inducere circa fidem, ne pereat.

Quod vero Ecclesia habeat etiam ius, & auctoritatem praedicandi indepedenter ab aliis, qui permitrant, vel prohibeant, facient omnes, quos refer, & sequitur Suarez dicta sent. 1. num. 2. probant

fidem, inde- probant ex potestate, quam Christus Dominus penderet ab habuit in viueros homines, tanquam in hereditatem suam, quam mediante prædicationem dei erat acquisitus; iuxta illud psalmi 2. *Ego au- tem constitutus sum Rex ab eo, super Sion mon- tem sanctum eius; prædicans præceptum eius.* Vnde subditus dictum eidem à Patre. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & posſeſſionem tuam terminos terra.* Et ideo ipfem Christus agnoscens in se hanc potestatem, & ius dixit Math. ultimo: *Data est mihi omnis potestas in Cælo, & in terra. Vnde statim intulit, quali iure suo tvns; euntes ergo docete omnes gentes.* Cùm ergo Christus ius haberet ad suam fidem omnibus prædicandam, quod munus per seipsum non erat exequitur, sed per Apostolos, & alios ministros, quibus hoc munus delegauit, consequens est, vt eis non solam licentiam vtrcumque, sed auctoritatem etiam, & ius prædicandi concesserit: ideo enim Paulus. 2. Corinth. 5. postquam dixit: *poſuit in nobis verbum reconciliacionis: hoc est, communis nobis prædicationis munus: subiungit: pro Christo ergo legatione fungimur;* si ergo ministri Ecclesiæ legati Christi sunt, habent ius prædicandi fidem independenter ab omnibus aliis: nam legatus in rebus suis legationis ius, & auctoritatem participat Princips, à quo mittitur, nec potest ab alio inferiori impediti, ne munere suo fungatur, & principis mandata proponat iis, ad quos legatus destinatur.

37 Hoc totum argumentum ex Christi potestate, & iure desumptum, videtur nimium probare: nam Christus non solum habebat, & habet potestatem, & ius ad prædicandam, & annuncian- dam suam fidem, sed etiam potest homines vi, & metu, ac potentia sua ad fidem amplectendam obligare, & cogere: quare posset si vellet Princi- pio Christiano committere, vt infideles subditos, vel etiam non subditos mortis pena adie- cta ad fidem amplectendam cogeret. De facto tamen ex eo, quod Ecclesiæ ministris Euangelij prædicationem delegarit, non censetur iis, hanc etiam potestatem delegasse, cogendi homines ad fidem amplectendam, vt postea videbimus: ergo nec ex delegata potestandi, colligi potest efficaciter delegata etiam potestas coercendi eos, qui prædicationem impidebant, licet hæc etiam potestas a Christo esset: neque enim Christus cum prædicationis officio communicauit potestatem omnem, quam ipse ha- bebat.

38 Addenda est ergo ratio, cur ex mandato prædicandi Euangelium Ecclesiæ dato, magis colligatur ius ad coercendos eos, qui prædicationem impidebant, quā ius, & potestas ad cogendos infideles, ad fidem amplectendam. Hæc autem diversitas fundari debet in fundamentis vtriusque partis nempe in rationibus, ob quas prima potestas dicitur esse in Ecclesiæ, & ob quas dicitur deesse secunda. Quod ergo Ecclesia possit cohærebit eos, qui prædicationem impediunt, & aduersus eos se tueri, colligi potest ex potestate ipsius Christi delegantis, vt vidimus, & simul ex ipsa natura delegationis, primò. Nam Princeps mittens legarum ad aliquod munus obeundum, eo ipso censetur illum constituere independenter ab omni malo inferiori, quod executionem muneris commissi, atque ideo cum auctoritate, & potestate coercendi quilibet inferioris volentes eum ab executione sui mune-

tis delegati impeditre, vt constat ex I. 2. ff. de his, quibus mandata est iurisdictio, cap. Præterea de officio deleg. & aliis: Christus autem prædicatores mittens est Princeps supremus: ergo eius legati possunt quilibet prædicationem impidentes coercere ex potentia imbibita in ipso legationis munere sibi commisso. Quilibet enim Respu- blica, præterim habens potestatem supremam, qualis est Ecclesia, potest tueri iura sua aduersus eos, qui ea violare, & impeditre iuuentur.

39

Secunda ratio est, quia quilibet supremus Princeps potest propria auctoritate defendere innocentes, qui à suo Principe injuriam patiuntur, & exprefse, vel interpretatiuē auxilium implorant. Cùm ergo Princeps infidelis prædicationem Euangelij in sua ditione impediens la- datinius sibi subditos, quibus ea prædicatio ad salutem necessaria est, & quorum multi, mortaliter loquendo, conuertentur, & amplectentur fidem, eius prædicatione audita: poterit Ecclesia defensionem illorum subditorum susci- pere, & propulsare injuriam illis illataam, cogen- do quacunque via Principem infidelem ad fidem prædicationem permittendam.

Tertiam rationem addit Suarez *vbi supra* n. 4. in fine, quia quilibet Respublica suprema habet ius mittendi legatos Pacis ad Princeps alios, qui si vexentur, vel male tractentur, possunt à suo Principe, vel Respublica defendi, & vindicta fu- mi proportionata illatae iniuriae. Idem ergo poterit Ecclesia, si eius legati, quos ad prædicandam, & annunciandam Christi pacem mittit, indigne tractentur, & reiiciantur.

Quartam rationem addit Hurtado *disput. 7.* §. 6. quia Princeps prædicatoribus obliitens, est in ea parte tyannus, ergo quoad hanc actionem potest cogi ab Ecclesia ad defensandum. Antecep- dens probat, qui abutitur iure, & potestate sua ad subditorum perniciem, quorum aeternam salu- tem impedit: cum tamen haec omnia visibilia in- stituta sint à Deo, in asequectionem salutis eter- nae, quam subditorum salutem carundem visibili- um rerum possessione, & auctoritate temporali, quam habet, fieri impeditur conatur.

Ex hac autem communi doctrina plura dubia oriuntur. Primum esse potest, an ius hoc, quod *An ius quod Ecclesia habet, cogendi infideles ad non impe- diendum prædicationem fidei; sit ius naturale, infideles ad seu fundatum in ipso iure naturæ; an vero sit non impedi- ius quasi positivum concessum illi à Christo, ex domi prædi- suprema potestate, quam Christus habet; & ab eo ipso, si ius illa potestate participatum, & quasi delegatum dei, sit ius naturale, an Nam P. Suarez *vbi supra* num. 3. indicat, non esse vero positivum, sed positivum: probat enim ius hoc uam esse in Ecclesia: *Quia Christus Dominus potuit potestatem predicandi cum hoc iure communicare, ergo ita contulit illam. Deinde quamus haec potestas non possit probari ratione naturali, est nihilominus valde consentanea ipsi rationi naturali; quia ius docendi ignorantes, est quasi connaturale cuicunque hominero supposita necessitate fidei, est valde consentaneum rationis, quod auctor fidei suis ministris, & præterim Vicario suo, relinqueret, speciale ius ad illuminandos homines in doctrina fidei.**

Ex alia verò parte viderur ex supradictis sequi, hoc ius esse non positivum solum, sed naturale. Et quidem rationes illæ, quibus idem Suarez postea num. 4. probat hoc ius, videntur (si ali-

41

T. 4 quid

quid probant) probare non de iure positivo, sed de iure naturali: Prima enim ratio est ex eo, quod quilibet potest, si est falteria supremus Princeps, propulsare iniuriam, quam accipit ab alio impidente per vim usum sui iuris: Nam hoc, inquit, naturaliter sequitur ex ipso iure. Rursum ratio alia petita ex potestate ruendi, & defendendi innocentes, quales sunt illi, quibus praedicata erat fides, & qui ab ea audienda prohibentur, fundatur etiam in iure naturali, quod Respublica habet defendendi innocentes, ut constat. Denique potestas protegendi, & defendendi legatos pacis, quos mittit, & propulsandi iniurias in alatas, natura iure competit Reipublica, ut constat: ex qua potestate hoc etiam ius probat in Ecclesia idem Suarez. Ad quod etiam induci possunt argumenta alia adducta ab Hurtado, & aliis ad probandum hoc idem ius in Ecclesia, ut consideranti patebit.

43

In hoc non videtur esse posse controversia, nisi de vocibus, nam de re ipsa constat ex dictis, hoc ius in radice quidem esse positivum, formaliter tamen, & proxime esse naturale. Quod enim fides huius doctrinae Euangelicae necessaria sit ad salutem, ortum habet ex voluntate, & decreto Dei. Quod etiam Ecclesia, & eius ministri debeat: hanc fidem praedicare, & annuntiare omnibus eo modo, quo potuerint, ortum habet ex positivo præcepto Christi, qui id Apostolis, & eorum successoribus præcepit; quale præceptum positivum ministri legis antiquæ non habebant: Christus autem ministros, & Apostolos suos legatos instituit, qua institutione, & præcepto, ac fidei necessitate supposita, sequitur ex natura rei ius in Ecclesia defendendi se contra iniuriam impeditis vi, & potentia, ne vratur sua facultate, & fungatur munere suo, quod ius commune est omnibus in casu simili.

44

*De quibus er-
judeat hoc
ius.*

Secundò ergo dubitatur, in quibus resideat hoc ius ad cogendos infideles iuspedire volentes fidei prædicatione, ne eam impedian. Ad hoc responder Suarez *vbi supra num. 5. & sequentibus*, distinguendo potestatem prædicandi, & potestatem mitendi prædicatores, & denique potestatem defendendi ministros prædicationis. Ex quibus primam, nempe potestatem prædicandi, dicit competere solis Pastoribus, & iis, qui ab ipsis delegantur, vel mittuntur respectiè; potestatem vero secundam mitendi, competere vniuersaliter pro tota Ecclesia, soli summo Pontifici cui vniuersalis Ecclesia cura commissa est: Episcopis autem, & inferioribus Pastoribus, competere intra terminos sua iurisdictionis, & territorij. Denique tertiam potestatem defendendi ministros competere soli summo Pontifici.

45

*Ita prædicant
di ex officio
quibus com-
petat.*

Circa primam patem de potestate simplici prædicandi. Aduertendum est, hoc intelligi de potestate publica, & quasi ex officio, nam quando de prædicatione priuata, & intructiōne, quilibet fidelis eruditus potest data sibi commoda occasione, alios infideles instruere, & ad notitiam veræ fidei adducere: id tamen ex officio facere competit Pastoribus, & iis, qui ab illis mittuntur, iuxta illud Pauli ad Roma, 10. quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Quem locum Innocentius III. relatus in cap. cim ex iniuncto, de hæreticis, afferat ad probandum, quod non debet sibi quisquam indifferenter prædicationis officiam usurpare quod etiam constat ex Christi verbis Luca 10. *Rogate Dominum missis, ut mittat*

operarios in messem suam. Et quidem nec inter fideles licet quisquam sibi prædicationis munus assernit, nisi de Episcopi, vel Pontificis licentia, & designatione: multo minus hoc officium ad connectendos infideles sine eadem designatione usurpare licebit. Est enim pascendi munus, quod Pastoribus competit, non oibus, quia apertius pasci debent quam pascere. Ceterum licet inter fideles non prohibetur laicus & priuatus exhortari priuatis consiliis, & monitis, proximos ad honestatem & pietatem, sic nec inter infideles prohibetur fidelis data occasione alios ad fidem, & religionem Christianam inducere: quod etiam laicos, imò & feruos, atque ancillas Christianas certe legitur in Ecclesiasticis historiis.

Circa secundam partem de facultate, & iure mitendi prædicatores ad infideles, aduenti be-⁴⁶ Suarez, licet singuli Pastores non habent potestatem vniuersalem mitendi Provincias extra suum territorium; aliquando tamen ex presumpta voluntate summi Pontificis, cuius licentia commode expectari non potest, posse data opportunitate procurare per se, vel per alios, conversionem etiam alterius Provincie vicinæ ex ratificatione futura summi Pastoris, qui presumit fieri poterit, consulendus est. Quia enim ratificatione, & voluntas presumpta sufficiunt poterit; ut inferior etiam minister praeterea data opportunitate alicui ciuitati, vel Provincia, sibi facultas præsumpta Episcopi, vel Pastoris inferioris, ad cuius iurisdictionem, & territorium locus ille spectat potest. Quicunque enim antecedenter licentiam dare potest ad prædicandum, potest postea ratum habere, & eius ratificatione, vel voluntas presumpta sufficiet, ad exsandam actionem illam, dummodo potest data opportunitate ad ipsum recurvatur, ut debita subordinatio seruetur, & nemo in alienam mensuram falcam mitterat.

Denique circa tertiam partem de iure defendendi ministros, & prædicatores Euangelij potest esse difficultas. Primo, quia quilibet præfector ⁴⁷ potest supremus Princeps, habet in defendendis innocentibus, & eos, qui per vim ab aliis iniuncti impediuntur, ut iure suo liberè ventur, cum defensio innocentium patientium iniuriam sit de iure ipso naturaliter permisæ. Diximus autem ministros Ecclesie legitimè missos a Pastoribus habere ius prædicandi iis, ad quos mittuntur, & esse legatos Christi, in ordine ad annuntiandum Euangelium: si ergo iij per iniuriam a Principe infidei impediuntur, ne fungantur suo munere, poterit quilibet alius Princeps fidelis arma contra impeditentem mouere, ut ab iniuria deficiat, & per consequens hoc ius defendendi fidei prædicatores non sp̄. Et stat ad summum solum Pontificem.

Hoc argumentum probat, aliquid concedendum esse hac in parte Principibus. Nam sicut homo, etiam priuatus, potest seipsum, & alium etiam innocentem tueri, & defendere ab eo, qui actu iniuriam ei inficit, quando non est recursus ad magistrorum, qui publica auctoritate id faciat: non tamen quando est talis recursus, sicut nec post iniuriam iam illatam potest aliquis propria auctoritate iniuriam vindicare, aut delinquentem punire, sed solidi pereire à Judice pœnam delictorum commissaria dum acto.

actu prædicationis ministri legitimi iniuste cohibentur, & vexantur, potest Princeps laicus eos defendere ab iniuria actuali, & prohibentem ut vexantem cohibere, quantum sit est, ut deficiat, si non sit recursus ad legitimum iudicem communem, qui est summus Pontifex: non tamen potest vindictam sibi mere de iniuria iam illata: hoc enim spectat ad iudicem communem, qui est Pontifex, & potest auctoritate publica eiusmodi iniurias suorum ministrorum punire; quod duplex defensionis genus distinxit bene Hurtado dñs. 75. 8. 11.

fici, ut per se, vel per Ecclesiasticas personas il-
lam exequi debeat: quia non est Sacerdotis, ne-
que Ecclesiastici status arma corporalia funere,
ut constat ex Ambrosio relatio in cap. conuenior
23, quæst. 8. & aliis relatis à Gratiano eadem que-
stione. Potest tamen summus Pontifex committit
ipsis personis Ecclesiasticis, an vero debet
mittere sicut
eum tutelam
Principibus
secularibus.

zione. Poterit canere summum Pontificis communione
hanc defensionem, seu executionem Principi-
bus temporalibus: & ita de facto facit, dum
inter diuersos Principes distribuit hanc curam
prouidendi Prædicatores fidei variis infidelium
Prouinciis, & eisdem Prædicatores postea ab ini-
uriis, & violencia defendendi. Huic doctrinæ
consentit Hurtadus *disp. 75. §. 8.* Addit tamen,
posse Papam, quia est simul Rex temporalis, bel-
lum infidelibus infere, quando scilicet alij Prin-
cipes Christiani ex eius commissione possent:
quare posset tunc exercitum cogere, illumq; iure
suo mittere. Prudenter vero indicat hoc non ita
vniuersaliter procedere, vt non possit aliquando
contrarium expedire, quando scilicet alia dam-
num Ecclesie timeretur. Quæ exceptio merito, ut
dixi, subintelligenda est: nam indecentia huius
defensionis per ipsas personas Ecclesiasticas ex-
equitioni mandandæ, que cum illicitam reddit,
oritur ex scandalo, & ex preiudicio ipsius fidei,
que minus grata, & credibilis redderetur infide-
libus, si videant Prædicatores, qui mansuetudinem,
& patientiam Euangelicam prædicant, contrarium
factis ostendere, vindicando proprias ini-
uriias per seipsum, & fidem armis, ac potentia po-
tius, quam rationibus inducere velle. Possunt tamen
ali quando hæc, & similia inconuenientia
compensari pluribus, & maioribus eiusdem fidei
commodis: nam sicut posset aliquando Prædicator
carcerem, & vincula fugere, vbi ad mortem
nebatur, & hoc propter maius bonum eiusdem
fidei, licet aliquando magis expedit non fugere,
sed mortem patienter expectare, ad eandem si-
dem magis confirmandam: sic licet regulariter
ministri Euangelici non debeat se per vim defen-
dere, ad uerarios offendendo, & occidendo: ali-
quando tamen id expedire posset, ad maius fidei
bonum. Quid enim si Regulus obuius impedit
conuersiōnem Regni, vel Imperij latissimam, incar-
cerando, & vexando Prædicatores ad hunc finem
missos? nonne possent non solum fugere, sed &
custodes per vim opprimere, vt se liberarent,
& opus inceptum proficerent, accedente fal-
tem Pontificis permissione? Doctrina ergo illa in-
telligitur per se loquendo, & regulariter, exce-
pto cau, quo contrarium magis expediens iudi-
caretur ad eiusdem fidei dilatationem, & aug-
mentum promouendum.

tertia difficultas est, an ad hunc ipsum finem
tuendi, & defendendi Prædictores fidei, possint
hi mitti cum militibus armatis, qui eos defen-
dant, & ad eorum securitatem. Affirmat Maior
in 2. dist. 44. quest. 2. & nouissim Lcannes So-
lorzano apud Dianam 6. part. traet. 4. de bello, re-
solutione 15. qui etiam eidem sententia contra
Hurtadum ab eo adductum adhæret, & dicit, se tis, qui eos de-
fendant. An ad hunc
mitti cum
militibus
armatis.
tertia cum Suaio tenere dist. 18. de Charitate
sct. i. n. 8. cum quo docet posse hodie Principes
Christianos ad convertendos Barbaros mittere
Prædictores cum sufficienti exercitu, non ut
bellum inferant, sed ut predicatores securi in-
cedant, tutissique, & arces munitas in terminis
Prouinciarum infidelium construere, ut facilior,
& securior aditus, & exitus fidelibus pareat; dom-
modo tamen prius tales infideles, blande, & pa-
cificè

50 Secunda difficultas circa hoc ipsum esse pos-
An Ecclesia test, an Ecclesia, vel Pontifex ad defendendos
vel Pontificis suos Pradicatores, possit armare exercitus ex
ad defenden- ipsi personis Ecclesiasticis, an vero committere
des sua prae- exercitum eam tutelam, & defendemus Principibus
dicatores, pos- secularibus, & laicis. Suarez dicta fuit. 1. num. 7.
fit armare
exercitus ex
dicit, hanc potestatem non ita conuenire Ponti-

cificè de audienda, & recipienda prædicatione inoneantur. Hæc P. Diana ibi, qui in primis per errorem citavit Suarium disp. 18. de charitate, cùm non habeat tota disputations de charitate; sed id tractat disp. 18. de fide. Deinde immēritò illum adduxit tanquam contrarium aliquid docētem sententiā Hurtadi, quam retulerat. Nam Hurtadus disp. 75. §. 15. eandem omnino sententiam cum Suario docer, professus se Suarii assertioni subscribere, contra sententiam Maioris suprà relatam, quam quidem Suarez retulerat illo n. 8. sed n. 9. eam impugnat, & n. 10. concludit, tunc locum esse coactiōnē, & mitti posse Prædicatores cum exercitu sufficienti propter rationes illas; quando Præcipes infideles existunt, & ingressum concedere nolunt, quod etiam totum concedit Hurtadus, cuius sententia non est contraria, sed omnino eadem cum sententia Suarii. Quibus consentit Castr. Palao tom. 1. tr. 4. d. 2. punt. 5. n. 9.

52

Ego ab hac communi sententiā recedendum non puto; nec per se loquendo, & regulariter muttendos fidei prædicatores cum exercitu, & militum copiis. Hoc enim probat Christi exemplum, qui misit Apostolos suos, *sicut agnos in medio luporum*. Matthæi 10. *sine baculo, & pera, inermes, & mansuetos*, & annuntiantes pacem; quod non solum de prima illa missione, sed de omnibus subsequentibus debere intelligi, probat Maldonatus in illud 10.. Matthæi ex Ambroſio, Hieronymo, Auguſtino, & aliis. Hoc probat Chrysostomus tom. 2. hom. 24. in Matthæum dicens: *Mea est causa: Deus humano auxilio non indiger, ideo vos tantummodo mihi personam prestat, & ego vobis sensum, &c. & infra: Nemo speret in paronibus, nemo in amicis, aut parentibus.* Hoc probat antiquus Ecclesiæ vñs, etiam postquam ab Imperatoribus Christianis auxilium sperare poterat: vt constat de Gregorio magno, quando Prædicatores in Angliam misit. Hoc denique comprobatur ratio ipsa, & fidei auctoritas, cui non parum derogaretur, si armis, & potentia obtrudenda esset, ita vt eius acceptatio timori potius humano, quā veritatis diuinæ ponderi tribui posset testante Paulo 2. ad Corinth. 10. *Armamilitia non carnalia sunt, sed potentia Deo.*

53

Dixi tamen, *per se loquendo*, ita faciendum: nam per accidens aliquando licebit milites cum Prædicatoribus mittere. Peti enim potest prius ab infidelibus, vt prædicti auctores fatentur, adiutus pacificus, & securitas pro prædicatoribus mittendis, vt eos audire possint, & fidem, si placuerit, recipere. Quod si hanc securitatem Princeps dare noluerit, iam cogi potest armis, vt securitatem petirant præfeti, & ad hunc finem Prædicatores possunt militibus associari. Prætus tamen pacatè, & sine armis securitas petenda est; postea, si negatur, armis usurpari potest. Vnde si experientia docuit fidem securitatis, date non obsernati, possunt iam milites mitti ad vindictam violatae fidei, & ad securitatem extorquendam. Addo posse etiam aliquando quasi per accidens, & concomitante ire milites cum Prædicatoribus. Potest enim Princeps Christianus legationem ciuilem ad Princepem infidelem mittere, vt pacem, commercium, & amiciriam ab eo petat, legatosque suos solito comitatu adornare, & comites etiam adhibere fidei Prædicatores. Si ergo Princeps infidelis neget iniustè, id quod de iure gentium omnibus debetur, nempe transiūm necessarium, & pacificum, portum etiam

in casu necessario, & alia, quæ de iure gentium debentur, & hoc sine causa iusti metus, aut perifianus, & milites mittit, non ad tutelam Præcipientum, licet hi etiam ibi sint, sed ad extorquendam, quæ sibi de iure gentium debentur, & iniuste negantur. Semper ergo fides sine armorum exercitu, & omnino pacificè offrenda est; si tamen legatio hæc Regis pacifici Dei, & Ecclesiæ inuestigatur, potest iniuria vindicari, & arms extorqueri id, quod omnibus Præcipientum Legatis de iure debetur.

Hinc tamen oritur quarta difficultas, an si prædicatio fidei pacificè offeratur, & infideles nolunt fidem audire, possint vi, & armis cogi ad canare diendam. Prima sententia affirmat, pro qua afferatur Maior in 2. diffinī. 44. quæst. 2. vñ videtur eam significare. Secunda sententia id vñueſat ter negat, quam tenet Valencia in præsenti disp. 18. quæst. 10. punt. 6. & indicat Salmeron tom. 12. cap. 12. tract. 38. Denique tercia sententia media, & vera id affirmat in ordine ad infideles subditos Princeps Christianis, negat vero in ordine ad infideles non subditos, quam cum alii quos sunt, docent Suarez disp. 18. sell. 2. n. 3. & 6. Hurtado disp. 75. scđt. 3. & alii paſſim.

Prima pars, nempe quod Princeps Christianus possit cogere subditos suos in infideles, ad audiendam fidem, negatur non solum ab auctoribus secunda sententia, sed etiam à Coninck in præsenti disp. 18. dub. 14. numero 240. sed etiam concedunt alij: & probatur primò ex vñ Pontificum Romanorum, qui pœnit. & multibz cogunt Iudeos subditos ad audiendam singulis hebdomadis concessionem de tribus nocte fidei, vt constat ex Bulla Gregorij XIII. quæ incipit *Santa mater Ecclesia cuius obseruantiam exactam hodie Romæ videmus.* Quamvis autem adiutorij respondent, illam nō eis coactiōnē directam, sed indirectam, quatenus Princeps imponit Iudeis subditis tributum aliquod, quod aliunde licet imponere poterat, à quo tamen tributo, & onere eximit eos, qui convenient ad audiendam concessionem; sed cam solutionem reicit Suarez num. 3., quia Iudeis alia tributis imponuntur, nec illud imponitur sub nomine tributi, sed vt pœna inobedientia. Et quidem legenti verba prædicta Bullæ constabit manifestè, illam eis pœnit. pœnam: nam sub nomine pœna, & punitio imponitur, & in genere statuit, eos eis, & alii pœnū cogendos esse; vnde si quis inculpabiliter absit propter morbum, vel quid simile non patitur cam pœnam, quia vñ non est culpa, non debetur pœna: quod tamen ad vitandam solutionem tributi iusti non sufficeret, cum hoc etiā sine culpa debeat. Obiter adiuto, immēritò, adduci apud Hurtadum hic disp. 75. §. 1. & alios Bullam etiam Nicolai III. imponens eiusmodi pœnam: nam Nicolai III. negat imponit pœnam, nec coegerit Iudeos ad audiendam fidem, sed præcepit, & commisit Patribus Ordinis Prædicatorum, vt Iudeorum conversionem procurarent, & eis prædicarent, vt confit ex cīs Bulla, que habetur in *Bullario communis rom.* 1.

Ratione deinde à priori hæc pars probari sollet, quia hoc præceptum non exedit potestatem laici Præcipitatus, si quidem nihil supernaturale subditis præcepit Princeps; sed omnino naturalē, & honestam, ac per se vtile ad finem laici Præcipitatus, quia de Deo etiam, vt auctore na-

etur, multum ab infidelibus erratur, de virtutis, etiam, & virtutibus naturalibus pluta ignorantur; Item fides Christiana est valde utilis, etiam ad laicam politiam, cum adeo seuerè prohibeat sceleram contra legem naturam: ita aguit Hurtado, ubi supra §. 4, & concludit, posse Principem laicum moderata mulcta, subditos infideles cogere ad audienda mysteria supernaturalia, maiori verò seueritate ad audiendam legem naturaliem.

Hoc ipsum simili ferè arguimento alius, verbis probat Suarez dict. sect. 2. num. 4. quia actio illa audiendi prædicationem, non est per se, & intrinsecè supernaturalis, & secundum præsentes circumstantias possunt subditus conuinciri, quod sit honesta, & ad eorum commodum ordinata: immo etiam referri potest, ad utilitatem reipublicæ, quam Princeps temporalis procurare potest, & debet, nimis ad maiorem pacem, & concordiam omnium subditorum, vel ut subditi liberetur ab erroribus, de quibus cōuinci possunt, quod sunt contra rationem naturalem, vel etiam contra alia, quæ ipsi admittuntur & credunt, ut contingit in Iudeis.

Hæc ratio quibusunque verbis explicetur, adhuc manet difficultis: quia imp̄imis, licet obligatio audiendi fidem conuincit possit ratione naturali, quod sit hic, & nunc debita, idem dici posset de ipsa obligatione credendi: sicut enim evidens est obligatio audiendi fidem, ita ea auditia, & sufficienter proposita, evidens est obligatio credendi, & ideo præcedere debet iudicium evidens de credibilitate, seu de obligatione credendi: & tamen non possunt infideles cogi ab Ecclesia, nedium à Princeps seculari ad credendum. Item, si bonum concordia, & pacis inter subditos, dat ius præcipiendi auditum fidei, daret etiam ius præcipiendi fidem ipsam: ut ille enim est ad pacem, & concordiam unitas fidei, quam auditio sola fidei: inò hæc non aliter est velis ad illum finem nisi quatenus est utilis ad fidem, quæ est vinculum pacis, & concordia inter subditos. Si ergo motiuum illud concordia politica non dat ius præcipiendi subditum fidei, quomodo dabit ius præcipiendi auditum fidei? Vnde argui potest à priori quia omne præceptum, aut lex ut iusta sit, debet esse de obiecto bono, & honesto, cuius honestas intendatur à superiori præcipiente: honestas autem, quæ est in auditio fidei nō videtur esse diversa ab honestate, quæ est in ipsa fide: ideo enim diximus supra diff. 18. sect. 1. non esse malitiam specie diverlam in omissione auditio debita fidei, à malitia omissionis fidei: quia Deus non præcipit fidei auditio, nisi propter honestatem ipsius fidei: si ergo honestas ipsa fidei non est talis, quam posse Princeps latius intendere præcipiendo fidem, consequens est: ut nec possit præcipere auditio fidei, quod præcepsum deberet intendere eadē honestatem fidei. Denique quod additur de erroribus contra legem naturam, ad quos vitandos posset Princeps temporalis præcipere auditioem fidei; non est ratio vniuersalis: nam tunc posset etiam Princeps cogere; non solum ad audiendum, sed etiam ad deponendos illos errores, ut infra videbimus. Nunc autem agimus de coactione ad audiendum eam doctricinam, ad quam credendam, & suscipiendam, non possit idem Princeps cogere subditos infideles. Et quidē potest fagi, quod subditi nullum errorum sequentur contra lumen naturam, nolent tamen credere Euangeli. De quibus subditis queritur in quomodo Princeps possit eos cogere ad audiendum Euangeliū, quos tamen non posset cogere, ad illud credendum, postquam sufficienter propositum est cum evidencia credibilitatis.

Aliter possumus explicare, (& fortasse in idem recidet) cur hoc præceptum audiendi fidem non excedat potestatem humanam Princeps temporalis: quia nimis sicut Princeps recipere potest, & audire legatos undeconque missos, licet non teneatur eorum postulatis annuere, ita potest præcipere subditis, ut eos audiant, & recipiant, præsternit si legatio sit de rebus ad subditorum bonum, & utilitatem pertinentibus. Et sicut filius non potest p̄alē cogi ad ducendam uxorem, & tamen teneri eius consilium audire, ut cum aliis probat Thomas Sanchez lib. 4. de matrimonio diff. 23. ita Princeps, licet non possit cogere subditum, ad amplectendam fidem; potest illum cogere, ad audiendos legatos Dei, & Ecclesie, qui sunt Prædicatores à Christo, & ab Ecclesia missi ad hunc effectum: turpe enim est in ipsa republica civili, ut legati venerandæ Communis, qualis est Ecclesia, immo & legati ipsius summī Dei, qui parati sunt ad probandum suam legationem, adhuc ciubus cum contemptu reiulantur, & ne ad audiendam saltem admittantur. Hanc itaque Reipublicæ indecentiam Princeps impedit & prohibere potest cogendo subditos ad non negandam audiendam eiusmodi legatis: sed potius honorificè eos excipiendo, sicut & ab ipso Princeps honorificè excipiuntur, & audiuntur. Ratio autem eis videatur, quia sicut filius non subordinatur patri omnino in ordine ad electionem uxoris, quia hæc status debet esse omnino liber, subordinatur ratione in ordine ad educationem, & ad hoc ut possit saltem bene eligere uxorem, & ad quem finem oportet paternum consilium audire: ita infideles subditi non subordinantur Princeps temporali, in ordine ad finem supernaturalem, sed solum in ordine ad politiam humanam, & naturalem, & ad bonum Reipublicæ statum, ad quem sufficit honestas morum secundum regulas naturam: ad hunc tamen ipsum statum naturalem, & ad eum honestatem spectat, quod subditi possint si velint credere, & amplecti fidem, in ordine ad finem supernaturalem. Nam, ut alias dixit Augustinus, licet fides ipsa sit gratia Dei, & pertineat ad ordinem supernaturalem; posse tamen credere pertinet ad naturam intellectualem, hoc est, capacitas ex parte naturæ, seu non habere incapacitatem ad fidem, quare non excedit ordinem naturæ, & regiminis naturalis, auferre hæc impedimenta in quibus vnum est, & potissimum, non habere notitiam fidei ob defectum prædicationis: quomodo enim credent sine prædicante? Non est enim nouum, quod potestas superioris non extendatur ad præcipiendum aliquod opus, & tamen extendatur ad præcipiendum notitiam illius: sic Ecclesia non præcipit vniuersaliter consilia Euangelica omnibus, v. g. statum religiosum, & tamen præcipiet aliquando notitiam consiliorum, ut possint fideles ea agnoscere, & amplecti, si velint. Non præcipit vnum Indulgentiarum, & tamen præcipit notitiam talis vnius, & aliquando obligat, ut fideles interfici carum publicationis, ut fieri solet in publicatione Bullæ Crucis. Sic ergo, licet Princeps temporalis non possit subditos infideles obligare ad fidem amplectendam, poterit obligare ad audiendum, ut non sint in-

capaces

capaces eam recipiendi, si velint: hoc enim ad ipsum statum naturalem, & bonum Reipublicæ videntur pertinere, vt subditi habeant notitiam necessariam ad deliberandum, & eligendum, etiam in iis, in quibus non possunt à suo Principe obligari ad electionem determinatam.

Dices, Princeps temporalis non potest præcipere auditionem fidei, nisi ex fine honestæ, quem debet habere quodlibet præceptum, & lex humana, vt diximus. Hic autem finis honestus, non potest esse ipsa honestas fidei, alioquin posset Princeps ad fidei honestatem obligare: sed neque esse potest alia honestas diuersa ab honestate fidei: Nam Deus præcipiens auditionem fidei, non intendit aliam honestatem, nisi honestatem fidei, & ideo diximus, præceptum illud non differre specie à præcepto fidei: & ratio videtur esse, quia medium non est amabile, nisi propter honestatem finis: auditio autem fidei non est amabilis, nisi ut medium conducens ad ipsam fidem; ergo non potest esse præceptum humanum de audienda fide, si non potest esse de ipsa fide amplectenda.

Respondetur concessa maiori, negando minor. Potest enim Princeps temporalis habere profine eius præcepti aliquam honestatem constitutam ab honestate fidei, nempe, quod legari audiuntur, quod subditi habere possint notitiam ad electionem Religionis, &c. Quæ omnia sunt bona honestæ amabilia antecedenter ad ipsam fidem, & præscindendo ab obligatione fidei. Differunt autem præceptum Principis humani, & præceptum diuinum de audienda fide; quod præceptum diuinum obligat ad fidem audiendam, solum quatenus obligat ad fidem amplectendam, atque adeo non intendit, nisi solum honestatem fidei; ad reliqua vero omnia tendit materialiter, & ut media solum ad fidem præceptum: unde cessante necessitate illius medijs, v.g. si per internam reuelationem, aut per libros aliquos comparet notitiam fidei sufficiem, non obligaretur præceptum diuinum audiendi Prædicatores fidei, quia hoc præceptum solum obligat directè ad fidem, ad reliqua vero solum consequenter, & ut media quando necessaria sunt ad fidem. At vero præceptum illud humanum obligaret directè ad audiendum prædicatorem, propter honestatem pecularem, quæ est in ea auditione, adeo ut licet hinc, & nunc, non est medium necessarium ad fidem, posset præceptum humanum ad prædicationem audiendam obligare: sicut de facto præceptum naturale, & diuinum obligat ad ieiunia, & alias corporis mortificationes solum, quatenus sunt media necessaria ad castitatem præceptum, & alia similia obseruanda. Ecclesia tamen licet illud etiam finem intendat, obligat adhuc ad ieiunium, licet hic, & nunc non sit necessarium ad carnis tentationes vincendas; quia nimis intendit etiam honestatem temperantia; que reperitur in ipso ieiunio, & que honestas licet de se non sit sub obligatione legis diuina, aut naturalis, est tamen materia talis, quæ possit intendi, & præcipi lege humana positiua. Sic præceptum illud humanum audiendi prædicatores fidei, posset intendere honestatem propriam, quæ reperitur in illa auditione, que honestas, licet secundum se, & præscindendo ab honestate fidei, ad quam sit medium necessarium, non sit sub præcepto diuino, aut naturali; est tamen talis, ut possit præcipi, & intendi lege humana positiua, etiam

sistendo in ipsa: & ideo omissione illius est quidem contra præceptum diuinum fidei, quando auditio esset medium necessarium ad fidem, etiam etiam peccatum habens speciale malum, malitiam haberer etiam, quando non esset medium necessarium ad fidem.

Obiiciunt primum, quia hæc potest non esse concessa à Christo Ecclesiæ, aut Principiis, de ea concessionem non constet, sed solum de potestate, vel iure prædicandi, quod stare potest sive non potest cogendi ad audiendum, sed ad summum erit potest contra impeditores prædicationem. Respondetur hanc potestatem omni ex ipsa natura principiatus, qua Princeps potest cogere subditos ad actiones bonas politicas, & decentes Rempublicam bene morigeratam; inter quas computati potest, ut vidimus, quod leges de rebus magni ponderis loquutus non absunt, sed recipiant, & audiant.

Secundum obiiciunt exemplum Christi, qui discipulos suos volentes Samaritanos signis, & suppliciis cogere, ut Christum non abirent, sed audirent, reprehendit, & dixit, ne statuimus spiritus vestris &c. Lucæ 9. & iterum Math. 10. dicit Apostolus. Si non recepierint vos, & ea audiunt sermones vestros, exortate pulchram, & volens nimis, ut pacifice discedent, nec coggerent nolentes ad audiendum. Respondetur hæc nimis probare, nempe contra ipsos aduersarios, qui licet non concedant posse subditos cogi ad audiendum, concedunt tamen posse cogi ad permittendos Prædicatores in Republica, & ad eos non ciiciendos, nec impediendos. Et tamen Samaritani illi non solum noluerunt audire, sed neque in ciuitatem suam recipere Christum, & eius discipulos, sed omnino prohibuerunt, & turpiter eicerunt. Respondetur ergo in primis, ut apostolos non accepisse à Christo Princepium temporale, ex quo oritur potestas cogendi subditos ad audiendum fidem. Deinde noluerunt Christum introduci Euangelium amis, & potuisse, sed pacificè, & cum mansuendis, ac humilitate Christiana. Quare licet Ecclesia habeat potestem puniendi rebeller, qui prædicationem impediunt, & vi eos cogendi, & delitiant, ut supra vidimus: id tamen fieri debet, non per ipsos ministros Euangelij, sed per Princeps facultates ex commissione Ecclesie: sed nec tunc erat opportunitys id faciendi, nec in illis circumstantibus expediebat ita facere.

Tertiò obiiciunt, quia fides debet esse voluntaria, & non coacta, ergo & auditio fidei: nam eadem est ratio de medijs, & de fine. Respondetur negando consequentiam: nam ex coactione ad audiendum non sequitur, quod fides potest sit coacta, cum maneat potest in audiendis potestate libera credere, vel dissentiri: sicut etiam matrimoniū debet esse liberum, & ideo non potest Pater filium cogere ac ducentum hanc vocem, potest tamen eum cogere, ad audiendum confiditum, & congruentias, quibus auditus, liber omnino maneat ad electionem coniugis. Non ergo eadem ratio de fine, & de medio in casu nostro: præsertim cum audito illa non præcipiatur à principe facultati propter honestatem solum fidei: nec præcise, ut medium, sed propter honestatem propriam, quam in se habet, ut vidimus est.

Quattuor obiiciunt, quia si hæc coactio non debet

debet prouenire ex potestate merē temporali: hęc autem sifit in actibus temporalibus, nec exten-
ditur ad spiritualia, ad qua pertinent, & fides, &
audito fidei. Respondeo, posse esse & quicunque
nem in voce actuum temporalium, & spiritualium.
Nam si sensus sit, legem ciuilem Principis tem-
poralis solum ordinari ad bona corporalia, fal-
sum est: pertinet enim ad legem ciuilem fac-
re bonos ciues, ac proinde bonos viros, vnde
versati potest in materia omnium virtutum mor-
alium quatenus haec vires esse possunt ad statum
tranquillum, & pacem Reipublicae, vt probat,
& explicat late Suarez lib. 5. de legibus cap. 12.
imō & punire potest peccata etiam cōtra Deum,
quatenus naturali ratione cognosci potest, &
quatenus ea bonum, & tranquillum Reipublica-
statum impidire possunt. Non ergo excedit po-
testatem Principis temporalis praeceptum audi-
endi prae dicatorem, cū ad bonos etiam Rei-
publicae mores spectare possit. Legatos de rebus
magni ponderis dicti uros audire, & notitiam ha-
bere prae ciuium religionum, & qua si cuilibet
liber religionis fundamenta, quando iam antea
non certò constat de carum falsitate. Addo in or-
dine ad proximū tēm hanc nullam habere difficulta-
tem, cū nulli hodie reperiantur infideles, qui
non erent simili circa plurima, qua spectant ad
legem naturam, atque adeo possunt ad hos er-
tores corrigitos cogi à Principe, vt audiunt
Prædicatores Ecclesie, à quibus circa huiusmodi
errores corrigi, & instruunt possint.

64. Quinò argui potest, quia si Princeps Chris-
tianus secularis posset hoc præcipere suis sub-
ditis; posset etiam idem Princeps ethnicus, vel
Paganus, cū non sit maior eius potestas tempo-
ralis, quam Princeps Christianus: consequens au-
tem reputat magnum absurdum Coninck ubi
supra n. 236. Ego tamen loquendo de possibili,
non inuenio vilium absurdum: nam in primis si
Princeps ipse exemplo suo præcedat, & velit
Prædicatorem fidei audire, quis dubitat, quod
possi suis auxiliis, & aliis ciuibus præcipere, vt
eius exemplo ipse etiam prædicatorem audiatur?
Deinde sicut Princeps infidelis potest lege prohibe-
re subditis adulterium, quamvis adulter ipse
sit, cur non posset præcipere auditum fidei, licet
ipse culpabilis fidem non audire? Itaque in
hac illatione nullum apparet absurdum, licet de
facto raro, vel nunquam id contingat.

65. Reftatiā probata secunda pars assertio-
nis, nempe non posse Ecclesiam, aut Principes etiam
Christianos cogere infideles non subditos sibi in
temporalibus, ad audiendam fidem: qua pars
communior est, quam præcedens, & probatur
facile, quia haec coactio deberet procedere ex
potestate vel spirituali, vel temporali; nequa
autem datur in casu nostro. Non spiritualis, quia
hanc non legitur deditis Christus sua Ecclesia,
enī potestas nulla est, aut iurisdictio in eos, qui
foris sunt, sed solum ius naturali ad tuendos
suos Prædicatores, & se ipsam contra iniurias
ab infidelibus illatas, vel ab iis, qui prædicatio-
nem iniuste impediunt. Sed neque in casu nostro
datu potestas temporalis ad illam coactionem;
cū iij infideles supponantur non esse subdit
huc Principi, qui eos cogere vult ad fidem audiendam.

66. Obicitur, quia Christus dedit Ecclesie ius, &
potestatem prædicandi omnibus fidem, ergo &
cogendi, ad audiendam illam: prædicatio enim
Card. de Lugo de virtute Fidei divina.

sine auditoribus fieri non potest, & concessò uno
correlatio conceditur alterum, & concessa iu-
risdictione concessa intelligitur omnia sine qui-
bus iurisdictio exerceri non potest. Confirmatur,
quia ex potestate data Apostolis à Christo remit-
tendi peccata, verbis illis, *quorum remiseritis pec-
cata, &c.* colligitur obligatio confitendi illa: non
enī possunt remitti nisi audiatur: ergo ex po-
testate data ad prædicandum, colligi potest ob-
ligatio audiendi, & potestas ad cogendos auditio-
res, sine quo auditu inutilis est potestas prædi-
candi. Respondeatur, ex præcipta potestate prædi-
candi non argui potestatem cogendi alios ad au-
diendum. Nam Episcopus dans alicui facultatem
concionandi, non cogit alios ad audiendum, nec
concionator potestatem, vt eos cogat: imō
licet non concedat solum, sed præcipiat prædi-
cationem, non ideo dat potestatem cogendi, sed
in vroque casu, dat ins cogendi alios, ne eius
prædicatione impediatur. Ex eo ergo, quod Christus
dederit ministris Ecclesie potestatem prædi-
candi, & hoc eis præcepere, non arguitur po-
testas, vt cogant auditores ad audiendum, sed fa-
tis faciunt suo muneri prædicando, vel offeren-
do se ad prædicandum, si alij audire voluerint.

67. Ad confirmationem item omnibus aliis solutio-
nibus respondeo, necessitatem, & obligationem
confessionis non colligi præcis ex potestate da-
ta Apostolis remittendi peccata, sed ex potesta-
te talibus verbis data, nempe cum potestate reti-
nendi, cū dictum fuerit, & quorum rei-
nueritis, retenta sunt. Ex qua potestate retinendi,
seu, vt alibi explicata fuit, colligi de-
buisse obligationem confessionis, & recurren-
ti ad sacerdotes, vt ad iudices necessitarios, & non
solum arbitrios, ostendi. *dis. 15. de penitentia.*
fett. 1. Non est hoc fundamentum in casu nostro
ad dicendum, quod Ecclesia accepit potesta-
tem obligandi infideles, ad audiendam fidem præ-
dicationem.

68. Vrgeri tamen potest, quia ad necessitatem
Confessionis declarandam oportuit quidem eam
retinendi potestatem à Christo explicari: nam in-
stitutio confessionis secundum se non suppone-
bat, nec afferebat secum eam obligationem. At
verò in casu nostro non oportuit eam potesta-
tem obligandi explicare; sed solum dare munus
prædicandi: quo munere Apostolis imposito,
statim ex natura rei sequitur in aliis obligatio-
es audiendi: vnuſquaque enim præcepto diu-
no, & naturali teneat inquirere, & audire ve-
ram doctrinam pertinentem ad religionem, &
necessariam ad salutem: ergo eo ipso, quod data
fuit potestas prædicandi, imposita fuit aliis ob-
ligatio audiendi. Respondeo, hanc obligationem
a nobis non negari: certum enim est infideles te-
neri præcepto diuino ad audiendos Prædicato-
res, nisi aliunde ex libris, vel aliter notitiam eius-
dem fidei sufficientem comparauerint. Negamus
tamen datam fuisse Ecclesie potestatem cogendi,
& obligandi infideles ad audiendum: multa enim
sunt, ad qua infideles præcepto naturali, aut di-
uino teneantur, ad qua tamen Ecclesia non potest
eos obligare, & in hac ipsa materia, teneantur infi-
deles fidem sibi ab Ecclesia sufficienter proposi-
tam amplecti, & credere; & tamen Ecclesia non
potest eos ad hoc ipsum obligare, vel cogere: si-
milius ergo nec potest obligare eos ad audiendū,
quia haec potestas nulquam legitur, vel in-
ueniuntur Ecclesie à Christo iubata.

Dicit aliquis, hanc etiam potestatem includi in munere Legati; nam licet Princeps humanus non possit obligare Principem aequalem, ut audiatur Legatum, quem ad ipsum mittit; Princeps tamen superior, mittens Legatum ad Principem inferiorem, & subditum, potest eum obligare ad recipientum, & audiendum etiam Legatum. Cum ergo Christus mittens Apostolos, & eorum successores ad praedicandum, sit Princeps omnium supremus, & mittat eos, ut suos Legatos ad annuntiandam fidem; eo ipso intelliguntur mitti cum auctoritate, & potestate cogendi homines omnes ad quos destinantur, ad audiendam fidem. Respondeo, Legatum dupliciter a Princeps supremo mitti. Primum cum potestate, & iurisdictione in eos, ad quos mittitur; quomodo Pontifex mittit frequenter Nuntios, seu Legatos Apostolicos cum potestate, & iurisdictione, quam exercant in Provincia, ad quam mittuntur. Secundum potest Princeps etiam supremus mittre simplicem Nuntium, sine villa potestate, aut iurisdictione, sed solum, ut aliquid de- nuntiet, vel intimet alicui, vel aliquibus. Quem quidem nuntium si subditi audire nolint, delinquent certe contra Principem a quo misus fuit, & merito possunt ab eo puniri: non tamen possunt puniri ab eodem Nuncio, sicut nec possunt ab eo vi, & paenit compelli, ut audiant; quis enim dicat, famulum etiam inferioris nota, quem Rex, vel summus Pontifex ad aliquem subditum mittit, ut certiorum eum reddat de realia, & eo ipso potestatem habere, ut illum audire renuentem in vincula coniiciat, & propria auctoritate, ferro etiam, & paenit ad audiendum compellat? Hec certe potestas in quolibet simplici Nuncio non agnosciatur, nisi a Princeps mittente exprimatur. Cum ergo Christus Apostolos mittens, & eorum successores ad Euangelium annuntiandum non expresserit hanc potestatem, non est, vnde colligamus eos illam habere, sed potius esse nuncios destinatos ad annuntiandam pacem, & Euangelicam doctrinam: nec Apostoli ipsi in se potestatem aliam agnoscunt, vt audire nolentes cogarent ad audiendum.

§. II.

An cogi possint infideles ad amplectendam fidem sibi sufficienter propositam.

70 **N**on loquimur de doctrina fidei, quæ ratione etiam naturali habeti potest, & quæ dictat fernanda præcepta naturalia: de hoc enim dicimus §. 3. sed nunc loquimur de doctrina fidei, quæ solùm per diuinam revelationem habetur. Prima ergo sententia vniuersaliter affirmat, posse omnes infideles paenit compelli, ad amplectendam fidem sufficienter propositam; pro qua afferuntur Maior in 2. dis. 4. & quidam Genesius Sepuluenda, qui hoc probare conatus est sub Carolo V. Imperatore, cum de Iudeis ageretur. Secunda sententia id concedit de infidelibus, qui subditi sunt in temporalibus, Principi eos ad fidem cogent: quod tamen intelligere videntur loquendo de iure diuino, vel naturali, & seculo iure humano positivo, quo haec coactio prohibetur. Hanc docet Scotus in 4. dis. 4. quæst. 7. iij. fine, & aliqui ex eius schola, & probabilem existimat

Prima sententia.

Loca in presenti dis. 36. num. 7. quomodo ipse communem, & contrariam sententiam sequuntur. Alij denique hoc limitant ad coactioenam indiretam, negant vero de directa, ut infra explicabitur, in quo sensu loquutus videretur Gabriel dicta dicta. 4. quæst. 2. & Angelus apud Suarez dis. 18. sect. 3. num. 2.

Communis, & vera sententia negat, posse infideles, siue subditi sint, siue non subditi, cogi, & obligari directe ad fidem amplectendam, non solùm loquendo de iure humano, sed etiam de iure naturali, seu diuino. Ita cum S. Thoma in presenti quæst. 10. art. 8. & 12. Catechatus, Pal. D. rand. Antonius, Richardus, Sotus, Abulensis, Sylvestris, Castro, Victoria, & alij, quos affectat, & sequitur Suarez ubi supra num. 4. Bonnes, Agon, Turrianus, Valentia, Azor, & alij, quos affectant, & sequuntur Horrado dis. 17. 5. fol. 2. per totum, Coninch dis. 18. dub. 14. numero 21. Castro Palao tom. 1. nr. 4. dis. 2. p. 2. fol. 6. num. 2. qui tamen male citat Sotum in 4. dis. 4. quæst. ultima dicentem posse infideles subditos cogi nam Sotus ibi nihil dixit, sed postea dis. 5. quæst. vii. art. 10. contrarium late probat: postea fuit typographi error scribentis Sotum, pro Sotio.

Et in primis prohibitum hoc esse de iure humano, constat ex multis Pontificis, & Conciliorum decretis. Gregorius Magnus id precipit lib. 11. epist. 15. relatus in e. Qui sacerdos, dis. 45. & Concilium Toletan. 4. cap. 56. relatum in cap. de Iudeis eadem distinxit. Idem statuit in capitulo Indeis, de Iudeis, & Saracenis, & idem supponit in cap. Iudei 3. & in cap. confusio 8. eod. tit. Ad hoc ipsum afferit Suarez ubi supra num. 5. decretum Innocentij III. in cap. Menses, quem queritur de baptismo, ubi Ponitex addit, id esse contra Christianam religionem: vnde idem Suarez colligit, prohibitum hoc esse, non solùm iure humano, sed etiam iure diuino. Sed reuera id ibi non dicitur, sed solum, quod non sit cogendus ad obseruantiam legis Christiane, qui omnino inuitus, & sine vlo proflus contentu baptizatus est; nam baptismus ille non est validus, & ideo esse dicitur religioni Christiana contrarium obligare omnino dissidentem, ad obseruantiam legis Christiana: unde statim adiurit non esse contra, sed iuxta religionem, vt qui per merum, & coactum baptismum suscipit, obligatur postea ad seruandam legem Christianam. An vero cogere metu, & paenit ad baptismum suscipiendum, & consentendum sit contra legem diuinam nihil ibi dicitur. Adde, hanc coactioenis prohibitionem approbatam etiam in iure ciuili in leg. Christiani, Cod. de Paganis.

Quod vero stando etiam in iure naturali, & diuino, cogi non possint ad fidem ij, qui non sunt subditi, probatur, quia coactio haec esse non potest, nisi ab habente potestatem, & iurisdictionem in illos; nam vis coactiva supponit potestatem praependi, & puniri, que solum competit superiori in subditos. Hanc autem potestatem, & iurisdictionem non habet in primis Ecclesia in eiusmodi infideles: cum eam non acciperit a Christo, nisi in eos, qui intra Ecclesiam sunt per baptismi sacramentum, & factum Paul. Apostolus 1. ad Corinth. 5. dicens quid mihi de iis, qui foris sunt? nam eos Deus indicabit. Vbi aperte significat Deum non dedisse Ecclesiam indi-

cium circa infideles non baptizatos, qui extra Ecclesiam adhuc sunt, sed iudicium hoc sibi resuasse. Vnde ea verba in hoc sensu intellexerunt Innocentius III. in c. *Maiores*, de baptismo, & in cap. *gaudemus*, de diuortiis, & Concil. Trident. sect. 14. cap. 2. inferens, *Ecclesia in neminem iudicium exercet; qui prius per baptismum non fuerit ingressus: & est communis interpretatio Patrum Chrysostomi, Theophilacti, Ambrosij Anselmi & sancti Thomae in illo Pauli locum, & Augustini de verbis Domini serm. 6. cap. 7. Et confirmatur aperie ex verbis Christi Matth. 10. vbi Apostolos ad prædicandum mittens sine baculo, & gladio, quod, teste Hieronymo ibi, nihil aliud fuit, quam instrumentum illis coactionis prohibere) potesta concludit, qui non receperint vos, non remittetur eis in die iudicij. Sicut & Marci ultimo dixit, qui non crediderit condemnabitur: significans, punitionem huius delicti non pertinet ad Ecclesiam, sed ad Dei iudicium. Quem potestatis defectum perpetuè Ecclesia Patores in se agnouerunt, qui nunquam exercuerunt illam, vel exerciti permisserunt in infideles non baptizatos. Vnde multò minus dici potest, quod Christus eam potestatem dederit Principibus temporalibus; si enim aliquibus dedisset, utique dedisset Ecclesie ministeris. Sed neque ex iure naturali potest Principibus temporalibus potestas hec competere in infideles non subditos: quia eo ipso, quod subditi non sunt, repugnat quod ab ipsis cogi non possint, cum par in patem nullum habeat imperium.*

Denique à fortiori id constat ex eo, quod neque in subditos infideles non baptizatos habeat Ecclesia, vel etiam Principes temporales hanc potestatem cogendi eos ad fidem, quod erat ultime loco probandum: & probatur etiam argumentum supra factu ex defectu potestatis, quam Christus ad hanc coactionem Ecclesie nunquam communicavit: nam verba Innocentij III. & Tridentini supra adducta vniuersalia sunt, & de omnibus non baptizatis dicunt, non pertinere ad potestatem, vel iurisdictionem spiritualem Ecclesie: neque ipsa vnuquā talem potestatem exercuit, immo expresse prohibuit à suis ministeris, vel etiam à Principibus Christianis temporalibus exerceri in subditos; nam subditi erant omnes illi Iudei & infideles, qui cogi prohibuerunt ad fidem in decreto supra citatis. Vnde satis certas, Ecclesiam non agnouisse in se, vel in principibus hanc potestatem etiam in subditos: incredibile autem esset quod aliquando eam non exercueret, vel exerciti permisisset in aliquibus circumstantiis, vel in subditos, vel certe in seruos infideles, in quos multò maior est Domini potestas, quam Principis in subditos. Et tamen quacumque ex causa infideles hant Christianorum serui, nunquam ad fidem Christianam coguntur, vel cogi permittruntur, sed quoad religionem liberi omnino manentium quando iij crimen aliquod committunt morte dignum, non solerent eis pena condonatio offerri, si ad fidem convertantur: nam licet haec non esset coactio directa, sed solùm indicata, quæ cum aliqua moderatione licita est, vt dicimus, in iis tamen circumstantiis, & cum tanto mortis merito presumi posset facta conuersio. Vnde colligitur, non solùm hanc potestatem non fuisse positiuè à Christo concessam, sed neque etiam iure naturæ Principibus competere in suis subditos, immo aduersari naturæ iuri, & dignitat

Card. de Lugo de virtute Fidei divinae.

Christianæ religionis, vt ad eam amplectendam subditi cogantur. Ad quod Suarez num. 5. afferet Gregorium lib. 1. epist. 91. & lib. 11. epist. 15. dicentem id esse contra religionem Christianam. Sed neque in illo lib. 1. habetur epist. 91. & fuit fortasse error pro 45. neque in illis epistolis dicit, esse contra Christianam religionem, sed solùm reprehendit cogentes, & prohibet ne fiat proper periculum, ne coacti ad baptismum, redeant postea ad suos errores, cum iniuria fidei.

Quod autem repugnat iuri naturali, seu divino talis coactio, probant aliqui, quia ille, qui prudenter non creditur habere veram fidem, & velle eam amplecti, non est baptizandus: ideo enim adulti voluntas exactè examinatur ante baptismum: alioquin minister indignè ministraret, conferendo baptismi sacramentum homini non disposito: ille autem, qui ad fidem cogitur, non creditur prudenter amplecti velle fidem, & religionem Christianam, vt conflat ex dicto cap. *sicut Iudei*, de Iudeis, & Saracenis, cuius hec sunt verba, quippe Christi fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum non spontaneus, sed inuitus cogitur peruenire: Ergo ille non potest licet ad baptismum admitti, & per consequens non potest ad fidem cogi, cum fides taliter ab eo suscepta, non possit ad hoc ei deseruire, vt ad baptismum licet admittatur ita arguunt Hurtadus vbi supra §. 35. & alii.

Hoc tamen argumentum reliquit Coninck vbi supra num. 237. & retorquet primò, quia hæretici compelluntur, vt abjurata hæresi sacramenta frequentent, cum similiter probabile sit omnino, eos sacrilegè hoc facturos. Secundò quia subditus petere potest à suo pastore sacramenta, quando scit indignè eum collaturum. Tertio ergo similiter non licet compellere subditum ad aliquid faciendum, quod bene potest facere, quamvis superior sciat eum male facturum: Hæc tamen non solunt vim illius argumenti: non enim agitur in casu nostro de petendo ab aliquo rem, quam facturus est male cum bene posset facere: nec de cogendo solùm, vt id faciat; sed agitur de conferendo sacramento baptismi ei, quem scimus non esse dispositum ad baptismum: & quidem, quidquid sit, an possimus ministrare sacramenta peccatori oculo, quando pupille petiti de baptismo tamen dixi disp. 8. de sacramentis in genere sect. 12. num. 195. ministerum debere non solùm nescire indigentatem, & indispositionem baptizandi; sed positiuè debere examinare, & inquirere, an sit bene instructus, & dispositus, nec posse admittere etiam in publico petentem eum, quem constat pupille esse indispositum. Vnde cum in casu nostro præsumptio communis & pupille manifesta sit, quod eius a coacti non credunt ex corde, non potest Ecclesia minister eos ad baptismum admittere quandiu ea præsumptio non purgatur.

Ad exempla vero in contrarium adducatur responder faciliè. Ad primum dicimus, hæreticos compelli quidem ad abjurandam hæresim, non tamen statim confiri eis sacramenta sine maiori examine: quod examen ad absolutionem sacramentalis spectat ad Confessarium, qui in foro sacramentali debet examinare, & prudenter pendere dispositionem penitentis, & an sponte, & ex corde credit, & doleat de hæresi præterita, alioquin non debet absolutionem sacramentalis ei impendere. Potest tamen communiter poni

Vu a tenti

tenti in foro illo credere, in quo ipse solus est sui accusator, & in quo à nemine cogitur, cum Confessarius etiam si eum inueniat indispositum, nec possit eum punire, nec ea notitia vi ad eum accusandum, aut denuntiandum, in modo nec dicere se eum non absoluisse, vt suppono. Itaque Ecclesia tunc non cogiteum ad suscipiendum illud sacramentum, sed ad summum, vt Confessarium aeat, à quo examinandus, & iudicandus sit. Quamuis autem fideles excommunicatione puniantur, nisi confiteantur intrâ annum, hæc tamen pœna non cogit indignos ad male suscipienda sacramenta: non enim vitabitur pœna censuræ per confessionem factâ, sed incurritur eodem modo, vt dixi *dis. 15. de paenitent. f. 6. num. 138.* quare communio illius pœna per se loquendo, nō præbet occasionem indignè suscipiendi sacramenta. Deinde quod attinet ad Eucharistiam, quando hæretici coguntur abiurare hæresim, si præsumptio sit, quod non sponte sed coacti abiurent, non debent statim ad Eucharistia communionem admitti. Imò olim ius, quæ post baptismi gratiam idolis sacrificabant, licet ad paenitentiam admitterentur, negabatur Eucharistia etiam in moris articulo, vt ex Concilio ostendit *dis. 15. de Eucharistia f. 5. num. 17.* & quamvis postea ab Innocentio I. rigor ille temperatus sit, cuius verba ibi retuli, laudat tamen veterem illum vsum. Denique *cc. Alexander Papa in cap. super eo, de hæreticis in 6. voluerit, vt hæreticis etiam relapsi, & morte afficiendis. Eucharistia non negetur, id tamen tunc solùm præcipit, quando, ipsi eam petant, & eorum paenitentia manifesta sit.* Quod etiam vniuersaliter dictum fuerat, in can. 13. Concilij Nicensi, ubi cuilibet peccatori morituro, & poscenti sibi communionis gratiam, *Episcopus (inquit) probabiliter (seu ut alij vertunt) cum examinatione, seu, cum Episcopi cura, & probatione precedente, ex obligatione dare debet.* Vnde constat argumento à contrario, si paenitentia non sit manifesta, sed potius præsumptio sit de abiurazione factâ, Eucharistia non esse hæretico abiuranti dandum, sed sive conscientie relinquendum, vt si præceptum communionis Eucharistie obseruare velit, paenitentiam suam veram esse, ita comprobet, vt dari ei prudenter possit.

78 Ad secundum verò exemplum respondeatur, magnum esse distinnum: nam subditus petens sacramenta à Pastore, quem scit indignè ministratur, non confert ipse sacramenta indigno, sed iure suo virorū petendo id, quod pastor licet, & bene potest præstare. At in casu nostro minister ipse, & Pastor tenuerit ex officio examinare dispositionem illius, cui per baptismum aditum ad Ecclesiam aperit, ne indignum admittat, cui debito non satisfaciens baptizans, quem moraliter, & prudenter iudicat esse manifeste indispositum, & indignum, & hanc indignitatem publica præsumptione constare. Non est ergo ratio illa contemnenda, cum sit fundata in ipsa naturâ sacramenti baptismi, & obligatione non conferendi illud, nisi prævio examine de dispositione recipientis, quæ obligatio ex ipsa baptismi institutione oritur.

79 Secundò principaliter hoc ipsum probari potest à posteriori; quia si potestas hæc coactiva esset, sive in Ecclesia ministris, sive in Principe temporali, saltem erga subditos, non prohibuisset ita vniuersaliter Ecclesia vsum illius potesta-

tis, vt in nullo vñquam casu eam permittat: potest enim casus euenire, in quo charitas saltem obligaret ad vsum illius potestatis, s. g. si ex conuersione duorum, vel trium, qui sunt capita familarum, penderet baptismus totius oppidi, & omnium parvulorum, qui sub eorum potestate sunt, & alter in infidelitate adolefecerit, & damnabuntur: cur ergo non cogendi essent illi pauci ad fidem, ne tota multitudo periret? Ceteri si id fieri non posset, ideo est quia coactio illa est in trinsecus malorum & ideo ab Ecclesia prohibita. Tertiò considerari possunt inconvenientia in trinsecu, quæ coactio illa secum afferit, primò quia admitterentur ad baptismi sacramentum illi quos moraliter certum esset non esse sufficiens dispositos, vt diximus. Secundo quia hominum conuersio tribueretur humana potest, & violenter, non efficacia verbi domini, & Dei gratia, contra finem omnino à Deo intentum, visigat Paulus 2. ad Corinth. 10. dicens; *armatus militia non esse carnalia, &c. & ideo 1. Cor. dixerat, quod non multi poterent sed infirmam mandi elegit Deus.* Tertiò, hoc decogeret honestat, & dignitati eiusdem fidei, & Christianitatis regni, cuius a seclae non spontanei, sed coacti, & iniuti nomen darent Christo, & eius doctrina. Iam enim non veritatis, & argumentorum pondere, sed metu fortunas, vel corporis bona amittendi, dicerentur homines in eam sententiam venisse, vnde merito tribueretur defecutionum, & efficacia ad perfaendum, si intellectus captiuandus esset non veritatis proprieate splendore, sed amore bonorum temporalium, quod in Aduocatis ipsis virtus tribuitur, si opiniones, & assensus venales habeant, eaque opinentur, & doceant, non quæ vera apparent, sed quæ magis ad lucrum opportuna. Propter haec, & alia noluit Christus suis discipulis, nec Ecclesia dare potestatem hanc coactuum, vt notauit Ambrosius lib. 7. in cap. 10. *Luce his verbis: Non virgas in manu inbenus tollere Apostoli: sic enim scribendum Matthæus putauit. Quid est erga nisi preferenda potestatis insigne, & elatendi instrumentum doloris? Ergo humiliis Domini, in humiliitate enim iudicium eius sublatum est; humiliis, inquit, Domini præceptum discipuli eius humiliatis officiis, exsequuntur: eos enim mittit ad seminandam fidem, qui non cogent, sed docecent, ne vim potestatis exercenter, sed docecent, nam humiliatis apostolent.*

Vnde quântò arguitur, quia si in Ecclesia non manst̄ hæc potestas coactiva, non appare quâmodo poterit manere in Principibus temporalibus, etiam in ordine ad infideles sibi subditos: nam vis coactiva non reperitur sine potestate iudicativa, nec potest Princeps præcipere, vel cogere subditos in iis causis, de quibus non potest iudicare; quomodo enim poterit ad penam condamnare, si non potest in ea causa sententiam ferre. Principes autem seculares etiam Christiani non possunt de rebus fidei iudicare, cum totum hoc iudicium ad Ecclesiam spectet, nec alii nunc hæreticos puniunt, nisi potestatis accepta ab Ecclesia, quæ prius iudicium exerceat, & hæreticos declarat, & Principi seculari committit, vt eos debito supplicio puniat. Si ergo totum hoc de rebus fidei iudicium spirituale est, & pertinet ad Ecclesiam, ad quam spectat iudicare de doctrina fidei, & de peccatis contra fidem, non potest Princeps secularis ex se, & propria auctoritate

ritate iudicium illud inchoare, & ad sententiam peruenire, sed id facere deberet auctoritate Ecclesie, quæ tamen eiusmodi potestatem nec in se agnouit, nec Principibus vñquam communicauit, sed potius id facere volentibus omnino prohibuit.

82 Quintò denique, & à priori ratio esse videtur, quod peccatum hoc infidelitatis sit extra totum forum, & limites gubernationis, & potestatis politica Principis temporalis, cuius finis est tranquillitas Reipublicæ, & bonus in ordine ad pacem, & quietem communem ciuium: ad quem finem solum poslunt præcipi, quæ necessaria sunt, ne tueretur pax, & concordia publica ciuilis: neque enim commissa est Principi gubernatio animatum in ordine ad beatitudinem eternam, sed gubernatio hominum, ut boni ciues sint. Vnde nec potest prohibere omnia peccata etiam contra legem naturalem, sed ea, quæ turbare possunt honestatem Reipublicæ, & eam deturbae. Si ergo subditi iuxta naturalem legem probi sint, & iustè, ac honestè vivant, Princeps nihil aliud potest ab iis exigere, sed debet singulorum conscientia relinquere curam de æterna beatitudine, & salute comparanda; quamvis ad hoc etiam debeat conciliis, prædicatione, & mediis aliis omnibus eos indefessè adiuvare, iudicè & possit suauiter cogere coactio- ne indirecta, ut postea in solutione argumento- rum dicemus.

83 Ex hac autem communi, & vera doctrina obi- ter inferunt, minus consequenter loquutum fuisse Malderum in praesenti quest. 19. art. 8. post quar- iam conclusionem, qui dixit, in duobus casibus posse non baptizatos cogi ad fidem; primus est, quando fatentur se esse Christianos, quia hoc ipso, quod se Christianos profitentur, tenentur ve- ram fidem Christianam suscipere. Secundus est, quando sunt filii Christianorum baptizatorum; hi enim quandiu sub patria potestate sunt, cogi possunt ad baptismum; si vero sint extra patriam potestatem, possunt etiam non quidem pœna mortis, sed exilio, aut moderato carcere ad fidem compelli, quod colligit ex Concilio. 4. Aurelianensis, can. 3. 1. vbi præcipitur, ut Iudeus, qui suum mancipio ex Christianis natum parentibus, spe liberationis ad Iudaismum induxit, mancipio primitur, & manumissio mancipio non proficit, qui deficiendo ad Iudaismum indignum se libertate fecit: cui videtur consentire Lorce dicta quæst. 10. diff. 36. num. 15.

84 Hacten tamen, ut dixi, non coherent cum prin- cipiis positis: nam iij omnes, quandiu baptizati non sunt, extra Ecclesiam adhuc manent, & per consequens foris sunt, de quibus ad Ecclesiam non pertinet indicare, ut dixit Paulus, cuius verba de omnibus nondum baptizatis intellexit Tridentinum loco supra citato, inde colligens, iudicium Ecclesie in sacramento Pœnitentie exer- ceteri solum circa peccata post baptismum commis- sa. Neque obstat, illos, qui se profitentur Christianos, teneri etiam fidem Christianam susci- pere: nam etiam, qui se profitentur Mahometa- nis tenentur illam suscipere, & tamen ab Ecclesie non possunt ad hoc compelli. Neque etiam obstat decretum illud Concilij Aurelianensis can. 31, (mihil tamen est canon 30. non 31. ut ci- tutur à Madero, nec caput 19. ut male citatur apud Conink dicto dub. 14. num. 222.) nam ibi non punitur directè seruus ex Christianis na-

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

tus, ob Iudaismum suscepimus, sed Iudeus Do- minus, ob abusum potestatis, & dominij, priuatur iusto dominio in seruum, imò redditus inhabilis ad validam manumissionem faciendam. Potest enim Ecclesia ex potestate propagandi fidem le- ges condere, quibus conuersio ad fidem redditur facilior, & tollantur de medio impedimenta sub- ditorum ad eam amplectendam. Vnde ut liberi sint subditi ad fidem, & baptismum suscipiendum potest subditi infideles priuare potestate cogendi seruos indirecta, & ad hunc finem priuare eos facultate manumittendi seruos sub ea conditio- ne, si fidem non amplectentur, & consequenter Dominos tentantes, facere priuare dominio in seruos qua est punitio directa Domini violan- tis legem iustam, & indirecta serui, cuius ma- numissio irrita redditur. Non itaque dicitur in illo canone, indignum esse libertate seruum, qui ex Christianis natus ad Iudaismum defecit, ut retulit Coninch loco citato, sed iniustum esse, ut ei libertas maneat: hoc est, esse contra ius, quod Ecclesia habet ad propagandam liberè fidem, quod rata legibus habeatur ea manumissio, & non radiciter tollatur ea potestas, & ius, vnde occasio oritur vehemens auertendi subditos ab amplectenda fide. Adde, posse concedi eo casu, puniri seruum directe, & priuari libertate sibi data ob delictum commissum: non quidem im- mediae, quia sicut parentum non amplectentur, sed quia legem iustam violauit, quæ sicut domi- no prohibebatur munimittere seruum sub ea conditione; ita & seruo iustè prohibebatur ma- numissionem, sub ea conditione acceptare. Quā- us enim cogi non possit ab Ecclesia, ad fidem, quandiu baptizatus non est, potest tamen obli- gari ad non acceptandum pactum liberatis pro- missæ, sub conditione deferendi, vel non susci- piendi parentum fidem, quod pactum iustificare ab Ecclesia potest, ut diximus, prohiberi. Deni- que quod filius sit adhuc sub patris potestate, non facit, quod possit ad fidem obligari; multo enim magis est seruus infidelis sub potestate do- mini Christiani, & tamen non potest ab Ecclesie ad baptismum compelli. Possunt quidem pa- rentes baptizati obligari, ut infantes suos bapti- zari carent: postquam tamen filius est adactus, ne- cessaria est eius voluntas, cum non subdatur patri quædà religionem eligendam: hanc autem filij voluntatem Ecclesia non potest à filio ipso ex- torqueare, cum nullam habeat adhuc in ipsum spiritualem iurisdictionem, quippe qui adhuc extra Ecclesiam reperitur.

Nunc restant soluenda argumenta, quæ con- tra hanc communem doctrinam afferri solent, ex quorum solutione ipsa magis elucidabitur. Primo obiectio 1. ergo argui solet ex Scriptura Lucae 14. compelle eos intrare, utique in Ecclesiam, & ita videtur compulsius à Deo fuisse Saulus, ut conuerteretur, & fidem suscipret. Respondeo, compulsionem illam non debere intelligi per potentiam, & pœ- nas, sed per argumenta, & motiva, signa, pro- digia, & similia, quæ ratione compulsius fuit Sau- lus: nam Ecclesia etiam in quadam oratione pe- tit à Deo, ut nostras ad se rebeller compellat volun- tates: quod tamen de compulsione per grati- am efficacem, & vehementem intelligitur. Quamvis ergo Deus possit etiam pœnis, & ter- roribus homines ad fidem cogere, ipse enim iu- dicium exercere potest in infideles: hanc tamen potestatem Ecclesie non communicavit propter

Vv 3 incon

inconvenientia suprà adduēta, & quia de tali communicatione non constat. Scio, Augustinum epist. 48. & 50. de propria compulsione per pœnam verba illa intelligere; sed putat, ibi sermōnem esse de hæreticis, qui eo modo compelli possunt. At vero Chrysostomus, & alij, quos sequitur Suarez s. 3. num. 1. 2. intelligent de compulsione per ingentia signa, & prodigia, quibus in fine mundi adigendi sunt infideles ad Christum tandem suscipiendum.

86 Secundò obicitur usus in Ecclesia receptus: nam in primis Ferdinandus V. Rex Catholicus Hispaniæ Iudæos nolentes baptizari, regno expulit. Fiscautus etiam Hispaniæ Rex olim Iudæos ad baptismum coegerat, cuius factum laudati videtur in Concilio Toletano 4. c. 56. & referuntur in c. de Indias dist. 45. Ref. ibi zelum, & intentionem laudati, non factum, in id in posterum prohiberi. Ferdinandus etiam non expulit Iudæos, quasi exilio puniens eorum infidelitatem, sed vel nolens in sua ditione illos ad habitandum admittere, propter subditorum utilitatem, quibus non parum nocere poterat peruerorum hominum commercium, que ad summum erat coactio indirecta ad fidem: vel etiam cum detrimento non exigendo sui regni, maluit tanta incolorum multitudine priuari, quam subite pericula, que ex eorum retentione timebat: sicut, & Philippus III. nostra ex parte explicit ex Hispania innumeram Saracenorum multitudinem, quorum magna pars licet baptizati essent, vel crederentur, Mahometico ritu viuebant in occulto, & ruinam Regni machinabantur. Sic etiam prædictus Ferdinandus V. Saracenos, quos bello subiugauerat expulit ex Hispania nisi baptizarentur, quod iure victoris facere potuit.

87 Tertium ad hoc ipsu[m] assertur exemplum Gregorij Magni, qui lib. 3. epist. 26. relatus in cap. Iam vero 23. quæst. 6. videtur velle cogendos esse rusticos infideles ad fidem his verbis: Iam vero si rusticus fuerit tanta perfidie, & obstinationis intentus, ut ad Deum venire minimè consentiat, tanto pensionis onere grauandus est, ut ipsa executionis sua pena compellatur ad rectitudinem festinare. Idem habet lib. 4. epist. 6. & è contra lib. 7. epist. 30. vule, ut subditis aliquid de iustis tributis remittatur, ut hac benevolentia inducatur ad fidem suscipiendam. Respondeo cum communii Theologorum, quos assert, & sequitur Suarez vbi supra num. 8. & alij passim, hanc usus coactionem solum indirectam, que licita est, dum iuste, & prudenter fiat. Dicitur autem indirecte cogere, qui iure suo iurit, quod remittere non vult, sed toto rigore exequi; remittere tamen patratus, & remissionem offerens, si debitor conuertatur ad fidem: tunc enim non infert, aut minatur penam vel malum, quia non conuertitur infidelis, sed solum negat liberalitatem, aut remissionem alterius debiti, quandiu non conuertitur, quod tamen debitum alio titulo iuste potest exigere. Sic ergo Gregorius monet, ut grauenter oneribus infideles subdit, qui non conuertuntur, & aliantur gratis, & remissionibus, ut conuertantur. Aduertit autem Suarez cum aliis bene, debere id fieri semper intra terminos iustitiae; neque enim ad eum finem grauenter possunt tributis, vel oneribus, ad quæ alii non possent iuste obligari, secluso etiam eo titulo. Quia tamen non consistunt in indubibili hæc onera, sed habent sicut pretia rerum, insinuū, medium, & summum,

possunt vel ad summum obligari, vel ad infinitum solum, propterea expediens fuerit ad fidem professo[n]em facilius obtinendam. Debet etiam id caute, & prudenter fieri, ita ut non facile ad baptismum admittantur, qui eo solum fine baptismi voluntatem ostendere presumi possunt ut sibi ius operationibus subtrahant, sed prætio examine de intentione recta, ne periculum sit conversionis fieri, propterea merito timeri potest. Itaque Princeps laicarius piæ, & prudenter facit, dum ius medius vult, & indirecte compellit subditos ad fidem ipsius, & cathæcumeni faciat, ut prudenter illi possint ostendere remittere. Pastores tamen Ecclesiæ potest non debent sine dicto examine, & exæcta probacione eos ad baptismum admittere propter fictiōnē pectorum. Quæ probatio iam tunc faciliter erit, si subditi, pro baptismō instent: cum enim iam cæthæcumeni facti grauamina, & onera non ferunt, (propterea omnino expedit fieri ut sicut iam liberos experiantur) non ita præsumunt fieri infidela in petendo baptismō ex metu, cum iam metus cessaverit, sed magis præsumunt ex mera devotione procedere; adhuc tamen hoc ipsum delictum probandum videtur, ut ex reperitis instantiis eius veritas magis appareat. Denique circa hanc indirectam coactionem aduertunt, licet per se loquendo, non possit exerceri, nisi circa subditos, quia illi solum possunt iuste grauari oneribus grauioribus; per accidentem tamen posse aliquando exerceri circa non subditos, priuando nimis eos beneficiis gratiis, & commodis non debitis, nisi fidem præficiantur, vel ea opitulentur. Potest, v.g. Princeps Christianus negare Principi infideli commercium in suo Regno, vel auxilium, & milites ad bellum aliquo iustum, non fidem præficiatur, vel ei in suorum fauorem præstetur enim iure suo negando ea, ad quæ conceenda nullo iure tenetur.

Quarto obiciuntur leges aliquas ab Imperatoribus diis, & Christianis statas contra idololatrias, & corum ritus, quales sunt lex 1. lex, ne quicquid nemo ea, lex, nemo venerandi. Cod. de Paganis, & alia similes, quæ leges laudantur à Conciliis, & Patribus relatis apud Suarez vbi supra s. 4. n. 6. Respondetur, eas leges iustas esse, non enim coniungunt ad amplectendum fidem Christianam, sed prohibent cultus dæmoniorum sacrilegos, & alia quæ sunt contraria rationem, & legem naturalem ad quod Princeps temporalis haber potestatem, ut videbimus, & explicabimus §. 3. sicut etiam potest prohibere blasphemias, & contumelias contra Christum, vel Christianam religionem, ut ibi videbimus.

Quinto obiciuntur, quia Imperatores tulerunt etiam leges contra hæreticos, eos cogentes ad fidem Catholicam amplectendum: ergo non est ex ea Principis potestatem, cogere subditos ad veram fidem. Respondetur, hæreticos esse iam per baptismum subditos Ecclesiæ, & intra Ecclesiæ, quare supra illos Ecclesia habet potestatem coercitivam, ut videbimus in fragmendo de hæreticis. Princeps autem laicarius non habet potestatem cogendi illos ad fidem, quia non potest, ut diximus, iudicare de vera fide; habet tamen potestatem ad hoc sibi communicare ad Ecclesiæ, quæ postquam iudicauit de causa fidei, & de cœmine hæreticis, implorat auxilium Principis laicarius, ut hæreticum ab Ecclesia damnatum puniat; Ex hac eadem potestate leges condit, aperte probante

probante Ecclesia, statuens penas debitas huic criminis; quæ leges non procedunt à potestate præ-
pria ipsius Præcipis, sed ab altiori potestate com-
municata sibi ab Ecclesia, quæ in hoc negotio
vtrius Præcipibus, tanquam suis ministris: sicut
quando Prælatus Ecclesiasticus, qui simul est
Præcipus temporalis, committit causam aliquam
sanguinis alicui iudici laico, qui potestate à
Prælato accepta iudicat in ea causa, in qua sine
tali potestate nihil potuisset propria auctoritate
decernere.

90 Obiectio 6. Sed contra hoc sexū obiiciunt, quia Præ-
cipes illi non solum contra hereticos baptizatos,
sed etiam non baptizatos leges condunt, & osque
puniunt: sic enim leges latas sunt contra Cælico-
las, ut constat ex lege *Cælicolarum*. Cod. de Iu-
dex, & Cælicolis, qui videntur suis Paganis,
cum Cælum colerent; item contra Manichæos,
& Samaritanos, qui baptisnum non recipiebant.
Respondeo, de Cælicolis §. Augustinus epist.
163: circa finem testari, quid erant baptizati, de
Manichæis dubitari etiam potest: nam iij vrebantur
Episcopis, & Eucharistia, ino circa eius usum
grauiissima sacrilegia committabant, ut refert Au-
gustinus tom. 6. lib. de heresibus heret. 46. ibi tam-
en testatur idem Augustinus, quia de necessitate,
& utilitate baptismi male sentiebant, ideo,
quos discipulos denud acquirebant, non solitos
fuisse baptizare. Ceterum quidquid de hoc sit,
tam isti, quam Samaritani, & alij similes iustè
poterant puniri, & cogi ad suos errores deferen-
dos; quia plura docebant, & agebant contra le-
gem naturalem, & Manichæi plura sacrilegia, &
celera patabant in sua rituum Christianorum,
cum magna Ecclesia consumelia, ut constat ex
Augustino loco citato, & fatetur Coninck de illis,
& de Samaritanis vbi supra num. 242.

91 Obiectio 7. Septimò obiicitur, quia illi, qui metu coacti
baptizati fuerunt, coguntur postea ad fidem, &
puniuntur, si ab ea deficient, ut constat ex Con-
cilio Tolet. 4. cap. 56. relato in cap. de Iudeis,
diff. 45. sufficit ergo Ecclesia voluntas coacta
baptizati, ut eum recipiat, & retineat. Respond.
sufficeret quidem ad retinendum, & cogendum,
postquam semel baptizatus est, non verò suffi-
cere ad licitè recipiendum. Ratio differentia ex
dictis est clara, quia ad conferendum licitè adul-
to baptismum, requiritur fides in adulto, ut
dicitur necesse, quia in coacto non præsumi-
tur: ad retinendum verò, & cogendum postea,
non requiritur, quod habeat, vel habuerit un-
quam fidem. Sufficit, quid eriperetur baptismum,
qui est iana, qua baptizatus ingreditur Eccle-
siam, & sit subditus illius. Potest autem baptis-
mus recipi validè sine fide, dum ad sit voluntas
illius etiam coacta, & inuoluntaria secundum
quidem, quæ voluntas præsumitur, quoties alius
dicit ut velle baptismum, & illum petit; sicut
præsumetur etiam professio valida, & matrimo-
nium validum, etiam si metuissent, nisi Eccle-
sia eo casu verumque irritasset, quod tamen
hieri non potuit in baptismismo, nec in ordinis su-
sceptione, quæ sunt sacramenta, nec includunt
contractum humanum (sicut includitur in ma-
trimonio, & ex eo capire potuit subiacere huma-
na irritationis: (& ideo applicata materia, &
forma, non potuit Ecclesia impetrare eorum sa-
cramentorum valorem. Posita autem baptismus
valido, iam illi est subditus Ecclesia, quæ sicut
alios subditos, potest eum cogere ad professionem

Christianæ religionis, & idcirco Concilium To-
letanum id præcipit.

92 Obiectio 8. Octauo arguiturratione, quia Præcipus tem-
poralis potest subditos suos obligare ad obedien-
tiæ debitam suis superioribus exhibendam, v. g.
ut filij patentibus, serui dominis obediant, ergo
poterit etiam, & debet eos obligare ad obedie-
dum Deo, & exhibendum ei debitum cultum. Si
ergo infideles propriaeis sufficiet fide nostra
debent eam recipere, & hunc fidei cultum Deo
exhibere, poterit Præcipus temporalis subditos
suis cogere, si hunc debito non satisfaciant. Re-
spondeo negando consequentiam, quia hæc obe-
dientia Deo præstata est extra sphæram, ut
diximus, Præcipus temporalis, qui ea solum
potest subditis præcipere, quæ ad politiam ciu-
lem, & temporalem, & ad honestatem illam,
quæ à bonis ciuibis exiguntur, spectant, qualis
non est fides Christiana, quæ ad salutem eter-
nam ordinatur, & in qua Præcipus temporalis
non potest esse Index, sed Ecclesia: vnde nec po-
test punire peccata contra fidem, cum punitio sit
actus Iudicis. Potest tamen punire filios, vel ser-
uos non obedientes parentibus, vel dominis, quia
hæc obedientia pertinet ad statum bonorum ci-
uium, & de illa potest bene iudicare. Cur autem,
& quomodo possit Præcipus temporalis prohibe-
re, & punire blasphemias, & irreuerentiam con-
tra Deum, dicimus §. sequenti.

93 Obiectio 9. Non arguitur, quia charitas obligat ad sub-
ueniendum proximis indigentibus, & maximè ad
procurandam eorum salutem; si ergo iudicatur
utiles coactio, propter de facto sapientia utiles
ent saltem in ordine ad filios eorum, qui coguntur, chari-
tas obligabit ad cogendum. Respondeo, chari-
tatem obligare ad ea, quæ licet possunt fieri, non
ad illicita, non enim sunt facienda mala: ut se-
quantur bona: vidimus autem, hanc coactio-
nem esse illicitam. Nec refert utilitas futura fi-
liorum; nam si hoc sufficeret possent cogi etiam
Iudei subdit, ut consentirent baptismum suorum
filiorum parvulorum, ad quod tamen cogi non
possunt, nec parentibus inuitis possunt filii par-
vuli baptizari, ut tradunt omnes in materia de
baptismo. Nec homo priuatus potest vi cogere
volentem committere fornicationem, v. gr. vel
aliud simile peccatum, ne illud committat. Simili-
ter ergo Præcipus non potest vi cogere subdi-
tum infidelem ad fidem; quia in hoc puncto ex
defectu potestatis habet se Præcipus, sicut si esset
homo priuatus, & exercebat potestatem, quam
non habet in hac materia. Si enim penes aliquem
esset hac potestas, & obligatio charitatis, maxi-
mè esset penes Prælatos Ecclesiasticos, quibus
magis incumbit cura salutis animarum, & tamen
Ecclesia nunquam agnouit in se hanc obliga-
tionem, vel potestatem ad cogendum infideles,
ut vidimus, sed solum ad prædicandum, exhortan-
dum, & aliis modis licitis procurandam co-
rum conversionem.

§. III.

*Vtrum infideles non baptizati cogi possint
ad relinquentos errores, vel ritus ratio-
ni naturali contrarios.*

94 Certeum videretur ex dictis, non posse hos in-
fideles, sive subditos sint, sive non subditi,
cogi ad relinquentos eos errores, & ritus ex fide,

feu
V y 4

seu quatenus contrarij sunt fidei nostræ. Si enim non possunt cogi ad amplectendam fidem nostram, quæ eos errores damnat, non poterunt cogi, ut ex motu fidei eos relinquat, seu quia fidei nostra aduersantur. Difficultas solum est, an possint cogi ad eos relinquendos, quatenus aduersantur rationi naturali. Similiter certum videatur ex dictis, non posse eos infideles ad hoc cogi ab Ecclesia per potestatem spiritualem, quam habet; cum enim hæc potestas sit solum directa in subditos, & nemo sit subditus Ecclesiæ, ut Ecclesiæ est, nisi sit baptizatus: non potest Ecclesiæ potestas directe cogere hos infideles ad aliquid, cum nec possit eos puniri, nec eos iudicare; sed tota qualitas erit de potestate temporali Principum, An possint omnes infideles, vel subtem subditos ad hoc obligare.

95 *Prima sententia vniuersaliter affirmat, posse hos omnes infideles, siue subditi sint, siue non subditi, vi, & potestate ad hoc compelli. Hanc tenent Major, & Sepulveda apud Suarez diff. 1. 8. sent. 4. numero 2. citantur etiam apud Conioch diff. 18. num. 184. Antoninus tercia parte, titulo 2. 2. non designato capite, & Sylvestri verbo Papa quæst. 7. fortasse occasionem dedit Antoninus, quia illo titulo 22. cap. 5. §. 8. ex sententia Augustini de Ancona habet hæc verba. Item secundum Augustinum de Ancona vbi supra, Papat potest punire paganos, & barbare nationes, cum agant contra legem naturalem in manifestis, quia unusquisque potest puniri pro transgressione legis quam recipit, & profiteretur: sed lex naturalis est ita cordi in seria, quod deponi non potest, ut si fuarentur vel committerent virium Sodoma, & huiusmodi. Sed pro eo quod faciunt contra legem diuinam scilicet veteris, vel noui testamenti, aut contra legem positivam, cum neutram recipiant, puniri non possint. Eodem ferè modo loquitur Sylvestri illa quæst. 7. his verbis. Septimus queritur, quid possit Papa supra Paganos. Et dico ex Archib. pof. Augustinum de Ancona, quod in eos habet Iurisdictionem, quia est Vicarius Christi habentis Iurisdictionem in omnibus, non tamen potest ab eis auferre dominia, si que insta tenemur: Intellige, nisi eo modo, quo a Christianis potest auferre propria bona, scilicet ex causa iusta, quia dominum est beneficium naturale, primò Politi, cum quidam naturaliter sint Domini, & quidam serui. Beneficia autem naturalia etiam Demoribus non sunt ablata. Nec potest eos cogere, ad relinquendos suos ritus, etiam quantum ad matrimonia, aut faciendum nostros, sicut nec ad fidem. Potest autem eos punire, scilicet pauperi, cuniori, vel corporali, non autem spirituali, si de excommunicatione, cum sint extra, si peccant contra legem quam recipiunt, sicut & omnes alios scilicet si peccant contra naturalem in manifestis, non autem diuinam, veterem, aut nouam, vel contra positivam ab eis non receptam, nisi sunt temporaliter ei subiecti. Hæc Sylvestri illo loco. Pro eadem autem sententia citantur Hostiensis & Panormitanus in cap. quod super his, de voto. Quorum Panormitanus Hostiensis posterior, & eius ac Innocentij sententiam referens ita dicit num. 10. Faretur tamen Innocentius, quod si infideles sunt infisti Christianis, vel aliter delinquant contra legem naturam, quod Papa poterit contra eos indicare bellum, & eos priuare huiusmodi bonis (scilicet quorum dominia licet acquisierant) Hostiensis dicit, quod si infideles non cognoscunt do-*

minum Ecclesiæ, licet possunt boni sibi soli, per quod habentur Ecclesiæ, i.e. transferre a genti in gentem regnum: & in Evangelio Matthæi in terra; Quam quidem potestatem translatit dominum Ecclesiæ, nec sunt infisti Christiani, debent tolerari. Pro opinione Innocentij, si delinquant infideles, per quem debent puniri, & concludit quod per Papam: quia est generalis Vicarius in terris, & ipse Deus fecit unum omne, & unum Pauporem, ut habent in Evangelio, & si infideles velint nolint, sunt de illo omni. Et dum Innocentius, quod cum infideles non habent aliam legem licet in præter legem naturam, delinquant in illam, puniuntur per Papam, adiutorum Dei, qui puniunt Sodomitam ut habetur Gen. 19. & 2. quæst. 1. cap. Deum omnipotens Iudei vni, si delinquunt contra legem in eorum moralibus puniuntur per Ecclesiæ. Et adiure, quod Innocentius totam Iurisdictionem infidelium videtur attribuere Pape: quod non procedat infideliter nam sunt sub Romano Imperio, et pater Cod. de Iudeis, & Cod. de Paganiis per se omnia addidit cap. postulat, infra de Iudeis. Item Imperator, saltem quoad exercitum, habet Iurisdictionem super vniuersum orbem, & est Dominus mundi, deprecatio, ff. ad leg. Rhod. de iud. & l. bene à Zenone, Cod. de quadrienni, prescrip. facit quod ipse Innocentius notat, in cap. licet ex scripto, de foro comp. ubi dicit, quod si Imperator, non est negligens, sed subditus sibi rebelleret, non succedit Papa in iurisdictione, sed debet adiungere Imperatorem, ad mandatum rebelleret, arg. in cap. Cum ad verum, 96. diff. Vide concordando dicta Innocentij, & Iara supra allegata, diff. ergo quod quædam sunt criminis Ecclesiastici, & in istis Papa exercet Iurisdictionem in infidelibus, scilicet exercet contra fidèles, unde si Iudei, vel alii infideles delinquant contra matrimonium, Papa, seu Ecclesiæ potest in eos animaduertire, ut in cap. nouit, de iudicio. In crimini vero non Ecclesiastici Imperator exercitet Iurisdictionem. In misfis vero locis erit praeventio, ad hoc, quod bene dico in cap. cum sit generalis, de foro compet. Vnde in peccato contra naturam, dico, quæ utique potest esse Index, quia hoc peccatum principaliiter concernit Dei reverentiam, qui est Condit vniuersaliter creaturae; nam ob hanc causam Ecclesia impedit se, (debet fortasse legi, ingerit se) contra laicos de crimine vñiarum etiam infidelium, ut in cap. post misericordiam, & cap. fin. infra de Iudeis. Hec est sententia Panormitani. Panormitanus fulmine verbis explicata, quam ideo ad longum rexit, ut constet, quantum distet a sententia Theologorum doctrina horum deorum Iuris Canonici quos sequuntur alii plurimi ex iis, qui videri possunt in glossis & additionibus marginalibus eiusdem Panormitani, & quædam nimium tribueri volunt in parte non solum summo Pontifici, sed etiam Imperatori, cui etiam in crimibus non Ecclesiastici tribuant Iurisdictionem supra infideles totius orbis.

Melius ergo, & magis modestè Theologus fecit sententiam, quod omnes distinguunt de infidelibus, & eos qui-

dem, qui in temporalibus non sunt subditi, negant posse ab illo Principe, vel etiam Papa sed feruanda omnia præcepta legis naturalis cogi, quando non peccant in præiudicium Christianorum, vel aliorum innocentium; eos vero qui subditi sunt, concedunt cogi posse etiam penitentias ad feruanda præcepta naturalia, imo etiam leges ciuiles, communes omnibus ciuibus, que non concernunt religionem; ita Caferanus, Victoria, Soto, Valentia, Aragon, & alij, quos referunt, & sequitur Suarez dicta dis. 18. sect. 4. n. 3. & 6. Turranius dict. 52. dub. 2. Coninck dicta dis. 18. dub. 12. num. 187. & 196. Hurtado dict. 75. §. 23. an. 97.

Probat primò Suarez num. 3. exemplo Dei, qui cum veller destruere, vel punire gentes habitantes in terra promissionis, noluit ramen eas debellare ab Israëlitis propter crimen idololatriæ, sed propter negatum transitus pacificum per terras suas, ut coligitur ex cap. 10. Numerorum, & significat Augustus relatus in cap. 3. 23. quæf. 2. his verbis: *Norandum est sanè, quemadmodum iusta bella gerebantur a filiis Israël, contra Amorites, innoxius enim transitus denegabatur, qui inre humana societatis equissime patere debebat. Sed tamen Coninck vbi supra num. 199. facetur, exemplum illud non esse ad rem, quia Israëlite gentes illas deleuerunt ex concessione, & peculiari Dei præcepto, qui cum sit dominus omnium, potest cuius potestatem dare alios occidendi, eorumque bona invadendi. Et certè titulus ille solus transitus negati, non videtur iuuersaliter ad iustificanda omnia Israëlitarum bellas; transitus enim ideo iustè petebatur, quia transire necesse erat, ad occupandas alias Provincias, fibi a Deo promissas. Vnde quando transgressi Iordanem ad eas peruenirent, non leguntur petuisse viterius ab incolis transiit, sed etiam rives illas debellauerunt, & occupauerunt occisis earum incolis, ut constat in Iericho, quæ prima ciuitas erat, Iosue cap. 3. & alij subsequentibus: Imd Gabaonite tantum abest, quod eis resisterent, ut statim pacem, & amicitiam obulerint, quam non nisi dolo, & finigentes se in remotissima Provincia habitare, impetrare potuerunt, ut constat ex cap. 9. Iosue. Quid, quod in iis regionibus nō solum viros, sed mulieres, & parvulos omnes occidebant; quod ob solum negatum transiit non licet sine particulari Dei concessione, & præcepto, cum non possent Innocentes directe puniri iustè ob delictum solum aliorum: facendum ergo est non solum illum ciuitum negati transiit interuenire, sed dinum præceptum, quo stante non iā præpria, sed diuina auctoritate bella gerebant.*

98 Melius probatur ex Nicolao Papa, qui ad interrogationes Bulgarorum ita respondit. *De iis, qui idola immolant, nibil aliud dicere possumus, nisi quod ratione posimus, quam vi conuincendi sunt. Ratio autem ex supra dictis est clara; quia Ecclesia in primis hanc potestatem à Christo non accipit, quæ in eos, qui foris sunt, nullam in se directam potestatem agnoscit, ut supradictum. Principes vero temporales non sunt Principes, vel superiores, nisi suorum subditorum: nam superior, & subditus sunt correlati, & repugnat superioritas, & iurisdictio in non subditos: non possunt ergo illis præcipere & per consequens nec punire, quia vis coactiva, & potestas puniendi; supponit necessarium potestatem præcipendi: alioquin, quilibet priuatus posset propria auctoritate bella gerebant.*

titate punire quemlibet alium ob peccata contra legem naturalem patrata, quod absurdissimum esset, & totam humanam Reipublicam pacem perturbarer.

Obicitur primò ex cap. 10. *Ecclesiastici*, vbi dicitur: *Regnum a gente in gentem transferetur* Obiectio 1. *proper iniustias, & iniurias, & commuñias, & dineros dolos.* Videtur ergo, quod eiusmodi criminis contra legem naturam commissi dent alii ius spoliandi bonis suis ipsos delinquentes. Respondeo in primis, ibi sermonem esse, non de quo quis peccato contra legem naturam, sed de peccatis contra iustitiam, de quibus est pecularis ratio, ut mox dicemus. Deinde ibi solum explicatur, quid Deus ipse frequenter faciat, vel permittat in peccatum peccatorum, non quid alii homines non superiores iuste facere possint: sapientia enim in peccatum permittit Deus, ut alii etiam iustè, & illicite Christianorum terras occupent, nedium Paganorum.

Secundò obicitur *Cyprianus in exhortatione ad martyrium*, cap. 5. vbi adducto præcepto Obiectio 2. Dei qui in veteri lege præcepit idololatrias interfici, subdit. *Quod si ante aduentum Christi circa Deum calendum, & idola sternenda, haec præcepta sternata sunt, quanto magis post aduentum Christi sternata sunt?* Respondeo facile, exempla omnia, & præcepta ibi à Cypriano adducta esse de puniendis fidelibus ad idolatriam transiuntibus vel iis, qui eos ad hoc crimen allicerent, non vero de alienigenis non subditis ob idolatria crimen puniendis, ut ex toto illo capitulo satis constat.

Tertio obicitur *Gregorius lib. 1. Registr. ep. 17.* Obiectio 3. laudans Gennadium, quod bello contra infideles gesto, fidem Christianam propagaret. Respondeo, laudari Gennadium, quod occasione belli contra hereticos, vel alios infideles Imperii rebelles curaret propagari Christianam religionem. Non itaque gerebat bellum contra infideles non subditos, sed contra subditos rebelles, quos occasione victoria curabat ad veram fidem adduci, vel reduci.

Quarto obicitur *Augustinus lib. 5. de Ciuit. O. 4. cap. 12. & 17.* laudans Romanos, quod barbaras nationes sibi subiacerent, ut earum depravatos mores corrigerent, & mutarent in melius. Cui consentire videtur S. Thomas lib. 3. de regimine Principum, cap. 4. & sequentibus. Respondeo, ibi non affirmari causam illam corrigendi mores fuisse iustam ad bellum inferendum, sed laudantur Romanii, quod gentium debellatarum mores correxerint, id est quod fortasse Deus victores illos esse voluit, si alunde iustum bellum causam habebant, vel certè permisit eorum bella, ut bonus ille effectus consequeretur.

Quinto obicitur, quia Alexander Papa VI. transalp in Ferdinandum, & Elizabetham Reges Obiectio 5. Castellæ, & Legionis, dominium omnium Insularum, & Provinciarum iuuentarum, & inuenientarum in India Occidentali, quæ non effent sub dominio alienius Principis Christiani, ut constat ex eius Bulla data anno 1493. quæ est Bulla 2. eiusdem Alexandri VI. in 1. tomo Bularum communis, ergo agnouit in se potestatem ad disponendum de Regnis infidelium, quod nullo alio titulo videtur fieri posuisse, nisi ob Idolatriam incolarum, & ut conuerterentur ad fidem, & prauos suos mores contra legem naturam corrigerent. Respondeo in primis, hoc argumentum nimium probare. Si enim ob idolatriam, & alia pecca-

peccata contra legem naturalem dominum bonorum ab infidelibus auferbatur, oportebat tamen, quod prius admonerentur, & inuitarentur ad morum correctionem, quam si negligerent, tunc procederet contra eos, ut incorrigibiles ad has penas, quæ tamen conditio p̄mittenda, ibi non explicatur: omnes ergo respondere debemus, Pontificis donationem intelligendam esse iuxta terminos iuris, & suppositis terminis habilibus, nimirum supposita aliunde iusta causa belli, quia, v.g. prædictio impediretur, & expellerentur fidei ministri, vel quia iniuste aliquid in aduenias pacificos machinarentur, vel interueniente alio similis titulo; tunc Pontifex ius tribuerat Regibus Castellæ, Regna illa sibi occupandi, prohibitis aliis omnibus Christianis, ne ea sibi occuparent. Vnde merito Paulus III. postea in Bulla quadam declaravit, Indos infideles esse veros dominos suorum bonorum, nec possesse iis spoliari, vt refert Coninch vbi supra n. 160. quod similiiter in eodem sensu intelligitur, scilicet, nisi aliunde iusta spolijs causa interueniat.

103
Obiectio 6.

Sextò obiectu, quia possunt etiam non subditi prohiberi, & cogi ne iniurias alii inferant, ergo multò magis ne inferant Deo, propter idolatriam, vel alia sceleria similia, inferant. Respondeo, in primis hoc argumentum, si quidquam probat, probare etiam de peccatis alii, quæ non sunt contra legem naturalem, sed contra fidem, vel alia præcepta supernaturalia: nam iis etiam offenditur Deus, nec minor est ibi iniuria in Deum, quam in aliis peccatis contra legem naturæ: sicut ergo possumus vi, & armis coegeri aggressorem iniustum nostri proximi, siue iniuria illa sit contra legem naturæ, siue sit contra doctrinam fidei revelatam, si tamen vera iniuria proximi est; sic licet coegeri, & cogere infideles, ne iniuriam in Deum committant, siue ea sit contra legem naturæ, sine solùm sit contra doctrinam fidei, si tamen illa sit iniuria gravis in Deum.

104

Ad argumentum ergo P. Coninck dicta dis. 18. n. 201. respondet negando Consequentiam: tunc enim solùm possumus vi cogere, & prohibere ab iniuria, quam proximo infert, quando ipsemet, qui patitur iniuria, cupit defendi, scilicet si id non petat, nec cupiat, præsertim si ipsemet posset se ab iniuria liberare, sicut Deus de facto potest, & tamen iustas ob causas impetrare non vult. Hac tamen responsio difficultis est: dixi enim to. 1. de inst. dis. 10. sct. 11. n. 202. cum aliis, quos attuli, posse nos vi, & armis defendere innocentem ab iniusto aggressore, etiam si ipse innocens nolit nostram defensionem, & licet ipse potens se defendere, id non faciat. Ex hoc ergo capite non repugnaret, quod infideles possent ob criminis idolatriæ, & alia contra legem naturæ, coegeri, & cogi à Principibus Christianis, & nisi ab iis peccatis, & iniurias diuinis abstinerent, priuari etiam regnus, & bonis suis, donec resipiscerent.

105

Facilius ergo responderi potest, in primis non omnia peccata mortalia continere iniuriam propriæ dictam contra Deum, & cum aliis dixi dis. 3. de Incarnatione, sct. 3. & sequentibus. Deinde, quidquid de hoc sit, Regula illa, quod ad defendendum innocentem, ab iniusto aggressore, fas sit tertio non superiori aggressorem occidere, vel pœnali alii coegeri, non est vniuersaliter vera, sed habet suas limitationes, quarum una est, ut

id non licet, quando ex aggressoris occidente (et idem est, cum proportione de spoliatione, vel quolibet alio malo ei illato) maiora damna publica timerentur, quam ex iniuria innocentem, quæcumque illa sit. Exemplum commune est, si Princeps cuius vita ad publicum bonum, & Reipublicæ pacem necessaria est, iniurie aggreditur innocentem, vt eum occidat: non enim ideo cuilibet licebit Principem occidere, vel libet innocentem: inquit deinde huius mortem iniulcum permittere, ne illa alia graniora mala subsequantur. Hinc ergo reddi potest ratio, eur etiam si concederetur vera, & propriæ iniuria diuina in peccato mortali, non tamen ideo licet priuatis, vel certè non superioribus vindictam sumere de peccatore, vel eum vi à peccato coegerere. Ex hac quippe communi licentia cuiuslibet in quælibet, ingentia mala sequentur, & pessime turbaretur pax, & tranquillitas humani generis. Quis enim est homo, qui non peccet: omnes ergo, & singuli in omnes, & singulos habent potestatem, & prætextum spoliandi eos vitæ, bonis, & rebus omnibus, ut peccatis, & offensis in Deum ablinuerint: qua licentia concessa tota humanæ Reipublicæ pax turbaretur, & profus tolleretur; essent enim omnes, quasi baniti, quos singuli impunè possent occidere ob sua peccata, & bonis omnibus spoliare. Quod quidem, quam gravis sit malum, & omnino præferendum permissioni eiusmodi peccatorum, constat aperè ex eo, quod nec ipsius Princeps supremi temporales possunt omnia mortalia peccata suis subditis prohibere, & siue ob quolibet morale crimen punire, sed solùm ob aliqua graniora, que bono publico, & Reipublicæ tranquillitatibus aduersantur; cetera vero relinquenda sunt diuino iudicio, ut cum communis sententia tradit Suarez lib. 3. de legib. cap. 12. num. 12. & sequentibus. Inquit in Prælato, & superiore etiam Ecclesiastico eam potestatem prohibendi omnia peccata mortalia, & ea puniendi, negat idem Auctot lib. 4. cap. 11. num. 3. quia ex tali potestate maius damnum, quam bonum resultaret fidelibus. Quantò ergo minus dicimus licere punire non subditos, & cogere eos pœnis acerbissimis ad non peccandum contra legem naturalem; ex qua potest singulis concessa, maiora, & graviora sine proportione mala consequentur contra pacem, & tranquillitatem humanam?

Septimò obiectu, quia possunt Christiani vindicare blasphemias, & contumelias infidelium contra Christum, & contra nostram religionem eisque vi, & armis coegeri, ne res nostras contumeliosè trahant: cur ergo non poterunt impetrare etiam eorum idolatriam, quam continet maximam veri Dei iniuriam, & condemnationem verae religionis; Respondet blasphemias illas, & contumelias nostra religionis ut breuiter indicauit Suarez dicta dis. 18. sct. 4. num. 4. dupl. citer posse considerari, primum quatenus pœnitentia sunt contra Deum, & ex hoc capite non dant instantiam causam belli contra infideles non subditos, secundò possunt considerari, quatenus ex illis redundat in honore positiva Ecclesia, & Christianorum, contra quos etiam convitata illa proferuntur: quare ratione sicut propter alias iniurias potest licet bellum inferri non subditum: si etiam poterit propter has, licet in hoc etiam caute, & prudenter procedendum sit, ne maius fortasse fidei

fidei detrimentum inde sequatur, quā si patiēter tolerando, & dissimulando proprias iniurias, ratione magis, & exemplo infideles allicerentur ad fidem amplectendam, à qua potius magis abhorrent, viro studio vltionis, & vindicta contra Evangelica consilia, quae fides ipsa prædicat, & commendat. Huiusmodi autem iniuriam redundantem etiam contra nos ipsos non continent propriè simplex idolatria, aut similia peccata, sed solum manifestationem proprij erroris: sicut non sum ego iniuriam alicui doctori sequendo contraria sententiam contra illius doctrinam. Aliud verò est, si subfannarem illius doctrinam auctores, aut doctrinam ipsam iis dictoris prolequerer, ut Auctores etiam pungere, & acerbius notare velle existimati iure possem.

108 Obiitio 8. Ostiū obici potest, quia si non licet infideles non subditos cogere, ut ab idolatria desistant, neque etiam licet ab hunc finem eorum idola confringere, & templa diruere, quod tamen plures sancti fecisse leguntur. P. Suarez dicit. 4. num. 8. dicit, id non licere auctoritate priuata facere, ut colligatur ex I. sicut, & I. Christianis. Cod. de Paganis; ideoque in Concilio Eliberino can. 60. decernit, non esse habendum pro martyre, qui propria auctoritate frangens idola, propterea ab infidelibus occidatur. Contra hoc tamen videtur esse, ut dixi, exempla multorum, qui id fecerunt, & ut veri martyres, ab vniuersa Ecclesia coluntur. Quare de hoc puncto consulendus est Baronius in notis ad martyrologium die 9. Aprilis, vbi iuxta doctrinam S. Augustini ep. 50. ad Bonifacium longè ante medium, distinguit inter eos, qui auctoritate priuata, & furore perciti indistrecto, idola, vel tempa dirubant, & eos, qui legitima auctoritate legibus principum concessa id exequabantur. Hi enim secundi laudabiliter id faciebant: secus illi primi, nisi diuino instinctu, vel Dei iussu morti facerent, prout multis fecisse constat. Canon verò citatus ex Concilio Eliberino intelligitur solum de iis, qui propria, & priuata auctoritate operabantur, & de his etiam intelligendus est Suarez, cum expresse loquatur de frangente idola priuata sua auctoritate.

109 Dixi tamen in Conclusione principali, non posse infideles non subditos prohiberi, aut cogi, ne ea peccata committant, quando non peccant in preiudicium aliquorum innocentium. Si enim in eorum preiudicium sicut, possunt ab aliis, ut etiam, & armis impediti; Exemplum commune est de iis infidelibus, qui idola victimas humanas offerunt, immolando in eorum honorem homines, vel pueros innocentes, quos quidem charitas permittit, & aliquiād iubet (si sine gravi incommmodo proprio fieri potest) ab iis malis eripere etiam cum aggressorum morte. Dixi autem, si homines innocentes immolent: si enim nocentes solum, & mortis reos, propter alia crimina, ad sacrificia illa sacrilega assumant, non possunt proper illud solum sacrilegij peccatum, quod sine fine innocentis alicuius iniuria committunt, ab aliis quorum non sunt subditi, bello inuadu, ut doctores citi communiter fatentur.

110 Propositus difficultas. Difficilas est, si ipsi innocentes auxilium non petant, in modo nec iuri velint, an possint adhuc occisores non subditi ab eo crimen prohiberi. Et quidem certum videtur, licet id non petant, præsumi tamen velle, & desiderare suam tutelam ab iis qui opena ferre possint. Si tamen

expresse sicut libertatem respuerent, & excluderent, vel si ex circumstantiis hac voluntas praesumeretur. P. Coninch dicit a dīp. 18. num. 197. negat possè occisores vi prohiberi ab iis immolandis; quia cum ius vim vi repellendi per se ei soli immediatè conueniat, qui illam iniustè patitur, vel qui huius, aut vim infentent superioris, illicite illud mihi usurpo, nisi ab aliquo horum mihi committatur; sicut nequeo validè alterius nomine aliquid agere, si ipse nolit me hoc eius nomine agere. Melius tamen Suarez vbi supra num. 4. dicit posse prohiberi vi aggressorem iniustam ad defendendum innocentem, etiam si ipse nolit defendi; quod etiam dixi rom. 1. de Iustit. dīp. 10. num. 202. Vnde licet ipsi defendi nolint nec etiam se defendant, cum possint poterunt infideles à nobis prohiberi, ne eos idolis immolent, & occidant; quia quicunque illi sunt, qui morti destinantur, mihi generis humani communitate coniuncti sunt, & possum ego, non solum meas, sed etiam aliorum, qui mihi coniuncti sunt graues, & enormes iniurias, vi etiā, & armis impideo, non expecto eorum consensu.

Hoc tamen, ni fallor, aliqua indiget explicatione: dupliciter enim contingere potest, quod innocens patiens consentiat, & nolit se defendere, vel ab alio defendi; primum retinendo adhuc ius suum, ita ut veram, & propriam iniuriam patiatur; potest enim aliquis libenter pati, in modo & de passione sua gaudere, & tamen adhuc retinere ius suum, quantum sufficit, ut patiatur iniuriam; propterea Martyres veram iniuriam patiebantur, licet nolent se defendere, in modo & de morte sibi inferenda gauderent; ut latè probauit dīp. 3. de Incarnat. sect. 6. & constat exemplo eorum, de quibus Paulus ad Hebr. 10. dixit, rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepisti. Si enim rapina fuit iniuria fuit; & tamen cum gaudio suscepita fuit. Et in hoc casu procedere debet doctrina posita: nam licet illi nolint se defendere, nec defendi, iniuriam tamen patiuntur, & per consequens iniustus aggressor vi etiam ab alio tertio reprimi potest. Potest autem rursus, secundum qui mortem, vel aliud malum patitur, ita consenire, ut auferat omnem rationem iniurie, quia omnino cedit iuri, & quantum ex se potest, tribuit facultatem, & licentiam eiusmodi bona auferendi: quo casu, non ita facilè concedam, posse ab aliis per vim eripi etiam cum morte aggressoris. Et quidem, si innocens bonis solum fortuna spoliatur, idque consentiente ipso, & iuri suo cedente, absque vi, & dolo; certum videtur non esse locum defensioni violentae: tunc enim proinde se habet, ac si bona sua donaret accipiente, qua Domini voluntate posita, non potest per vim donatarius prohiberi, ne iure suo sibi concessa, & iuratur. Quod locum etiam habet in bonis honoris, & famæ, saltem in iis, quibus homo licet potest seipsum priuare: nam sicut ipse potest se iis licet spoliare, quando id non cedit in damnum aliorum, ita possunt alii ex eius consensu id facere; nec possunt vi prohiberi, ne faciant.

112 De bonis autem corporis, qualia sunt vita, membra &c. maior videtur esse difficultas: dicit enim Suarez loco citato; si quis velit se occidere, posse ab alio etiam auctoritate priuata cogi, ne se occidat, vnde inferit, posse & alias cogi, ne cum etiam consentientem, & volentem occidant. Quod etiam explicatione, & limitatione indiget. Certum enim in primis est, non posse aliquem ab alio

alio priuato occidi, ne se occidat: de illo quippe qui id faceret, merito dici posset illud Poëta: *Dic mihi, non futilum est, ne moriare, mori?* Vnde nec aliis posset à priuato occidi, ne aliquem volentem, & potentem occideret: quale enim lucrum est mortem voluntariam vnius violenta alterius iniuiti morte redimere? Posset quidem, qui se stulto desperationis impetu occidere vult, cohiberi per vim, ablatio ei gladio, & ligatis etiam manibus ad tempus, donec ira feruor sedaretur, quia hæc leuiora remedia sunt, per qua non vindetur inferri iniuria, nec usurpari iurisdictionem in illum, cui applicantur: iudicem quilibet potest agroti sienti aquam prohibere, & auferre, quæ ei morbum faciet lethalem: ergo & poterit auferre venenum volenti sumere. Vnde hoc ipsum poterit facere circa alium, qui eum consentientem, & potentem vult occidere. Non tamen puto, posse quemlibet priuatum hoc prætextu, alium in vincula diuina conicere, & multò minus eius bona inuadere, spoliare, & fortunam priuatem, qui sunt actus solius potestatis publicæ, superioris: non enim sunt facienda mala, ut sequantur bona. Nec obstat quod Suarez dicit, volentem se occidere, non esse dominum sue vitæ: ex hoc enim ad summum fit, quod peccat contra iustitiam in Deum. Diximus autem supra, peccata contra solum Deum, non dare ius homini priuato peccatorum puniendi, inuadendi, & superioritatem in illum exercendi. Sicut ergo in aliis contra Deum peccatis, sic etiam in hoc, iudicio Dei relinquendus erit, & suis superioribus, qui posunt, & debent subditos a sibi, vel aliotum etiam voluntium occidere, aut mutilatione pœnis debitis, & proportionatis coegeri.

113 Denique aduerte, tunc etiam quando hæc peccata cedunt in præiudicium innocentis iniuiti, ita demum posse ab aliis aggressore iniustum coerceri vi, & potestate adhibita, ut tamen non ad punitionem progrediatur, sed solum ad impediendum, & quantum ad hunc præcisè finem sufficit: nam punire pro præteritis pertinet ad solum superiorum: defendere autem innocentem permititur communiter, & pro se, & pro aliis. Quare si iniustus aggressor celer ab iniuria, celfare etiam debet vis, & coactio; ita tamen, ut innoxens securus maneat, ne fortasse recedente tutela defensoris, statim in easdem angustias recidat sine remedio; ita cum aliis Coninch *diss. 18. n. 198.*

114 Restat nunc secunda pars nostræ conclusionis & communis sententia probanda, & explicanda, nempe subditos infideles posse a suo Principe cogi, ne, sceleris contra naturale legem committant: quod tamen intelligi debet de iis peccatis, quæ Legislator humanus lege ciuili prohibere potest, pœnis etiam adhibitis suis subditis. Nam, ut supra indicauimus, non potest Legislator humanus lege ciuili punire subditos ob omnia mortalia peccata, nec ea potestas necessaria erat ad finem politicum gubernationis ciuilis. In hoc ergo sensu conclusio potest facile probari, ex potestate humana Principis, quæ non limitatur ad subditos fideles, sed ad omnes extenditur, & comprehendit etiam infideles. Omnes enim dirigere potest, in ordine ad pacem Reipublicæ, & ad morum probitatem, quæ necessaria si ad coniunctum humanum, & honestum Reipublicæ statum. Quare sicut furta, homicidia, fraudes, & alia eiusmodi, sic etiam pro-

hibere potest adulteria, cultum Dæmonum, magiam, periuria in iudicio, blasphemias, & similia peccata, quæ Rempublicam maximè deturant, & legi naturali repugnant. Vnde impenitentes Christiani, ubi primum fidem nostram amplexi sunt, idolatriam severissimis legibus prohibuerunt, quæ à Conciliis, & Patribus iudicatae, & commendatae, atque aliquando potulata etiam fuerunt, de quo videlicet Suarez *diss. 4. numero 6.* Hodie etiam in Philippinis Insulis, quæ Hispania Regi subiacent, plura Sinensis Gentilium millia, quæ artes omnes ratione mechanicas ibi exercent, ea lege ibi degradem abstant, ut certis vitiis contra naturam legem abstineant, grauissimas alioquin penas su-

Dicit aliquis, videri hoc esse supra Principis laici potestatem: nam ut supra dicebamus, non potest Princeps punire ob delicta, de quibus non potest iudicare: non videtur autem posse Principis laicus iudicare de rebus spectantibus ad materiam religiosam, quæ videtur esse cultuus Dei, & aliæ similes: non potest ergo ea peccata punire. Respondeo Principem, facultatem non posse de iis rebus iudicare, prope sunt contra fidem, nec etiam punire ob ea peccata, prope includunt infidelitatem, posse ratiem de iis iudicare, quatenus sunt contra rationem naturalem, & punire subditos infideles in his delinqüentes. Nam sicut iudicat de homicidio, adulterio, & aliis peccatis contra legem naturalem, potest etiam iudicare de irreligiositate, idolatria, & aliis similibus, quæ sunt etiam contra legem naturalem, saltem quādū Ecclesia non aduocat ad ea causas, quando pertinet ad subditos baptizatos. Hæc enim peccata, præscindendo etiam à malitia infidelium, quæ opponitur fidei, habent malitiam contra ipsam legem naturam, & rationem naturalem, ratione cuius non excedunt potestatem, & sphaeram Principis secularis.

115 Aduertunt ratiōne bene Boës in presenti, quæst. 10. articul. 1. Dub. 2. conclusi. Suarez etiā supra num. 8. Coninch numero 188. & aliis debet Principem prius lege sua prohibere eiu[m]modi delicta, antequam delinqüentes puniantur. Quod probat Coninch, quia res publica eos solum subditos punire potest, qui eam, eius statum, & tranquillitatem ladeant, aut turbant; peccata autem, quæ ab ea non sunt prohibita, non consentur eius tranquillitatem, vel auctoritatem ladeant, nisi eam direc[t]e; aut dolo impingant: non posunt ergo puniri antequam prohibeantur: id est namque simplex fornicatio non punitur, quia lege non prohibetur, & sic de aliis. Adde, debet Principem, & Rempublicam suuori modo, quo posset, subditos cogere: est autem suuior modus, & humanis moribus magis accommodatus, ut subditus prius moneantur, & deterrantur prohibione, antequam puniantur. Vnde iuxta horum etiam auctorum mentem, ego eam doctrinam solum regulariter intelligendam puto, & de criminibus ordinatis. Alioquin non videatur negandum atrociera, & extraordinaria crimina posse à Principiis puniri, licet lex nullam pœnam designari: quod videtur esse iuxta l. ff. de effractoribus, & explicatoribus, & l. hodie f. de pœnis, ubi Vlpianus ita respondet. *Hodie licet ei, qui extra ordinem de criminis cognoscit, quam vult sententiam ferre, vel grauissarem, vel leniorem.*

leniorem, ita tamen, ut in vitroque moderationem non excedat. Et quidem ipse Conicks admittit exceptionem eorum criminum, quae direcet, vel dolo tranquilitatem, vel auctoritatem Reipublicæ laudent, aut impugnaat idem ergo dici potest de quolibet atroci crimen in Deum, vel homines, licet lex mentionem eius non fecerit, quia hæc etiam Reipublicæ statum, & tranquilitatem maximè perturbant. Quis enim credat, quia Solonis, vel Romuli etiam legibus nulla parcidis pena statuta fuerit, quia ob eius atrocitatem, non timebant vnguam futurum, ut ex Cicerone oratione pro Rose. Amerino, & Plutarche in Romuli vita colligatur; quis, inquam, dicat adueniente casu, non pouuisse in illa Republica parvicidam pena etiam acerbiori puniri? sic etiam factum vidimus nostris diebus, ut in occidente Henrici IV. Galliæ Regis extraordinaria, & acerbissima pena merito animaduersum fuerit. Nec possunt leges humanæ ad omnes casus extraordinarios descendere; & fatis est quod ipsa delicti atrocitas suadeat, non fuisse Legi iuris mente impunitam concedere; sed iudicis arbitrio referuatam fuisse penam, si casus occurret.

117 *Partes co-
gendi infide-
les, & præ-
dicti subdi-
cti eri-
bantur.* Ex dictis vero infertur primò hanc potestatem cogendi infideles, & prohibendi illis criminis contra legem naturæ, non competere homini priuato, nec cuius fideli erga conciūm infimus contra delem, sed solis superioribus, quorum subditus legem naturæ sunt: procedit enim ex potestate dominativa, vel competit solis gubernati, ut dictum est, & obseruat Suarez super riba, dictio num. 8. Si tamen crimen infidelis redundaret in praeditum innocentem, cui iniuria infertur, nec esset recusus ad iudicem, vel potestatem superiorum à quo innocens defendetur; posset tunc priuatus priuatum conciūm infideli ab innocentis læsione iniusta, vi etiam prolibere, in iis casibus, in quibus possumus vi repellere vim cuilibet innocentis ab iniusto aggressore illatam, vel inferendam.

118 *Partes co-
gendi subdi-
cti infide-
les.* Infertur secundò, potestatem hanc cogendi subditos infideles, ut abstineat a criminibus contra legem naturalem, idololatria, & aliis similius, competere non solum Principibus Christianis, sed etiam Principibus infidelibus respectu legem naturæ, & suorum subditorum, ut obseruat idem Suarez loco citato. Ratio autem est clara, quia iij. cap. 17. etiam Principes infideles, habent aequaliter potestatem temporalem in suo subditos ad dirigidos eos iuxta regulas rationis, & legis naturalis: quare sicut possunt iis furtæ, adulteria, & homicidia prohibere, sic etiam poterunt idolorum cultum, & alia, quæ non minus aduersantur legi naturali.

119 *Non solum
potest, sed
aduersos suis
subditos
prohibere.* Infertur tertio non solum posse, sed debere Principes, hæc peccata, & ritus etiam legi naturali aduersos suis subditos prohibere, si id sine graviori incommodo facere possint: ita idem Suarez ibidem: quia tenentur bene subditos gubernare in ordine ad finem suæ gubernationis; quare sicut homicidia, furtæ, & adulteria, sic etiam hæc alia delicta, quæ ex genere suo pleraque graviora sunt prohibere debent. Dixi tamen, si sine graviori incommodo possint: quando enim ex prohibitione maiora timentur mala, an possint licet permitti ea dicemus §. sequenti.

Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

An, & quomodo liceat, infidelium ritus permittere?

120 **N**on loquimur de ritibus, qui soli fidei Christianæ aduersantur, quales sunt ritus Iudaici legi veteri approbat, & præscripti: sed de ritibus legi naturali aduersariis, qualis est idolatria, & similes: ex iis tamen, quæ de his ritibus dixerimus, colligi facile poterit, quid dicendum sit de permittendis erroribus hæreticorum, seu de libertate conscientiæ illis concedenda, ne iterum de illa cogamur postea tractare, quando de hæresi in particulari agetur, præferim cùm de eo argumento latè, & doctè post alios scriperit Hurtado infra diffin. 79. qui videlicet potest, & primo loco S. Thomas quæst. 10. art. 11. vbi breuiter totum hoc argumentum comprehendit.

Regula communis, & verissima hæc est, eiusmodi ritus in infidelibus subditis non esse à Princeps in præcipuo munere, & debito sui Principatus: si enim minora alia vita permittere non potest, quanto minus ea, quæ præcipuum religionis virtutem oppugnant? Vnde in Scriptura reprehenduntur Reges omnes, qui excelsa non abstulerunt: hoc est, permitserunt populo sacrificia offerre ritu prohibito, quem sanè totis viribus auferre debuerint, & in profanis etiam litteris commendantur, qui religionis, & pietatis studiis politicis omnibus rationibus, & negotiis in Republica administranda præposuerunt, ut latè probat Hurtado vbi supra §. 11. & seqq.

121 *Ritus infide-
lii non si-
ne grauissima
causa cum il-
lum non si-
ne grauissima
causa à Prince-
ps permittentur.* Quod vero ex grauissima causa liceat etiam aliquando ritus illos illicitos permittere, confat ex regula generali; quod licet nunquam mala facienda sint, ut sequuntur bona; aliquid tamen mala permitienda sunt, ad vitanda graviora mala prout de facto meretrices, & lupanaria publicè permittuntur, ne graviora peccata ex humana fragilitate, & prauitate sequantur, ut dixit Augustinus adductus à S. Thoma, dicto art. 11. in corpore: *Ausser meretrices de rebus humanis, turbabis omnia libidinibus.* Similiter ergo quando ex coactione infidelium subditorum, & prohibitione eorum rituum, graviora damnæ prudenter timetur, tolerandi, & permittendi sunt: exemplo patris familias Euangelici, qui Matth. 13. iherusalem volentibus eradicare Zizania, respondit: *non, ne forte eradicantes Zizania, eradicabis similes tritum.* Quam regulam plures, & pusilli Principes sequuntur dissimilares, & tolerant in subditis ritus sacrilegos, & hæreses manifestas, quandiu sine maioris mali timore esse opponere non poterant. Quare tota difficultas in hoc puncto consistit in iudicio ferendo de circumstantiis, & causa sufficienti ad iustificandam eiusmodi tolerantiam, & permissionem.

122 *In quo iudicio Hurtado vbi supra §. 10. videtur statuere pro unica cœla religionem, dicens, runc solum permissionem esse licitam, quando maius*

imminet religioni damnum alioquin inuitabile nisi concedatur permisso. Vnde §. 3. concludit, in prouincia hæretica facile admittendam à Principe Catholico libertatem conscientiæ, quia religio Catholica lucratur tunc impunitatem, qua in eo loco antea carebat: contra verò in Prouincia Catholica non esse permittendam, nisi desperatis iam rebus, quia talis libertas religioni solum falsæ lucrum afferat. Hæc tamen regula, ut in vniuersum vera sit, intelligi debet de licentia, & periculo, respectu earundem personarum, non respectu loci materialiter sumptu: nam in Prouincia, vel ciuitate Catholica potest aliquando permittri ex causa iusta ritus falsus, vel hæretis in aduenis, quando id fieri potest sine periculo, quod peruertantur indigenæ: possunt enim permittri hæretici deforis aduenire ad commercium, vel legationis causa, quorum sæpe aliqui ea occasione conuentuntur, nec tunc religio detrimentum patitur; cùm illi iam antea hæretici essent in suis Prouinciis. Sic etiam in insulis Philippinis, permittruntur Sinenses idolorum cultores, ad opificia, & artes exercendas diu commorari, quorum plures ea occasione fidem recipiunt. Non ergo solum debet considerari locus antea Catholicus, ut dicamus, præiudicari religioni, si eo in loco detur impunitas infidelibus, vel hæreticis: si tamen non detur iis, qui ante eam concessiōnem Catholici erant. Sicut è *contra eriam* in Prouincia infidelium, vel hæreticorum non debet concedi ea impunitas Catholici illuc euntibus, si ibi à fide deficiant, inoij severissime solent à summis Pontificibus puniri, si capi possint. In vniuersum autem præferendum est negotium religionis, & fidei cuicunque ratione politica, & pœnalis habendum, ne religio notabiliter patiatur detrimentum ex eiusmodi concessionibus: si autem non timeretur periculum commune, sed vnius, vel alterius Catholici, qui fortasse ea occasione à fide deficeret, potest aliquando bonum publici status huic periculo præpondere; nec omnia particularia mala præcaueri possunt; & sæpe propter communem vtilitatem, etiam politican, permittrit vnius, vel alterius ciuius mors corporalis: potest ergo & permittri periculum spirituale, præterim cùm ipse ciuius possit si velit, malum illud vitare. Nec enim Princeps tenetur cum quolibet incommmodo, præterim publico, præcauere mala omnia particularia singulorum: sed tamen oportet semper, quoties permisso hæc positiæ, & non solum dissimulatione quadam, sed legitima declaratione concedere, determinare, & exprimere pro quo loco, & pro quanto tempore, & quibus personis, & pro qua fœta concedatur, & curare, ne vterius extenderit, ne amplior sit quodam personas, locum, tempus, vel fœtas, quam necessitas ipsa cogat.

124
An Princeps Christianus posse hanc conscientiæ libertatem, sine consensu, & facultate summi Pontificis subditis concedere, de quo videri potest Hurtado dis. 79. s. 5. qui latè de hoc agit, & concludit, posse subditis non baptizatis quia ij non pertinent ad iudicium Ecclesiæ; non verò posse hæreticis, seu subditis baptizatis, in quos cùm Ecclesiæ habeat directam Iurisdictionem: non potest Princeps Laicus huic Ecclesiæ potestati, sine eiusdem Ecclesiæ consensu præiudicare. Vnde quantumcumque Princeps saluum conductum, vel libertatem, & immuni-

tatem hæreticis promittat, potest eo non obstat: Ecclesia semper hæreticos illos capere, & punire: quare, vix securi omnino accedant, habenda erit concessio, & consensus Pontificis, prove datus fuit in Concilio Tridentino in bullæ, quæ habetur post sessionem 15. Ex quo logo date colliguntur, Ecclesiæ teneri ad seruandam fidem tam hæreticis de eorum immunitate, dum tamen ipsi seruent conditiones, sub quibus fides, & securitas data est, quod latè, & doce probat Magister Ioan. Marq. Augustinianus, lib. 1. de Gubernatore Christiano cap. 24. Ex quo totam illam quæstionem ferè desumpta Hurtado, sibi supra s. 7. Ratio autem est, quia rotum id quoque peccato fieri potest: potest etiam promitti, & seruari debet, si promissum sit. Potest autem sine peccato impunita dari hæreticis: inoij expedit, & necesse est plerumque ita fieri, & promitti, promissione obligante, alioquin sive omnino abici non auderent inquam hæretici fidere Ecclesiæ, ut ad Concilia, vel loca Catholica accederent ad exanimandam suam fidem, & conferendam cum nostra, quo remedio ablatio occulit adhuc eorum reductioni. Necesse ergo est ad bonum commune religionis, quod Ecclesia possit se obligare ad fidem hæreticis seruandam, quam semel datam violare non licet.

Nec obstat, quod aliqui præsenti hæretici dicunt de facto Ioanni Hus, Hieronymo Pragæ, qui fide accepta ad Concilium Constantiense accesserant, eam non sive seruavam, sed publico iudicio ibidem combustos esse. Hoc enim maiori ex parte argumentum est, ut pluribus ex ipsa historia argumenti petitis probant Marquez, & Hurtado locis citatis. Primo quia negligunt aliqui, eos hæreticos saluum conductum habuisse, nec à Principe quidem seculari, vel Imperatore. Secundò quia licet ab Imperatore habuissent, Ecclesiæ tamen non potuit ab eo obligari, & adhuc suum retinebat, ad eos iudicandos, & puniendos. Tertiò quia Pragæ licet saluum conductum perierit à Concilio, sed tamen Patres Concilij noluerunt illum concedere absolute, sed cum limitatione, nimirum, promiserunt illum sine vi audire, iustitia temporali, itaque promiserunt solum immunitatem ab oppressione in iusta, ut constat ex sessione 6. in cap. cui titulus est, *Decernitur citatio contra Hieronymum de Praga*. Quia promissio fortasse sibi saluum conductum finxit, & accessit. Sed adhuc fides ei seruata fuit, & ipse clementer audita hæres absurauit, ut constat ex sess. 16. additis illis verbis: *Et si ego ipse aliquando, quod absit, aliquid contra sententiam, aut prædicare præfampfero, Cœnum severitati subiaceo*. Vbi iam celsit iuri impunis, si iterum ad hæreticum redierit, prope postea rediit penitentis obiurationis fæctus, & protestatus in ipso Concilio, se impie facile dimando doctrinam, quam damnauerat. Vide plura alia argumenta apud predictos auctores, que manifestè probant, non fuisse in eo Concilio violata fidem, datam illis hæreticis.

Illud mihi difficultius est, quod docer idem Hurtado ibi §. 53. Princepem, nisi iuramento confirmet libertatem conscientie, non teneri, nec debere stare promissis, quia promissio absque iuramento non obligat, quando vi, aut metu extorquerit, & res promissa cedit in grave promittentis detrimentum: hac autem libertas conscientia semper extorquetur vi, & metu iniusto cedente

cadente in virum constantem. Hoc, inquam, difficile est. Primo quia si promissio seculo iuramento, non obligat promittentem propter de-
tum iniustum, quo exoretur, iuramentum superadditum non afferit obligationem iustitia, sed folius religionis, atque adeo inuitu promissario, poterit vinculum illud relaxari, ab eo, qui potest relaxare iuramenta, per qua non acquiritur homini aliquod ius, & ablatu vinculo religionis, perit tota promissio illius obligatio, ut cum communis sententia dixi tom. 2. de Iust. disput. 22. sec. 8. num. 195. & 230. & sequentibus. Parum ergo, vel nihil deseruerit promissio illa iurata haereticis ad eorum securitatem, cum iurans possit postea, quoties libuerit, petere, haereticis inuitis, relaxationem iuramenti, ab eo, qui potest iuramenta solum religionis vinculum continentia relaxare, & tunc poterit licet haereticos punire, si cut si nihil promisisset.

Secundo quia Pates, & Doctores, qui fidem infidelibus, & hostibus seruandam dicunt, si eorum verba inspiciantur, non limitant suam doctrinam, ad fidem solam iuramento confirmatam, sed viuensaltere de promissione, & fide data loquuntur. Ita loquitur Ambrosius lib. 1. officiorum cap. 29. Concludens: liquet igitur etiam in bello fidem, & iustitiam seruari oportet, nec volunt decorum esse posse, si violetur fides. Eodem modo loquitur Augustinus epist. 207. & 225. Isidor. lib. 1. synonim. cap. 10. S. Thomas 2. 2. quest. 40. art. 3. & ibi alij Theologi, & interpres communiter. Vnde Ioann. Marquez loco super citato magis caute loquuntur: non enim dixit, tunc solum iis seruandam fidem, quando iuramentum intercessit, sed ab solute seruandam fidem, præsertim si cum iuramento data fuit: sic habet pagina mihi 302. column 2. & pag. sequenti column.

128 Tertiò denique ratione idem ostendi potest, quia si metus redderet inutiles has promissiones factas haereticis sine iuramento eodem modo redderentur inutiliae, & inutiles promissiones omnes & pauci, quæ sine iuramento fierent hostibus in bello, saltem quando hostes, quibus fiunt gerunt bellum iniustum ex parte sua; nam tunc certum est, quod metus bellii, & copiarum hostilium mouet ad conscientendum huiusmodi pacis, & dandam eam fidem, quæ metus causa, multo magis in iis pacis appetit, quam in concessione libertatis conscientia, in qua non ita proxime arma, & bella minantur. Si ergo Pates, & Theologi parentur, fidem hostibus etiam iniquis, & iniustis seruandam esse, nulla limitatione addita fidei iuramento confirmata; quia ex huius fidei violatione maxima humano commercio damna sequentur; idem dicendum erit de fide data haereticis circa conscientia libertatem, etiam sine iuramento praestita sit. Ratio enim eadem est, nempe, quod res promissa potest sine peccato exhiberi: nam si esset intrinsecè mala, etiam si appositorum fuisset iuramentum, seruanda non fuisset; in neutro ergo casu decipiendum est hostis, vel haereticus circa rem licitam illis promissam.

129 Quod rursum confirmari potest, quia si libertatis conscientia promissio absque iuramento non obligaret, nec etiam obligaret saluus conductus simpliciter concessus absque iuramento, atque adeo nihil aliud fecisset Tridentina Synodus toties saluum conductum haereticis offerens.

Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

do absque villa iurandi mentione, quam speciosis verbis haereticos decipere, ostendendo externam quamdam obligationis speciem absque obligatione villa, ob defectum iuramenti ad obligationem necessarij. Respondeo Hurtado §. 53. ad hoc exemplum. Primo interuenisse ibi implicitè iuramentum contentum in clausula generali, qua assertur aditici illi fidei publica, quidquid exigitur ad eius observationem: unde iam implicitè includitur iuramentum, si hoc necessarium est, ut saluus conductus obliget concedentem. Hæc tamen responsio probarer, in omni contractu ex iis, qui sine iuramento non obligant, & iuramento addito confirmantur, de quibus latè egimus dicta sunt, 8. intelligi additum iuramentum, etiam si non exprimatur, atque adeo omnes illos contractus de facto esse validos, quomodocumque hanc ritua semper contrahens dicit se velle obligare omnino, & per consequens significat se iurare, sine quo iuramento non potest se validè obligare. Consequens autem est fatus absurdum, alioquin frusta inutilantur legibus illi contractus, cum eo ipso, quod quis se velit obligare, intelligatur implicitè velle adhibere iuramentum necessarium, ad valorem obligationis. Non ergo sufficit clausula generalis, ut intelligatur iuramentum adhibitum; sicut nec sufficit, ut intelligatur datus fidei oportet, vel postea obligatio dandi fidei oportet, aut renuntiata lex aliqua prohibens obligationem: sed debet exprimi inuocatio Dei, ut aliquis iurasse dicatur.

Quare idem auctor responder secundò ibid. in 130 saluio conducto non requiri ad obligationem iuramentum, sicut requiritur in concessione libertatis conscientia, quia saluus conductus non extorquet vi, aut meru iniusto, sed Princeps sine vi, aut metu rogatus illum concedit. Hæc etiam responsio non videatur subsistere, quia in concessione salui conductus videtur etiam intercedere coactio, quædam eiusdem generis cum illa, quæ facit concedi libertatem conscientia: nam sicut Princeps non permetteret libertatem conscientia si posset absque sui detimento haereticos compellere, & punire: ita non daret saluum conductum, si haereticum posset cogere, ut veniret ad concilium, vel ad iudicium tanquam reus citatus & iudicandus: in utroque ergo casu cedit iure suo, quia non potest illo sine detimento vi. Solum est discriber, quod libertatem conscientia frequenter concedit Princeps temporalis, ne subditos temporales, ea fortasse negata, amittat, tumultuantes nimurum, & ad rebellionem propendentes, & aliquando iam obedientiam negantes, metu amittendæ potestatis temporalis conceditur eis iniqua petitio. At vero saluus conductus conceditur, ut veniant ad locum disputationis, & conuincantur: sed reuera tunc etiam interuenient metus amittendi potestatem Ecclesiasticam in subditos. Quare Ecclesia, ne eos subditos tumultuantes, & rebelles amittat, sed potius conuictos reducat ad debitam obedientiam, offert illis saluum conductum; & impunitarem, quæ in rigore est libertas conscientia non perpervia, sed ad tempus, pro quo saluus conductus conceditur. In utroque ergo casu, præcedit impotentia punienti subditos, & eorum, rebellioni contra obedientiam debitam, vel temporalem, vel saltem spiritualem, & denique desiderium non amittendi potestatem in illos, vel amissam recuperandi, in

vtrisque ergo, vel in neutro casu interuenit metus, & coactio ad concessionem sufficiens ad eam inualidandam.

131

Ratio à priori in vtroque casu, cur iniquitas, & iniuria subditorum non reddit in ualidam oblationem Principis concedentis perenda est ex iis, que indicauit tom. 2. de iustit. & iure disp. 37. f. 15. num. 179. nempe hostibus etiam iniustè bellantibus seruandam esse fidem propter publicum pacis bonum, & regnorum quietem: nisi enim ea pæcta seruarentur, maximum esset impedimentum pacis componenda: sicut ob eamdem rationem debetur impunitas, & indemnitas oratoribus, & legatis publicis etiam hostium, quia id necesse est, ut tractatus circa pacem habeti possint: sicut ergo bonum publicum pacis, & quietis publicæ reddit immunes oratores, & legatos hostium, qui alioquin tui sunt, & pœna digni propter bellum iniustum; sic etiam idem bonum publicum religionis dat valorem saluo conductui concessio hereticis, quia aliter non possent religionis amissæ damna resarciri. Et sicut idem bonum publicum pacis obligat ad seruandam fidem datam hostibus etiam iniustis in bello, sic bonum publicum obligat ad seruanda pæcta facta cum hereticis circa libertatem conscientiæ, quando ad bonum publicum necesse erat, quod eiusmodi pæcta cum obligatione fieri possent. Quando autem in illo loco citato diximus, pæcta hostibus seruanda, quando fiunt sine coaetione, & metu, id intelleximus de coaetione alia intrinseca, & priuata, ac conditio[n]a ab ea, quam bellum ipsum secum afferit: nam certum alioquin est, pæcta omnia, qua hostibus iniustè bellantibus fiunt, fieri cogente ipso bello, cuius vitandi causa, ea omnia pæcta fiunt, qua si bellum abeset, non fierent. Sed tamen propter publicum pacis bonum, quod sine valore, & obligatione talis fidei obtineri non posset iure gentium data est obligatio iis pæctis, quod similiter in casu nostro propter candem rationem dicendum est: neque ad hanc obligationem iusserendum videtur necessariò requiri, sicut nec ad pæcta, qua cum hostibus in bello fiunt. Alia vero argumenta leviora, qua aliqui afferunt ad probandum, non debere seruari fidem hereticis in saluo conductu, vel alii pæctis, videri possunt apud Marquez, & Hurtadum locis citatis, qui bene ea disoluunt.

SECTIO III.

An infideles non baptizati possint retinere potestatem, vel iurisdictionem super fideles. & an possint ea potestate priuari.

132

Non loquimur de hereticis, sed de infidelibus non baptizatis, qui non sunt subditi Ecclesiæ, de quibus queri potest, primò an iure ipso careant potestate in subditos fideles, secundò. An possint saltem ob infidelitatem ea potestate priuari. Supponemus breuiter ea, qua videtur esse extra controvèrsiam, & postea ad ea, qua capaces do-mini veris, & solum rerum, & solerteriam per- fideles sunt.

magis esse possunt dubia descendemus.

In primis ergo certum est infideles esse capaces dominij veri, & legitimi, non solùm aliorum rerum, sed etiam personarum, seruorum,

ancillarum, &c. Et quidem de dominio bonorum non est dubium, quod infideles habent uenientia dominum suorum bonorum, ut definie-dam sua Bulla, cuius meminit Coninch. d. 18. dub. 10. num. 160. De dominio etiam, quo vnu est dominus alterius hominis tanquam serui, certum est, posse illud esse penes infideles, qui verè & propriè possunt habere in suo dominio seruos bello captos, vel alio iusto titulo ad seruitutem inducendam. Certum etiam est, posse infideles non subditos Principibus Christianis habere in suo dominio seruos fideles, si aliqui iustus titulus intercessit ad seruitutem inducendam. Vnde certum denique est, posse retinere iurisdictionem in subditos fideles, neque hos eo ipso, quod ad fidem conuertantur, nisi exemplis, & liberis à potestate, & iurisdictione Principis infidelis, cui antelegitimè subdantur.

Doctrina hæc colligitur aperte ex Scriptura, utrumque dominium, tam reale in seruos fideles, Col. 4. 11. 12. quām iurisdictionis in subditos etiam fideles, 1 Cor. 4. 21. agnoscere, in domino, vel Principe infidelis. Et quidem de dominio in seruos Christianos, 1 Cor. 4. 21. solloca clarissima. Ad Ephes. 6. Serui obediunt dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad omnia seruientes, quasi hominibus placentes, sed ut serui Christi facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate seruientes, sicut domino, & non hominibus: scientes, quod iniquaque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiat a domino, sine seruus, sive liber. Quod idem repetit ad Coloss. tertio, & ad Titum 2. erant autem Domini tunc plerumque infideles, & Pagani. Vnde Petrus epist. 1. cap. 2. de seruis etiam dominorum infidelium loqui videratur, dum dicit: serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discolis. Et August. in psal. 124. rationem reddidit, dicens: Christus non fecit de seruis liberos, sed de malis seruis bonos seruos. Quod etiam confirmat concione 3. in psal. 118. & Auctor quæstionum noui, & veteris testamendi sub eiusdem Augustini nomine quæst. 35. & in Concilio Grangensian. 3. relato in cap. si quis seruum 17. quæst. 4. anathema infligit eiis, qui seruo sub pretextu religionis fugam suferit; in quo videretur esse sermo de pretre religionis Christianæ, quia Concilium celebratum fuit tempore Sylvestri Papæ, in quo domini Gentiles plures habent seruos Christianos. Ratio autem est clara, quia sicut infideles capaces sunt dominij legitimi circa res alias, sic etiam dominij circa seruos, nec hoc dominio propter seruī fidem priuuantur, si cum à sua fide non turbant.

De dominio etiam iurisdictionis in subditos fideles sunt innumera Scripturarum loca, in quibus ea potestas supponitur, per solam subditorum conuersiōnem ad fidem, vel propter dominorum infidelitatem non destrui. 1. Petri. 1. habet: Eli estote omni humana creatura propter Deum. sive Regi, tanquam præcellenti, &c. & infra: Regem honorificate, Ad Roman. 13. omnis anima potestariis superioribus subiecta sit, & int̄a, non solum propter iram, sed etiā propter conscientiam: vbi legitimi iurisdictionis supponit in Principibus infidelibus; quales tunc omnes erant, nam conscientia non obligat ad obediendum præcipi- pienti

pieni sine legitima potestate. Quod idem significauit Christus Matth. 22. iubens reddi tributa Cæsari, verbis illis: *Reddite ergo quæ sunt Cæsari, Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Quod præceptum inculcarunt frequenter Apostoli, & Apostolici viri, ad delendas calumnias infidelium, qui religionem nostram accusabant, quod doceret negare Principibus debitam obedientiam. Unde Paulus ad Titum 3. ei iubet, ut documentum hoc subditis omnibus reuocet in mente: *Admone illos, ut Principibus obediant.* Unde sancti Patres frequenter etiam hoc documentum infidelibus inculcabant, Clemens Papa libro 4. Constit. cap. 12. *estore, inquit, subiecti omni Regi, & Potestatis in iis, que Deo placent tanquam ministri Dei, & impiorum iudicibus.* Et infra: *exibete eis omnem metum debitum, omne vestigial, omne tributum, &c.* quod idem repetit libro 7. cap. 17. eodem modo loquitur Tertullianus lib. ad Scapulam cap. 2. *Christianus, inquit, nullius est hostis nedium Imperatoris, quem sciens à Deo suo constitutum necesse est, ut & ipsum diligat, & reueretur, & bovires, & salutem esse velit.* Polycarpus apud Eusebium libro 4. Histor. cap. 14. alias 15. de infidelibus Principibus sic loquitur: *Magistratibus, & Potestatis in Deo constitutis, eum honorem, qui nostra salutis, ac religioni nihil afferat detrimentum, pro dignitate tribuere docemur.* Eodem modo loquuntur sunt alii Patres, Basilius in moralibus regula 79. Hieronym. epist. 4 post. medium, Chrysost. in epist. ad Roman. homil. 23. Origen. lib. 9. in epist. ad Rom. Occumenius, Nazianzenus, Ephiphanius, & alii quos afferit Suarez de defensione fidei, libro 3. cap. 1.

135 Ratio communis, & vera est, quia potestas hac Iurisdictionis, non fundatur in gratia sanctificante, nec in fide, sed in ipso iure naturæ, quo homo capax est potestatis, & iurisdictionis ad regendos alios, modò interueniat iustus titulus subiectionis, sive quia bello iusto debellati sunt sive quia hanc potestatem in aliquem transtulerunt, sive in unam personam vetam qualis est Rex, sive in unam personam factam qualis est Res publica, & Senatus constans certo Senatus numero, penes quos summa potestas residet, sive quia consuetudine, vel præscriptione legitima iurisdictionis comparata sit. Semel autem comparata, & radicata non amittitur de se per infidelitatem Principis, vel per fidem subditorum sicut non amittitur per alia peccata mortalia Principis, vel per subditorum sanctitatem: potest enim peccator potestatem habere in probos, & iustos subditos, & potest eos bene regere, quamvis ipse in se improbus, & infidelis sit.

136 Non defuerunt olim, ac etiam nunc qui prætextu libertatis fidei voluerint fideles liberos esse, ab omni seruitute, & subiectione respectu infidelium, quos tamen bene impugnat Suarez dicto lib. 3. cap. 1. & 4. Pro quibus afferri posset primò illud Pauli 1. ad Cor. 7. *nolite fieri servi hominum, cuius rationem præmisiter dicens, pretio empti estis, quasi dicat, indignum esse, eum, qui iam à Christo ingenti pretio redemptus est, adhuc in seruitute remanere.* Ad hoc tamen facile respondet Paulum ibi non loqui de seruitute ciuili, vel personali: de hac enim iam paulò ante dixerat, *sernus vocatus es? non sit tibi cura: & concludit: unusquisque in quo vocatur.*

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

*tus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum: Loquitur ergo ibi de seruitute morali & visio- fa, qua homo homini ita vult obsequi, ut eum Christi imperio præferat: nemo enim potest duobus Dominis seruire, nimicum contraria præci- pientibus: ita explicat Suarez illo c. 4. n. 22. & alij interpres. Mihi tamen, ut verum fatear, magis placet aliorum interpretatio, quos sequitur Cornelius etiam in eum locum, intelligentiam ea verbâ de seruitute ciuili. Quamvis enim Apostolus suadeat omnibus, in eo statu permanere, in quo ad fidem vocati sunt negans posse, (vt aliqui sibi blandiebantur) prætextu fidei suscepit, & libertatis Christianæ, seruum se eximere à potestate sui Domini, etiam Pagani, ostendit tamen, si licet fieri possit, satius, & utilius esse Christianis, quod liberi sine à ciuili seruitute, ut liberius possint Deo, & religione vacare. Qui est legitimus sensus verborum illorum præcedentiorum: *Seruus vocatus es? non sit tibi cura: sed & si po- tes fieri liber, magis vtere.* Quæ verba licet alij, quos sequitur Suarez ibi, intelligentiam in sensu contrario, quasi dicat tantum ab eis, quod propter fidem suscepit, prætendas seruitutem excutere ut licet posse libertatem obtinere, melius, & securius esset permanere in seruitute propter maiorem humilitatem: melius tamen alij, quos sequitur idem Cornelius ex- plicant in sensu prædicto, quem verba ipsa præferunt: nimicum, licet fides non det tibi ius libertatis contra Dominum, si tamen in potestate tua sit, magis expedier libertatem procurare, & acceptare: cuius rationem reddunt verba sequentia: *Precio empti estis, nolite fieri servi hominum: quasi dicat, qui in libertatem filiorum Dei vocatis est, non debet subiici iugis seruituris humanæ, qua magis obesse, quam prodeſſe communiter po- test, ad perfectionem Christianam consequen- dam.**

Secundò obiici potest, quia lex Evangelica 137 attingit fidelibus libertatem contrariam Iubile- Obiectio 2. cione, qua homines antea subdebatur Domi- nio, & potestatis etiam Principium infidelium, ideo enim Christus Matth. 17. cùm tributum ab eo exigeretur, interrogauit Petrum: *Reges terre à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis, an ab alienis?* Et respondente Pe- tro, ab alienis. Christus concludit; ergo liberi sunt filij. Quo loco filiorum nomine omnes fideles comprehendit videatur. Quia vt dixit Augustinus libr. 1. question. Evangelic. quest. 23. omnes sunt filii regni illius, sub quo sunt omnia regna terra: prout eius verba reficit Suarez dicto libro 3. defens. fidei capite 4. numero 2. & quia omnes sunt de familia Christi, atque ideo participant eamdem exemptionem à tributis, vt indicauit Litanus ibi, & Hieronymus dicens. *Ille pro nobis crucem sustinuit, & tributa reddidit, nos pro illius honore tributa non redi- dimus, & quasi filii Regis, à vestigialibus immu- nes sumus.* Quæ verba ad omnes fideles ex- tendi videntur: præ illis enim omnibus Christus crucem sustinuit, & tributa reddidit; quam Hieronymus afferit, vt radicem libertatis, & exemptionis, à tributis, atque adeo à Iurisdictionem iurisdictionis Principis, & potestas exigendi tributa semper scilicet inuicem comi- tantur.

Xx 3

Respon

Respondeo, circa sensum verborum illorum Christi varias esse Patrum, & Doctorum sententias, de quibus ultra alios videri potest; Suarez in defensione fidei dicto lib. 3. cap. 4. numero 20. & lib. 4. cap. 5. & cap. 8. num. 16. Certum autem est, verbis illis non fuisse exemptos fideles omnes, immo nec iustos à subiectione debita Principibus humanis, & temporalibus, nec à tributorum solutione; cum Apostoli hoc subiectionis debitum omnibus postea fidelibus praedicauerint. Imò ex loco illo arguunt Patres ad probandam filiationem naturalem Christi, qui ex eo quod filius naturalis Dei summi Regis est, probavit se non esse tributum debitorem. Chrysostomus, & Hilarius apud Suarez dicto c. 5. num. 5. Et in eo sensu loquutus August. supra adductum, de filiis solum naturalibus, de quibus solis poterat Petrus intelligere, probat idem Suarez ibi num. 4. & 5. cum Iansenio, & Salmerone, quos affert. Nec enim Augustin. significavit, fideles, aut iustos omnes intelligi ibi à Christo filiorum nomine, qui vestigia non debent: cuius Augustini verba non reculit fideliter Suarez illo c. 4. Sunt enim diversa, prout melius ea retulit dicto lib. 4. num. 4. nimirum hæc. *Quod dixit, ergo liberi sunt filii: in omni Regno intelligendum est, liberos esse Regni filios, id est, non esse vestigiales, multò ergo magis liberi esse debent in quolibet regno terreno filii regni illius sub quo sunt omnia regna: in quibus verbis propositionem statuit vniuersalem; nempe filios naturales supremi Principis in eo regno esse immunes à soluendis tributis: ex qua propositione infert aliam vniuersalem; scilicet, illius Regis filios (nimirum naturales) cui alia Rgna, & Reges subiacent, immunes, & liberos esse in omnibus illis Regnis, quæ paterno subiacent imperio. Vnde immediate, & directe solum infert immunitatem Christi, qui filius naturalis erat supremi Regis, cui subiacent omnia Rgna terrena. Fatoe, Christum exemptionem illam significasse ampliandam, vel re ipsa, vel saltem fundamentum esse illam ampliandam ad eos, qui sunt de eius familia, in quo sensu videtur Hieronymus supra relatus ea verba intellexisse, & ex eisdem verbis probat Suarez dicto cap. 4. num. 8. & sequentibus, Christum non solum probasse suam immunitatem, quam solum directe probat filiatione, sed etiam potestatem communicandi immunitatem aliis, & de facto eam communicasse, vel ostendisse communicari posse, & communicandam Petro, & eius successoribus, ut significant verba illa: *ut non scandalizemus eos, solue pro me, & te.* Secluso enim scandalio potuerit etiam Petrus non soluere, communicata ei à Christo immunitate, quam tamen quia noluit fidelibus omnibus communicare, quia nec id expediebat, non competit in vniuersum. Imò ex eisdem verbis, quibus de ceteris Apostolis Christus nihil dixit, sed de solo Petro, infert Abulensis ibi quæst. 200. cuius sententiam non improbat noster Cornelius ibi, alios Apostolos, qui sicutem habebant uxores, & liberos, & erant capita familiarium, solum didrachma ex communibus loculis, quos portabat Iudas, vel ex elemosynis amicorum, idque Mattheum ibi præsupponere, & præterire ut rem parum momenti, & notam narrare verò solum didrachma Christi, quia illud per miraculum inuenitum fuit in ore pescis, ut ostenderet se ad illud non obligari, nec Cæ-*

sari esse subiectum. Vnde idem Cornelius parum antea præmisserat, non recte quodammodo. Christi rationatione intulisse iure diuino clericos omnes esse immunes à tributis, sufficit enim, quod Christus dictaverit, *æquum esse, quod eximenterit, prout postea exempti fuerint, & ideo dici possit hanc exemptionem esse de iure diuino: nimirum dictante hanc exemptionem esse concedendam, de quo tamen modò non disputo, an verum sit. Sufficit enim ad verba Hieronymi supra relata explicanda, si dicimus cum Suario dicto lib. 4. cap. 8. num. 16. & 17. ipsum pronominem illo, *nos*, non intellectibus omnes fideles, sed se, & alios presbiteros, vel clericos, qui magis propriè sunt de familia Christi, & quibus communicata, vel communicandam dictauit hanc exemptionem, propter peculiariter coniunctionem ad familiam filii naturalis summi Regis, cui iure suo exemptio, & immunitus competit.*

Tertio obiici solent verba Pauli 1. ad Cor. 6. vbi reprehendit fideles, eo quod apud tribunum gloria iudicium infidelium litigarent. *Autem aliquis vestrum habens negotiorum aduersorum alterum, judicari apud iniquos, & non apud sanctos? An scitis, quoniam sancti de hoc mundo indecibant? Et si in vobis indicabitur mundus, indaguatis, qui de minimis indicabitur? Nesciis, quoniam Angelos indicabimus: quoniam magis secularia? Secularia igitur indicia si habueritis; contemplabiles, qui sunt in Ecclesia illas constitute ad indicandum. Ad verecundum vestrum dico: sic non est in vobis sapiens quisquam, qui possit indicare inter fratrem suum? Sed fratres cum fratre indicio contendit, & hec apud infidelis? Ad hoc tamen facile respondetur, obviationem illam, non eò tendere, venget, vel collatam iudicationem Iudicis infidelis; sed imprimis ut reprehendat lites ipsas, que plerisque delictum, & iniuriam vniuersi litigantis supponit, ideo enim subdit: *Iam quidem omnino delictum est in vobis quod indicia habebitis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus.* Deinde etiam propter scandalum, poterant enim infideles scandalizari, videntes fideles, qui pacem charitatem, & patientiam euangelicam predicabant, & profitebantur, iudicio contendere in suis tribunalibus, & ad minus anxietatem circa bona terrena offendere, & aliquando etiam fraudes & iniurias in fratribus eiusdem professionis; quod indecorum eis religioni Christianæ, maxime illis temporibus: sicut si, nunc, vñus Conventus aduersus alium eiusdem religiose familie conuentum, circa pecuniam litigaret coram externis iudicibus, non posset id fieri, sine dedecore aliquo ipsius ordinis.*

His suppositis quæ faciliora sunt, Difficilias præcipuas esse solet, an licet infideles Ecclesias, vel Principibus Christianis non subditi, non pri- ficiuntur ipso facto iurisdictione temporali in subditos fideles, possint tamen ab Ecclesia, eiusmodi di potestate, & iurisdictione priuati. In quo pun- tatur, & conuenienter videtur iam fieri omnes, non posse Ecclesiam potestare directa eismodi infideles sua potestate in subditos fideles priuare, dum quidquid sit, An potestare indirecte id possit, non potest, Nam licet Alianus Pelagius, & Holtensis citantur, folcant, quasi concedant eam potestatem direc- tare.

Etiam, ut refert Suarez in presenti disp. 18. sect. 5. num. 2. Alij tamen omnes eam directam potestatem negant, quos congerit, & sequitur idem Suarez ibi num. 3. Et probatur breuiter, quia nec ipso facto iure naturae, vel diuino priuantur sua potestate; cum id nullo scriptura testimoniio probetur, sed potius contrarium ex scriptura colligatur, ut supra vidimus: nec fundamentum nullum est ad id asserendum; cum gratia aut fides non destruit naturam, nec tollat, quae ius naturale vniuersique tribuit. Difficultas solum est de potestate indirecta, de qua etiam convenienter Theologi dari in Ecclesia duplii titulo; Primus est, iure defensionis legitimae, quando scilicet Princeps infidelis persequitur, & vexat iniustè subditos fideles, vel impedit iniustè fidei prædicationem, aut propagationem, vel alias graues iniurias in nostram religionem committit. Tunc enim ius habet Ecclesia defendendi se, & suos fideles, atque adeo priuandi Principem infideli suam potestate, si id necesse sit, ad fidei, & fideliū tutelam. Secundus titulus est iure gubernationis, quia Ecclesia habet ius regendi, & gubernandi fideles in ordine ad salutem cōsequendam, & ad finem spiritualem, ad quem finem potest potestate indirecta alterare, & disponere res temporales, ut defensio possit ad finem spiritualem: quare si ad hunc finem necesse esset eximere subditos aliquos à subiectione, qua pendunt à Principe temporali infideli, poterit hos subditos ab ea subiectione legitimè eximere & consequenter priuare. Principem illum potestate in eos subditos, non potest enim Princeps retinere amplius potestatem iurisdictionis in eos subditos, qui legitimè ab eius iurisdictione, & potestate liberati, & exempti sunt. Aduerit autem bene Suarez dicta sect. 5. n. 9. hunc secundum titulum competenter ratione gubernationis non convenient alii Principibus Christianis, sed soli Ecclesiæ, vel summo Pontifici, alii vero Princibus, solum ut motis à Pontifice, & vocatis ad exequitionem huius potestatis.

141 Disensio est, an hac Ecclesia potestas sit vniuersalitatis, ita ut quilibet Princeps infideles possit potestare, & iurisdictione in subditos fideles priuare, an vero sit limitata ad casus illorum, in te Principes, quibus id necesse sit ad regimen spirituale, & ad infideles posse salutem subditorum fidelium. Primam partem, & potestas, potestatem illam vniuersalem concedere videtur S. Thomas quest. 10. art. 10. in corpore his verbis: Potest tamet iustè per sententiam, vel ordinatione, an vero nationem Ecclesia, auctoritatem Dei habentis, limitata ad tale ius dominij, vel prelationis tolli, quia infideles merito sua infidelitatis, merentur potestatem amittere super fideles, qui transuerteruntur in filios Dei; sed hoc quidem Ecclesia, quandoque facit, quandoque autem non facit. Et postea cum explicauerit, quomodo ea potestate utrius Ecclesia in infideles superiores, qui subduntur in temporalibus Principibus Christianis, de illis aliis non subditis ita dicit: In illis vero infidelibus, qui temporaliter Ecclesia vel eius membris non subdant, prædictum ius Ecclesia non statuit, licet posset instituere de iure, & hoc facit ad scandalum vitandum. Quare S. Thomam in hac fuisse sententia facetur Bellarm. tom. 1. lib. 5. de Romano Pontifice cap. 7. & Valentia in presenti quest. 10. punto 8. qui idem utramque partem probabilem iudicat: Fauet etiam Suarez dicta disp. 18. sect. 5. num. 8. & lib. 3. defensionis

dei cap. 30. num. 6. eam potestatem concedens in Ecclesia, quoties Princeps infidelis haberet subditos fideles, licet propter scandalum vitandum putet, necessarium esse communiter loquendos, quod Princeps fidem, vel fideles impeditat.

Alij tamen communiter negant hanc potestatem indirectam in Ecclesia, ob solam Principis infidelitatem, nisi redundet in fidei præiudicium, ita Caietan. Bella. Lorca, & alij quos afferit, & sequitur Hurtado disp. 77. sect. 2. qui §. 11. addit, nec posse Ecclesiam eos Principes regno suo priuare, ob solum timorem de impedimento fidei, aut fideliū diuexatione: in eadem sententia est Sotus, quem afferit & sequitur Coninck disp. 18. dub. 10. num. 160. Turrianus in presenti disp. 52. dub. 1. Castro Palao tom. 1. tract. 4. disp. 2. punto 8. num. 6. & sequentibus, qui alios afferunt.

Postulamus fortasse sensum virtusque partis ferre conciliare: omnes enim admittunt, hanc potestatem Ecclesiæ non esse directam, ut diximus, sed indirectam: quare solum viderur ei concessa propter alium, nempe propter bonum spirituale, & finem salutis æternæ: atque adeo tunc solum exercenda erit, quando eius usus necessarius sit ad eum finem: si enim necessarius non sit, sed potius vel inutilis, vel etiam noxious, non est credibile hanc potestatem datum esse Ecclesia ad destructionem & non solum ad ædificationem. Quod à fortiori probari potest ex potestate indirecta, quam habet Ecclesia circa res temporales suorum fidelium; circa quas, ut suppono non potest aliquid disponere, nisi indirecte, & quando id requiratur ad finem spiritualis gubernationis, & salutem fidelium, vel bonum fidei, ut cum communis probat, & docet latè Bellarm. lib. 5. de Roman. Pontifice cap. 5. & sequentibus. Quare non est concedenda maior Ecclesiæ potestas circa Regna, & bona temporalia infidelium, qui non sunt Ecclesiæ subdit, vel Principum Christianorum: non est enim credibile, quod maior, & minus limitata sit Ecclesiæ potestas indirecta in bona temporalia infidelium non subditorum, quam si in bona temporalia fidelium, & sibi spiritualiter subditorum. Vnde rursus consequi viderur, quod si ablatio potestatis, & iurisdictionis non sit necessaria ad regimen spirituale, & ad bonum religionis, non potest Ecclesia eiusmodi infideles, potestare, & iurisdictione priuare, etiam circa subditos fideles: cum hæc etiam potestas, & iurisdictione computetur inter bona temporalia Principum infidelium.

144 Duplex ergo remanet potest controversia inter virtusque partis Doctores: altera de nomine, An licet Ecclesia non potestare vti circa infideles subditos, nisi quando id exigit fidei bonum, vel non subditos, nisi quando id deesse nisi quod id potestatem in Ecclesia, sed propter scandalum, vel bonum, & alia inconvenientia Ecclesiam abstinere ab usu, necessaria, & exercitio sua potestatis: sic enim viderur loqui cenduntur tam S. Thomas dicto art. 10. & Suarez dicta sect. 5. si tunc potest num. 8. quem tamen loquendis modum alij videntur negare, & reprobare, supponentes eo casu elejus, & cur deesse potestatem, quæ cum sit indirecta, intelligi eam non videretur solum ad eum usum, qui necessarius, & utilis sit ad finem spiritualem, & non ad alios casus. Dixi tamen, hanc posse esse questionem ferre de nomine: certum enim videretur, usum illius potestatis,

testatis, quando ad bonum spirituale non expedit, immo noceret, fore illicitum, atque adeo eo casu potestas Ecclesiæ esset impedita ex defectu circumstantiæ requisitæ, ne prodiret in suum actum. An vero dicendum sit id prouenire ex defectu potestatis, vel ex alio capite, potest vertere loquendi modus in sensu debito admitti. Quod explicare possumus exemplo potestatis dispensandi in votis, quam Pontifex habet simpliciter, & absolute, sed quia, eam habet ad ædificationem, & non ad destructionem, requiritur in primis causa rationabilis, ad eius vsum, quæ si desit, non potest dispensare. Imò (vt exemplum sit magis ad rem nostram) contingere potest, quod adhuc causa sufficiens ad dispensandum, & tamen dispensatio non possit licite concedi propter alia inconvenientia, vel scandalum, quæ ex dispensatione sequentur. v.g. si aliquis petat dispensationem voti castitatis, propter vehementes carnis stimulos, quos patitur; Pontifex autem sciat concessa semel dispensatione, illum ductum coniugem hæreticam, de qua timeri possit, quod corrumpet fidem familiæ vel subditorum; si eos vir habeat: tunc quidem Pontifex, qui in vsum sua potestatis attendere debet non solum ad bonum persona petentis, sed etiam ad bonum commune Ecclesiæ, vel aliorum, debet utique abstinerre a dispensatione concedere; cuius concessio in iis circumstantiis esset magis in destructionem, quam in ædificationem. Vnde eo casu dicere possemus in uno sensu, non prouenire ex defectu potestatis, quod non dispense Pontifex, sed propter inconvenientia, quæ ex vsum potestatis sequentur: nam reuera Papa potestatem habet ad dispensandum cum causa, qualis est tentatio vehementis, quam orator patitur: sed tamen impeditur vsum illius potestatis ab inconvenientibus extrinsecis. In alio autem sensu possemus etiam dicere, non habere tunc Papam potestatem ad dispensandum, quia quamvis ex parte oratoris sit causa sufficiens ad dispensationem; Papa tamen debet attendere ad bona, vel damna publica, vel extrinseca: quare si omnibus penitentis dispensatio plus nocet, quam prospicit Ecclesiæ, non potest concedi, cum potestas haec data sit ad ædificationem, & non ad destructionem, & per consequens omnibus penitentis, deest potestas in eo casu, & in iis circumstantiis ad dispensandum. Sicut vero dici potest, quod ignis etiam applicatus non potest comburere lignum madefactum: quia licet nihil desit ex parte potentia actiua, impeditur tamen eius actio per resistentiam passi. Vraque ergo loquutio est vera in diuerso sensu, nempe non prouenire ex defectu potentia ignis, quod tunc non operetur, atque etiam prouenire ex defectu potentia, quia licet ignis habeat suam potentiam ad comburendum, non tamen habet potentiam ad comburendum lignum madefactum: similiter Pontifex habet potestatem dispensandi in voto castitatis cum paciente graues tentationes, &c. Non tamen potest cum eo dispensare in his circumstantiis in quibus dispensatio vergeret in damnum Ecclesiæ: quare in diuerso sensu potest tribui, & non tribui defectu potestatis, quod in eo casu non dispense. Pariter ergo in casu nostro iuxta diuersos sensus dici potest prouenire, vel non prouenire ex defectu potestatis, quod Ecclesia, vel Pontifex, non priuet Principes in fideles sua potestate, & iurisdictione in subditos fideles. Datur enim verè in Ecclesia potestas ad eos priuandos; aliquando tamen concurrent tales circumstantiæ, quæ huius potestatis vsum impedian, propter inconvenientia, & damna publica, quæ consequentur. Nam per loquendum, Ecclesia possit eos potestate in subditos fideles priuare, eoque ab ea subiecione exire; quia per se loquendo, semper existimari possent, quia circumstantiæ resiliunt, & impeditur potestatem illam, ne prodeat in suum actum. Et in hoc sensu intelligi potest S. Thomas, dum hoc non tribuit defectui potestatis, sed scandalo, vel alii penitulis, quæ timeri prudenter debent. In alio sensu, dici etiam potest, deest potestatum in Ecclesia ad id faciendum in talibus circumstantiis, qui potestas Ecclesiæ non est, nisi ad ædificationem, atque adeo non est, nisi ad priuandos infideles sua potestate in bonum fidei, non vero quando omnibus penitentibus, resiliunt, & impeditur potestatem illam, ne prodeat in suum actum. Redderetur enim fides & eius prædicatio maximè odiosa, & scandalo Principibus infidelibus, si subditos ab eorum obedientia separarentur: ideoque Christus, & apostoli tanopere curarunt subiecitionem, & obedientiam in subditis fidelibus versus Principes infideles verbi, & exemplis confirmare, ut omnem timendum occasionem ad infidelium Principum animis auerterent, & maximum hoc fidei impedimentum de medio tollerent, & hanc ratione virilique pars Doctores quoad rem ipsam conciliari posse videtur, licet verbi videri possent contraria docuisse.

Solūm obstat possent verba S. Thomæ super adducta, quibus plus aliquid significare videntur, & agnoscere potestatem aliquam directam in Ecclesia, dum dicit, posse infideles iuste per sententiam, vel ordinationem Ecclesia, auctoritatem Dei habentes, iure dominij, vel Prælacionis priuari; quia merito sua infidelitas, merentur potestatem amittere super fideles, qui transferuntur in filios Dei. Vbi S. Thomas videntur supplicare potestatum Ecclesia directam, ad quam pertinere videtur actus puniendi: solus enim superior punire potest subditum, ob eius delicta. Respondeo, S. Thomas non loqui de pena propria, quia Ecclesia punire intendat eiusmodi Principes ob delictum infidelitatis, sed solus de pena materialiter sumpta, seu de malo pena, quod quidem à Deo infligitur formaliter, ut pena infidelitatis, ab Ecclesia solūm ut medium ad bonum fidei. Quia tamen ipsi infideles conqueri possent, quod Ecclesia eis regna, & dominia propria tolleret, respondet tacite huic querelæ dicendo, quod ipsi fisi imputent, & sua infidelitati, quæ occasionem dat Ecclesia, videnti sua potestate indirecta ad bonum fidei, & ob hanc culpam dignos quidem esse apud Deum ea pena, & ideo iuste cum pati, dum Deus hanc potestatem indirectam Ecclesia attribuit, cuius ministerio Deus iuste puniri corunt infidelitatem, quando Ecclesia auctoritatem Dei habens, & potestate indirecta viens, eos Regni, dominiiisque suis iustissime priuat. Alij alter S. Thomæ mentem explicant. Videntur Hurtado

Disput. XIX.

Sect. II. §. IV. 525

diff. 77. sect. 2. §. 10. Lorca dicto art. 10. Suarez dicta sect. 5. num. 8. Turrianus diff. 52. dub. 1. & alij interpretes, qui varias afferunt S. Thomas explications.

146 Altera controversia magis de re, quæ esse potestate est utrum ad hoc, ut Ecclesia hac potestate Ecclesia habeat potestatem, utratur necesse sit, quod infideles iniuriam fidelibus inferant, eos persequantur, vel prædictationem impediendo, &c. An vero sufficiat, eos esse infideles, à quibus mala haec timeri possint, ut Ecclesia præuenias & liberet fideles ab eorum iniurias, & subiectione. Suarez dicta sect. 5. n. 8. & alij locis supra citatis significat, solam Principis infidelitatem sufficiere. Alij id negant, Coninck diff. 18. dub. 10. n. 160. Hurtado ubi supra §. 8. & 11. ubi alios plures afferunt. Dixi tamen supra, hanc questionem, licet sit de re, magis tamen esse de facto, quam de iure: cum enim datum sit, potestatem hanc Ecclesie, non esse directam, sed indirectam, quatenus potest disponere circa temporalia, quando id necesse est ad bonum, & ad finem spiritualem; tota controversia erit, an infidelitas sola Principis sufficiat, ut ad bonum fidei necessarium iudicetur tollere ab eo Principatum, & potestatem in subditos.

147 Ego puto in primis, non esse in hac re bonam regulam in vniuersum, quam videntur supponere Coninck num. 160. & Hurtado. §. 11. nempe ante iniurias illatas contra fidem, vel fideles non posse Principem ab Ecclesia ob solum timorem iniuriarum priuari. Et quidem ipse Hurtado paulo post nempe §. 15. admittere videtur, sufficere, quod ex Principis natura, & gestis timeatur periculum proximum, meru cadente in virum constantem; quare non videtur facis constans in exigenda iniuria iam actu illata. Fatoe ad ladedum alium iure defensionis requiri ad minus, quod ille incepit aliquo modo te aggredi, saltem volendo, & decernendo iniuriam tibi inferre, ut ostendit tom. 1. de Inst. diff. 10. sect. 7. n. 156. & sequentibus. Cæterum in calu nostro id non requiritur, quia non agitur solo iure defensionis, sed titulo potestatis indirecte supra res temporales, quando id necessarium est ad finem spiritualem, & supernaturalem; quod non opus est expectare iniurias illatas: sed sufficit periculum proximum eorum malorum inferendorum contra fidem, & eius propagationem.

148 Cæterum non puto etiam in vniuersum ad hoc sufficere infidelitatem Principis solam: nec id Suarez videtur concessisse, nam semper requiri periculum morale; & clarius in presenti dicta sect. 5. num. 8. id explicitum, & rationem subiungit; quia in rebus moralibus vitandum est periculum, priusquam speciale documentum eveniat: quod principium certe verisimum est, quando periculum est proximum, & morale, & ideo etiam in hoc negotio obseruandum est, ut considerante circumstantis in particulari, tale iudicetur esse fidelium periculum. Non ergo in vniuersum, sed attentis particularibus circumstantiis, ferri potest iudicium de periculo sufficienti, ob infidelitatem Principis. Vnde si experientia constater, Principem infidem bona indolis esse, & sine patere vivere fideles, nec fidei prædicationem impidere, ut non paucos sæculo nostro experti sumus Principes apud Iapones, & alias Provincias orientales; infidelitas Principis non datetis Ecclesie, ut eos potestate, & iurisdictione, in subditos fideles priuare posset. Denique ad hoc ipsum iudi-

cium considerare oportet, ne forte maius sit damnum, quod ipsa fidei prædicatio in genere parti potest, si Principes infideles concipient, hunc fidei prætextum usurpati, ad regna dominiaque sua inuadenda, & ex hoc capite fides ipsa odiosa redatur, tanquam titulus politicus ad occupanda aliorum bona: quod si semel sibi Principes infideles persuadente, plus documentum afferet religione, quā prodebet posse, potestas amouendi Principem aliquem infidelem, ad utilitatem subditorum fidelium.

Ex dictis de potestate Ecclesie, ad priuandos Principes infideles iurisdictione in subditos. 149 Quid dicendum sit de domo de potestate Ecclesie ad priuandos infideles Christianos non subditos dominio, & potestate, quam habent in seruos fideles. Supponimus fideles non autem, interuenisse titulum iustum seruitutis, quo titulo interueniente, diximus supra, conuersationem serui ad fidem non eximere cum ipso factio à vinculo seruitutis, quando dominus non subiaceat in temporalibus Principi Christiano. Dubium solum est posse. An possit Ecclesia potestate sua, saltem indirecta, priuare eo casu dominio infidelem dominio in seruos fideles. In quo puncto eadem possunt esse opiniones, quæ in precedentibus de potestate iurisdictionis: quare Lorca, Beñes, & alij, quos afferat Castro Palao tom. 1. tract. 4. art. 2. punct. 8. num. 8. concedunt posse Ecclesiam priuare dominos infideles Christianos non subditos dominio seruorum fideium, etiam quando domini permitunt seruos Christianos viuere: Communis tamen sententia eo casu id negat, quam tenent Suarez Molina, Nauarros, Turrianus, Coninck, & Couarru quos afferunt, & sequitur idem Castro Palao ibi num. 9. quibus contentur Hurtado diff. 76. §. 31. & Diff. 77. sect. 2. §. 9. Ratio autem est eadem, quia subiectio seruitutis iusta, non dependet a fide, vel infidelitate ex natura sua, & aliunde non expediabat bonum ipsius fidei hæc potest Ecclesia ita absoluta ad priuandos infideles non subditos dominio seruorum seruorum, quos pacifice permitunt Christianam fidem suscipere, & retinere, imò id redderet fidem non parum odiosam, & dare occasionem vehementem, ut domini impiderent seruorum conuersationem, vel ne fidei prædicationem audirent, ne eo pacto suis seruis spoliarentur. Sicut autem diximus possit Ecclesiam Principes infideles priuare iurisdictione in subditos fideles, quando id necessarium esset ad titulum fidei, ita dicendum est, possit priuare dominos infideles, etiam non subditos, dominio in seruos fideles, quando id ad bonum fidei necessarium fuerit. Considerande tamen sunt circumstantiae omnes, ut diximus, ne forte ex usu huic potestatis, maius detrimentum fidei, & religioni immineat, & cum proportione applicanda est doctrina puncti præcedentis.

Obiici solet exemplum matrimonij, in quo coniux ad fidem conuersus, & baptismo succipio, non solum si alter coniux infidelis nolit sine iniuria creatoris cohabitare, quo casu potest fidelis vinculum matrimonij disoluere contrahendo cum alio fidei, ut colligit Innocentius III in c. quanto. & in c. gaudemus, versic. qui autem de Diuortiis, ex verbis Pauli 1. ad Cor. 7. dicentis quod si infidelis discedit, discedat: non enim seruituti subiectus est frater, aut foror in huic mediis, sed etiam quando coniux infidelis cohabitare

vult,

vult, sine iniuria creatoris, renuit tamen conuer-
ti, potest, & debet coniux fideli ab eo diuertere,
vt cum communī docet Thomas Sanchez lib.7.
de matrimonio diff. 73. num. 12. Imō potquam
coniux infidelis requisitus negat obstinatē con-
uerzionem, potest fideli ad alias nuptias transire,
vt docent communiter multi, quos congerit, &
sequitur idem Sanchez vbi supra, diff. 74. num. 9.
Ex quibus argumentum sit, vt dixi eodem mo-
do, seruum ad fidem conuersum debere manere
liberum a seruitute, & dominio domini infide-
lis: magis enim firmum, & indissoluble est vin-
culum coniugij, quam seruitutis: & tamen ob
fidei fauorem dissolui potest, non solum quoad
thorum, & cohabitationem, sed etiam quoad
substantiam ipsius matrimonij.

152

Aliqui, quos sequitur Sanchez diff. diff. 73.
num. 7. dicunt differentiam esse inter vinculum
matrimonij, & seruitutis, quod hoc non dede-
ceat, imō deceat humilitatem christianam: illud
vero deceat, quia non expedit fideli iugum du-
cere cum infideli. Hæc tamen ratio difficultatem
ad huiusmodi habet, quia subiectio seruitutis licet
ad humilitatem conducat, afferit tamen alia gra-
via inconuenientia, ob quæ Ecclesia non per-
mittit in Provinciis ei subditis, vt Christianus
sit seruus Pagani, vt videbimus; & seruus ipse si
potest, tenet se redimere, & ab ea seruitute se
legitimè liberare. Imō quod grauitat est subiectio
serui, & maior est potestas domini, quam con-
iugis, ed magis videtur arcenda, & dissoluenda,
quam vinculum coniugij.

152

Alij ergo recurrent ad meram voluntatem
Christi, qui poterat quidem vtrumque priuile-
gium fidei concedere: de facto tamen scimus ex
Scriptura, & Pontificum decretis, concessum fuisse
hoc priuilegium coniugi fidei: cum non con-
fer ex Scriptura, aut Patribus seruus fidelibus
concessum, nec Ecclesia daram hanc potestatem
absolutam. Ita Coninch dicitur diff. 1. 8. num. 154.
Castro Palao dicitur diff. 2. puncto 8. num. 11. &
alij. Sed de hoc ipso ratio queritur aliqua, vel
congruentia, cur in uno potius, quam in alio
casu Christus fidelibus aduersus infideles con-
fusur voluerit.

Supposita itaque voluntate Christi diuersa,
afferti potest ratio congruentia, & discriminis
supponendo quoad aliquid nullam esse differen-
tiam; nam sicut coniuge infidelis nolente co-
habitare absque iniuria creatoris, potest fideli di-
uertere, & dissoluere etiam matrimonij vinculum
contraheendo cum illo fideli; ita seruus fide-
lis, si nolit dominus eius obsequio sine iniuria
Dei vti, sed cum ad infidelitatem, vel peccatum
graue cogat, poterit se ab ea subiectione, & ser-
uitute alioquin iusta liberare, & fugere, vt no-
tatur Suarez diff. 5. num. 11. Coninch vbi supra,
num. 161. & alij, quos ad hoc ipsum attuli
diff. 3. de iust. sect. 2. n. 21. differunt ergo solum
in casu, quo coniux, vel dominus absque contumelias
Creatoris sinit eos christianè vivere, in quo
casu coniux fidelis discedere potest, seruus non
potest. Ratio autem differentia esse potuit, quia
seruitus non est vinculum mutuum, sed solum
ex parte serui: matrimonium vero est vinculum
mutuum, & aequaliter ex parte virtusque. Vnde vi-
detur fieri, quod potest a libera concessa seruus
coniux ad fidem discedendi a dominis infide-
libus, & abiiciendi iugum seruitutis odiosa esset
domini, qui iacturam seruorum incurrerent,

absque vlo lucro, atque ideo prædicationem fi-
dei sibi noxiā impedit. Potest autem con-
cessa coniugi fideli discedendi a coniuge infidi-
li non afferre hoc periculum, quia potestas hac
utique coniugi aequa, & indifferenter conceder-
tur, vt si conuertatur, possit ab altero renuere
conuersionem discedere: quare utique coniugi
est aequa utiles potestas illa, qua utique vi
posset, vt si a proprio vinculo liberaret. Non est
ergo tantum periculum, quod ea de causa fidei
prædicationem impeditur. Non enim a feminis,
qua imbecilliores sunt, & non possent viorum
conuersionem impeditre; sed nec etiam a viis,
cum iis aequa utiles conditio proponatur, vt si
renuenter vxoribus conuerterantur, possint ab
iis se liberare, si velint, & alias ducere. Imō &
non raro continget, quod & vii ipsi conser-
vem renuentes, sed etiam tædo prioris coniugij
affecti gaudent dari vxoribus facultatem dis-
solvendi vinculum coniugij, quod non solis vi-
res, sed viros etiam ipsos inuitos pleniusque ad-
stringit. Potest ergo dissoluendi vinculum illud
mutuum fidelibus concessa, non reddit fætem
odiosam, sicut redderet potestas data serui dis-
solvendi vinculum seruitutis, quod nullatenus
dominos, sed solos seruos ligabit.

Huc usque dictum est de infidelibus non sub-
ditis Ecclesia, nec Principibus Christianis, nunc
restat dicendum breuiter de iis, qui subdit sunt
Principibus Christianis, circa quos maiorem po-
testatem habet Ecclesia, vel Principes, & ideo
circa illos nonnullæ, sanctiones, & leges lat-
sunt. Nam in primis statutum est, ne infideles
Christianis subditi, sive Iudei sive Saraceni, siue
sive quoquis alio nomine Pagani seruos habent,
vel ancillas christianas ita habent in leg. Iudeus, et
Cod. ne Christianum mampicium leg. Deo nobis, et in
Cod. de Episc. & Cleric. in cap. In Iudei 1. & in cap.
nulli Iudeo, de Iudeis, & Saracenis, & in cap.
mampic. & in cap. nulla, cum aliis distinet, 54.

Circa quam prohibitionem aduentur primi
Doctores, nomini pagani, hinc intelligi etiam
cathecumenes, qui licet fidem Christi corde-
re, neant, baptismo parentes, & in foro Ecclesi non
numerantur in grege fidelium, ita Hurtado 4. 7.
5. 3. in fine. Aduentur secundum non prohiben-
t, quod Christianus possit esse colonus, sive adven-
tus, vel originatus in terris, vel prædis infi-
delius, quando nec interuenit cohabitatio, nec fe-
quens familiaritas cum infidelis, vt colligatur
ex cap. multorum, de Iudeis, ibi nonni-
tatis communiter, quos sequitur Suarez diff.
18. sect. 5. num. 14. Aduentur tertius si Iudei vel
Saracenus, non ad proprium usum sed mercatu-
re causa, emerit seruum, qui potest a fidem con-
vertitur, debere intra tres menses cum venia lem
exponere, alioquin liber sit, vt colligatur ex dicto
cap. nulli Iudeo, de Iudeis, & Saracenis, & notit
Coninch, vbi supra num. 162.

Secundum statutum est, ne eiusmodi infideles
subiecti Principibus Christianis eligi possint in
officia, & munera publica; ita haberent in cap.
Cum sit nimis. de Iudeis, vbi & Principes pro-
hibentur eiusmodi officia illis committere, & fi-
deles prohibentur cum illis infidelibus commi-
nare, donec officium dimiserint, & acquisita per in-
tellecū officium in pauperes Christianos erogant.
Quod etiam habetur in Concilio Toletano
3. cap. 14. relato in cap. nulla distinct. 54, & in
Concil. Toletan. 4. cap. 64. relato in cap. confi-

tuit. 17. quæst. 4. & in Concil. Matisonensi 1. cap. 13. Et in leg. *haec valitura*. Cod. de Iudeis & Cælicolis; per quas leges derogatur legi, genit. & is qui ff. de Decurionibus, vbi ex concessione Imperatorum Gentilium Lucij Veri, & Antonini permittebatur Iudeis honores in Republica adipisci. Inde in cap. penultimo de Iudeis additur, & imponitur Regi Lusitanæ, ne tributa sua, vel Regalia Iudeis vendat per ipsos exigenda, nisi adiunctor aliquo fidelis, qui cureret, ne fidelibus iniuria fiat.

156 Potuit autem merito tota hæc prohibitio fieri, quia hoc non est cogere directe infideles ad fidem amplectendam, sed Princeps Christianus vixit iure suo excludendo a dignitatibus, & officiis publicis aliquos subditos, quos prudenter iudicat minus idoneos, quales sunt infideles, ut protestat in Christianos exerceant, qui ratione fidei in sublimiori dignitate gradu positi sunt. *Quod* est iuxta sensum, & mentem Pauli, primæ ad Cor. 6, consulentis fidelibus, ne causas suas agerent apud. Magistratus infideles, sciam quando infideles nulli Principi Christiano suberant. Quænto magis inter Christianos non decet infideles fidelibus præfici: hoc enim esset tacitè eos declarare aptiores, & digniores ad ea munera publica, quæ sunt ipsi fideles, quod in dedecus cederet nostra religionis.

157 Circa hoc dubitari potest, primò an hac prohibitio intelligatur solum in ordine ad nouam electionem, aut collationem talis officij, vel potestatis, & iurisdictionis, an vero etiam in ordinem ad continuationem potestatis habita, antedictum an quam essent subditi Principibus Christianis, v.g. videamus in fine Rex Paganus, & cum eo maior pars subditorum conuertatur ad fidem, & in eo regno sint prefati habili aliqui Principes non supremi, sed subditi eius ista antequa Regis, & habentes vassallos, quorum Principum sunt subditi, an ij debeat priuari a Rege potestate, quam antea habebant in subditos, & dominio iurisdictionis, ne habeant Pagani iurisdictionem in subditos fideles. Supponimus autem, eos Principes non vexare vassallos fideles, sed tranquille eos permittere religionem Christianam obseruare. Aliqui ergo videntur vnuersaliter explicare hoc præceptum, ita ut vtrumque casum videatur comprehendere. Sic loquitur Suarez, dicta sent. 5. num. 13. dicens prohibitum esse, *ne Iudei officia publica gererent respectu fideium*, & rursus loquens de Innocentio III. per am, inquit, *imponit Iudei acceptantibus, vel gerentibus talia munera, & fit extorsio ad Paganos, id est Saracenos*. Eodem modo loquitur Castro Palao dicto tract. 4. disp. 2. punct. 8. num. 2. dicens: *certum est, infideles in Christiano Regno, sed Principi Christiano subiectos non posse iurisdictionem in Christianos habere, & inferius addit, quod Romanus Pontifex, indicans expediens, ne in Christiano regno infidelis iurisdictionem habeat in Christianos fideles, & sic præcepit*.

158 Alij tamen non ita generaliter loquuntur, sed dicunt, prohibitum esse, ne in Provincia Christiano Principi subiectis infideles præficiantur, vel eligantur ad ea munera publica. Sic loqui videtur Coninch dicta disp. 18. num. 158. dicens: *infideles ob Ecclesiæ prohibitionem non possunt iuster Christianos publicis officiis præfici, nec Principes Christiani possunt ius conferre iurisdictionem in Christianos sibi subditos*. Et paulò post subdit: *Innocentius III. præcipit eos per Con-*

*cilium Provinciale grauiter argui, qui Iudeos, an Paganos publicis officiis præficerint. Et postea rationem subdit, quia cum hoc casu illi Christianorum iudicio, & opera Christianis præficiantur, tacitè indicatur, inter Christianos non reperiiri aptos ad illa officia administranda, aut saltem non tam aptos, quæ sunt infideles. vbi indecentiam totam videtur reducere ad hoc, quod iudicio, & auctoritate Princeps Christiani eligantur infideles ad hæc officia; qua ratio non procedit, quando iam infidelis inuenitur iure suo possidere officium, & solum agitur de auferendo ab eo id, quod iam aliunde, & non ex commissione Princeps Christiani legitimè habebat. Clarius loquitur Hurtado disp. 78. §. 17. vbi de infidelibus subditis Principi Christiano, sic ait: *Non possum habere Christiana mancipia: vassallos autem non video, cur non possint. Itaque si Regi Hispano subdantur Pagani Principes, permittens prædicationem fidei, rametis plurimi in eorum terris conuertantur ad fidem, non possunt ipsis Principatu priuari, quod infideles persistant: licet non possint habere Christiana mancipia*. In quibus verbis displaceat illa vnuersalitas circa vassallos habendos, oportebat enim dicere, posse ab illis retineri potestatem antiquam circa vassallos, licet non possint denud potestatem nouam circa novos vassallos à Princepe Christiano accipere: hoc enim iam esset præfici à Princepe Christiano, & eligi ad officium, & iurisdictionem supra subditos fideles.*

159 Ceterum loquendo de retentione iurisdictionis, & potestatis legitime antique, non video prohibitionem factam, saltem dum subditos circa negotium religionis non turbant. Nam sanctiones, & leges suprà adductæ videntur solum loqui de electione denud facienda, qua à Princepe Christiano eligantur ad ea munera, & præficiantur infidelibus, ita loquitur Innocentius III. in dicto cap. *cum sit natus de Iudeis: Prohibentes, inquit, ne Iudei publicis officiis preferantur, & infra: se quis autem eis officium tale commisserit; per Provinciale Concilium compescatur. Officium verò huiusmodi: nempe sic electo: tandem Christianorum communio in commerciis, & aliis de- negetur, donec in ejus panperum, &c. & officium cum pudore dimittat, quod irreuerenter assumpit. Hoc idem extendimus ad Paganos. Eodem modo loquitur Concilium Tolitanum tertio relatum in dicto cap. nulla distinet. 54. nulla inquit, officia publica Iudei iniungantur, per qua eis occasio tributatur Christianis pœnam inferre. Et Concilium Tolitanum 4. relatum in dicto cap. Constituit 17. quæst. 4. constitut, inquit, *sancitum Concilium, et Iudei, aut bi, qui ex Iudeis sunt, officia publica nullatenus appetant, qui sub hac occasione Christianis iniuriam faciunt. Denique eodem modo loquitur Concilium Matisonense primum dicto cap. 13. his verbis. Nec Iudei Christians populis indices deputentur, aut telo- neary esse permittantur per quod illis (quod Dens auerat) Christiani videantur esse subiecti: Ex quibus omnibus constat, curam potissimum Ecclesiæ fuisse, ne officia hæc Iudeis vel Pagans committerentur. Quamvis enim potestas sit in Ecclesiæ priuandi etiam eos muneribus, & potestate antiqua aliunde quæ à Principibus Christianis habita, quando iam sunt subditi Principi Christiano; potuit tamen hoc prudenter Princeps Christianum relinquere, qui iuxta circumstantias præfen-**

præsentes iudicabunt, an id necesse sit, vel expeditiaspe namque continget, vt non expedit, ne reducio Prouincia ad fidem impeditatur, si Princeps Paganus timeat se loco, & Principatu amouendum, si ipse in infidelitate maneat. Factor, in Iudeis maiorem quandam turpitudinem inueniri, si infideles ad fidem conuersi manerent adhuc sub potestate Princeps Iudei, sub quo ante essent. Sed hic casus rarissimus esset, nec vñquam contigisse scio, nec oportuit pro eo legem positiuam fieri: quia si locus ille sub potestate Princeps Christiani vñquam venire, non posset moraliter fieri, vt sine religionis iniuria potest illa Iudei supra Christi nos permanere posset: quare ipsa naturalis legis, seu religionis obligatio sufficiet, vt Princeps Christianus fidelibus subditis prouideat, meliori quo possit modo, eos a potestate Princeps Iudei eximendo.

160 Hinc tamen dubitari potest secundum quid dicendum sit, si mortuo Princeps fidelis, cui subditus fideles liberant, succedit iure suo, & legitima successione consanguineus infidelis: an haec etiam noua Principatus, & potestatis occupatio prohibita sit prædictis functionibus Ecclesiasticis. P. Suarez in defensione fidei lib. 3, cap. 4. n. 6. & 7. dicit: si contingere, plebem fidelem inuoluntari subiici denuo Princeps infideli in isto tenuis, ut in gratia, si Rex Gentilis in isto bello ciuitatem Christianam occuparet, tunc Forum dominium acquereret: nam hoc etiam est de iure gentium à naturali derivatum, quod fides non tollit, nec Ecclesia, per se loquendo, impedit, quando Princeps infidelis Ethnicus est, & ipsi Ecclesia non subditus. Idemque est, si contingere, Regem infidelem legitimo iure successoris Christianum populum Christianum Principi ante subiectum obtinere; quia tunc etiam fides subditorum non impedit acquisitionem dominij: nec penderet ex illius populi voluntate, sed necessario venit ex aliqua priori, & iusta institutione. Hac autem intelligenda per se sunt, id est, precauendo scandalum, & pericula fidelium, que sequerentur possunt ex subiectione fidelium ad antiquos Principes infideles: ideoque in utroque casu, si talia incommoda probabiliter timerentur, & vitari non possent, nisi vel non ferendo, vel non acceptando talenm Principem, fieri posset, & deberet, quia ius, & potestas ad id faciendum Ecclesia non deest. Hac Suarez, cui subscibit Hurtado dicta disp. 77. §. 18. vbi sic ait. Censo non posse Ethnicum Principem, eo Principatu priuari, si in isto titulo antiquo aut novo in illum intrat, v.g. iure hereditario, aut in isto bello, est enim eadem ratio de hoc iure, ac de iure possessionis: quia sine in ista causa nullus potest spoliari iure suo: at non est illa iusta causa comparatione hominum, qui non sunt subditi temporales supremi Principis, nec infidelitas illis permisita est ad punitionem, nec Ecclesia habet iurisdictionem spirituali, nisi in baptizatis: si vero sit probabile periculum despicienda fidei, tunc poterit Princeps contumax priuari regno: at electione non licet dare Principatum infideli, quod recte probat ratio S. Thoma.

161 Hi duo auctores solum videntur loquuti de Princeps infideli, non subdito Principi Christiano, nempe de illo, qui non subditur mediatis, vel immediatis potestate Ecclesiæ: quare difficultas esse potest de eo infideli, qui succedit iure suo in Principatu subdito Principi supremo Christiano. De quo videntur sane mihi eadem esse ra-

tio, nec hunc comprehendendi sub prefata probitione. Nec enim eligitur, vel assumitur à Christianis, sed succedit iure, quod iam aliunde habet tamen, & deberet priuari iure successorum fidelium. Aliud vero est, si non iure anteriori succederet, sed ex institutione moderna Princeps antecessoris, qui cum heredem sibi nominaret in hoc Principatū, tunc eum locum habet prædicta Ecclesiæ prohibitus, nec adiutus deberet ad hereditarium successorum; nam sicut in Prouincia illa, nec ipse supremus Princeps, nec alij inferiores, & subditi, possunt eligere fidelem, cui potestatem, & iurisdictionem conferant, ita nec vius potest, testamento etiam per ultimam voluntatem eiusmodi potest, aut iurisdictionem infideles conferre: quare defunctus non potuit intra illam Prouinciam heredem in tali munere nominare infidelem, aut ius successoris hereditaria ei tributare.

Tertiò circa hanc ipsam prohibitionem dubitari potest, an ita sit vñiversalis, vt in eis quodlibet sibi liceat Pagano potestatem, & iurisdictionem in Prouincia Christiana conferre. Respondeo loquendo de prohibitione præfata iuri potestis de qua nunc est sermo, idem dicendum esse de illa, ac de legibus aliis positivis, que per se loquuntur vñiversaliter obligant, sed semper in fidei etiam exceptus, casus necessarii proportionatae, iuxta maiorem, vel minorem rei politique dignitatem. Quare in hac materia Hurtado ob. 18. §. 18. duos casus excipiuntur, in quibus necessitas excusat per hac lege. Primus est, si communias alii fidelium libera imponeretur à Princeps infideli, à quo cogendi essent fidem relinquendam: tunc enim ob vitandum hoc periculum, si medium aliud non esset, possent se dedere Princeps alteri infideli, penes quae spectant non esse religionis causa turbandas. In quo non videatur esse difficultas, quia cum eo casu vitari non possit potestas, & iurisdictionis alcuvus infidelis supra fideles, præfendens esset ille, cui cum minori fidei detrimento subdatur: nec tunc iphi infidelem assumenter ad Principatum, sed ex duabus, quorum alteri necessario subdi debent, eligunt minus malum, cui subdantur.

Secundus casus est, si tyrannus fidelis vellet eos opprimere, et loquaciter periculum imminutum in illos exercenda, quo casu dicit, posse le hinc dedere Princeps Pagano ei securitatem præstanti, & de conserva in eis fide Christiana, si non esset periculum ab ea deficiendi. Addit tamen, si tyrannus fidelis non sit eis graue illatus damnum, non posse eligere infidem, quia minus malum est per vim subditi alicui Principi Catholicum, quam sponte subdi Pagano, apud quem minus turam habebunt suam fidem. Ego vero, hunc casum esse Metaphysicum, & non mortalem: vix enim, aut ne vix quidem fieri potest, quod non sine graviora, & diuturniora mala, que ex Imperio Princeps infideli timere prudentes subditi possunt sibi, & suis posteris, quam que extollerant Princeps fidelis, cuius fatem filii minoris ingenij erunt, & ad minus religio in dilectione illa salua permanebit, cum iactu reliqua omnia fortunarum: & tranquillitatis damna postponenda sunt.

Hoc vñque dictum est de potestate dominorum in seruos, & Principum, seu superiorem in subditos.

ecclies pro- subditos. Restat alia duplex potestas, nempe do-
minis ne mini, seu heri in famulos, & parentum in filios;
Christiani for famuli; de quibus nunc breuiter dicendum est. Et quod
Iudeorum. attinet ad famulos, Ecclesia prohibuit, ne Chri-
stiani sint famuli Iudeorum, vt habetur in cap.
Christiani. Ad hec, de Iudeis, ybi etiam additur, ne femi-
nae Christianae sint nutrices filiorum Iudeorum,
filiorum tu- dorum. An ea prohibi-
tio exer-
citatur ad om-
nes infideles;
165

neclies pro- subditos. Restat alia duplex potestas, nempe do-
minis ne mini, seu heri in famulos, & parentum in filios;
Christiani for famuli; de quibus nunc breuiter dicendum est. Et quod
Iudeorum. attinet ad famulos, Ecclesia prohibuit, ne Chri-
stiani sint famuli Iudeorum, vt habetur in cap.
Christiani. Ad hec, de Iudeis, ybi etiam additur, ne femi-
nae Christianae sint nutrices filiorum Iudeorum,
filiorum tu- dorum. An ea prohibi-
tio exer-
citatur ad om-
nes infideles;
165

negat P. Thomas Sanchez lib. 2. in decal. cap.
31. num 25. & Hurtado dīct. 76. §. 40. quia de
foliis Iudeis ibi fit mentio, & odiar restringenda
sunt, & in Iudeis est ratio specialis propter sub-
iectionem, quam debet potius sustinere erga
Christianos, quam dominatum exercere, & hoc
in p̄enam Decidij patrati, & quia maior est eorum
obstinatio, difficultus conuertuntur, & in-
geniosius subuertunt fideles sibi familiares. Ce-
terum P. Suarez in presenti dicta dīct. 18. s̄ct. 6.
num. 10. putat, extendi ad Mahometanos, seu
Saracenos, non tamen ad Gentiles, quia nimur
plures alia prohibitions circa Iudeos facta ex-
tendi solent in iure ad Saracenos, vt constat ex
cap. Ad hac cap. cum sit nim. cap. in nonnullis,
& cap. ultimo de Iudeis, & ex lege ultima, §. vlt.
Cod. de Episc. & Cleric. Verum P. Sanchez re-
torquet hoc argumentum, quia quoties iura vo-
luerunt, legem extendi etiam ad Saracenos, id ex-
plicuerunt, vt constat ex dictis iuribus; ergo vbi id non explicerunt, non est presumenda exten-
sio. Addere possumus, quod in dicta lege ultima
§. ultimo adducta à Suario extensio non solum
fit ad Saracenos, sed etiam ad omnes Paganos; si-
cuit etiam in dicto cap. cum sit nim. si ergo ex iis
iuribus presumendum argumentum, non debetur ex-
tentio in casu nostro fieri ad solos Mahometanos,
sed etiam ad omnes Paganos. Aliunde tamen sen-
tentia Suarij mihi probatur, nempe ex cap. Iudei-
s. de Iudeis, vbi de Iudeis, & Saracenis fermo-
est, & de utrisque subditur: ex communiceatur an-
tem, qui cum eis presumperint habitare. Vnde col-
ligo prohibitum esse ad minus famulatum, qui
cohabitacionem secum afficit; de famulatu au-
tem extra domum, statim dicemus.

166

An prohibeas-
tur famula-
tu solum in-
tra domum,
an etiam ex-
tra domum
in fideles,
166

Secundum ergo circa hoc ipsum dubitatur, an
prohibeatur famulatus solum intra domum, an
etiam extra domum infidelis. Aliqui, quos refert
Sanchez, vbi supra num. 10. de famulatu solum
intra domum id intelligent, quibus videatur fa-
mulus Coninch vbi supra num. 17. & clarus Ca-
stro Palao dicta dīct. 2. punt. 9. num. 15. Alij
tamen melius omnem proprium famulatum inter-
dicunt, quia etiam famulus extra domum domini habiteret, adhuc proprium famulatum illius est. Ita alius relatis Sanchez loco citato Hurtado disputatione 76. s̄ct. 2. §. 43. in fine. Falso enim supponit Castro Palao, non esse proprium
famulatum, qui non est in eadem domo, cum pa-
sum teperantur mulci, qui vel ob angustias pro-
prii palati, vel alias ob causas extra domum ha-
bentur, & non minus famulantur, & afflentur,
quam si domi degerent. Dixi tamen, omnem pro-
prium famulatum interdic: quia non ita dicen-
durn de colonis, & operariis, qui non sunt pro-
prii famuli, & quos communiter Doctores colligunt non comprehendunt in haec prohibitione, ex
cap. multorum. de Iudeis. Videatur Coninch
Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

num. 17. Castro Palao dīcto num. 15. Hurtado
vbi supra §. 38. alij, quos refert, & sequitur San-
chez vbi supra num. 21. qui tamen magnam vim
facit in eo, quod Iudeus non sit presens: seculis
si esset praesens, hoc est si feret semper operi affi-
stat, non verò si aliquando ad peripcienda adi-
ficia, vel agriculturam, pro quibus Christiani lo-
cant operas suas, illuc aeat. Ego magis confide-
randum puto in ordine ad hanc prohibitionem,
an sit vere famulus, an solum operarius. Nam fa-
ber, fons, & alij opifices qui suas locant ope-
ras, non sunt propriè famuli conductoris, cui
laborant, etiam in eius prædio, vel domo la-
borent, nec pependit ab eius voluntate, sicut fa-
muli à voluntate domini, sed remanent sui iu-
ris, sicut & medici, qui operam suam locant in-
firmo: quare non inuenitur ibi subiectio, quam
leges, & canones nolunt habere Christianos
versus Iudeos: semper tamen familiaritas vi-
tanda est.

De feminis Christianis nutrientibus filios 567
Iudeorum est peculiaris difficultas, eo quod in De nurici-
diō cap. Ad hac, de Iudeis, vbi id prohibetur, tur
additum sit, in eorumdem domibus. Vnde multi
colligunt, non prohiberi, quod extra domum
parentum faminae Christiane in propriis do-
mibus eorum filios nutriant. Sed tamen alij non
pauci, quos refert, & sequitur Sanchez vbi supra
num. 19. hoc etiam prohiberi dicunt, pro-
pter vitandam familiaritatem nimiam, quæ ea
occasione contrahitur. Si tamen extra domum
ita id munus obici posset, vt vitaretur omnino
familiaritas cum Iudeo, dicunt non prohibeti.
Ego iuxta supradicta puto, tunc id prohiberi,
quando nutrit videbitur famulari Iudeo: quod
quidem propriè contingit, quando eis in domo
ipius, tunc enim censetur esse in numero famu-
larum. Quando verò est extra domum paren-
tum, magis censetur locare suas operas, quoad
illum actum, cum adhuc remaneat in propria
domo, & sui iuris, & ideo fortasse addita fuerunt
verba illa, in eorumdem domibus. Si autem aliquan-
do etiam extra domum manens censeretur al-
sumpta in famulam, & solum propter angustiam
loci, vel aliam ob causam haberetur in domo se-
parata, tunc iam prohibetur ex vi prohibito-
nis generalis famularum Iudeis, qui tamen causus
ratus erit.

De potestate Patris infidelis in filios fideles, 168
doctores dicunt perdi co ipso, quod filius bapti-
tus potest. Quid dicen-
tum de pot-
estate Patris
infidelis in fi-
liis fideles,
in c. Muores de baptismo, in quo tamen capite,
nec verbum est directe, vel indirecte ad hoc
spectans. Addit Suarez, idem haberi in Conci-
liis Toletanis à se supra adductis: attulerat au-
tem num. 13. Concilium Toletanum 3. & 4. sed
in 3. Concilio nihil de hoc dictum fuit, sed solum
in 4. c. 59. relato in c. Iudeorum filios. 28. q. 1. in his verbis. Iudeorum filios, vel filias ne parentum
vira involuantur erroribus, ad eorum confortio se-
parari decernimus. quæ verba intelligantur de
filii baptizaris, non de non baptizatis, vt nota-
uit glossa ibi verb. Iudeorum, & verb. proficiant:
inde infestens, per baptisnum solui ius patræ
potestatis & notans non tolli per hoc ius successio-
nis in hereditate paterna, vt colligitur ex cap.
Iudei. 5. de Iudeis, & Saracenis. An verò par-
ti possint in iuris parentibus baptizari, saltem
quando parentes infideles subduntur Principi.

Y y vel

vel domino Christiano; cuius subditi, vel serui sunt, est quæstio pertinens ad materiam de baptismo, de qua ultra alios videri possunt Suarez tom. 3. in 3. parvem disputationem. foliis 4. 5. & 6. Lorca presenti disputationem. & alij multi, quos congerit Dia-natorem. 1. part. 2. tract. 1. miscell. resolutionem. & 5. parte tractatu. 3. de casibus occurrentibus tempore mortis resolutio. 10. Et haec dicta sint de infidelibus non baptizatis: nunc dicamus de hæresi in particulari. Postea vero agemus de communicatione licita, vel illicita cum omnibus infidelibus, vbi videri poterunt, quæ hic desiderari possent de communicatione cum infidelibus non baptizatis.

DISPUTATIO XX.

De Hæresi, & Hæreticis.

SECTIO I. *Quid sit heres formalis, & quid sit heres obiectiva.*
 II. *Quæ requirantur ex parte obiecti ad hæresim, & hæreticum constitendum.*
 III. *De aliis propositionibus infra hæresim, & de variis singularum censuris.*
 IV. *Deiis quæ requiruntur ex parte subiecti ad hæresim contrahendam.*
 V. *De pertinacia, an, & qualis in hæretico requiratur.*
 VI. *De ignorantia, quomodo excusat, vel non excusat ab hæresi.*

Ostquam diximus de simplici infidelitate, sub qua Iudei, & Pagani comprehenduntur, sequitur ut dicamus de hæreticis, de quibus dicendum erit primò quid sit propriæ hæresis formalis, & obiectiva. Deinde quid requirantur ex parte obiecti, ut sit obiectum hæresis. Vnde postea explicandi erunt diuersi gradus censurarum, quibus Theologi notate solent propositiones alias infra hæresim. Deinde quæ conditiones requirantur ex parte subiecti, ut aliquis dicatur hæreticus. Denique de pertinacia requirita ex parte voluntatis ad incurriendam hæresim.

SECTIO I.

Quid sit heres formalis, & quid sit heres obiectiva.

Iluditur communiter hæresis, in hæresim formalis, & obiectivam. Formalis est pecuniam illud actuale, à quo aliquis formaliter denominatur hæreticus. Obiectiva vero est obiectum illud, quod falso creditur vel assertur ab hæretico v. g. in eo, qui docet in Deo esse quatuor personas, datur hæresis formalis, nempe actus quo illud assertur: hæresis autem obiectiva est obiectum illud falsum, quod assertur: ipsa vero assertio externa, seu loquutio externa, qua id profertur, licet sit obiectum voluntatis internæ hæreticæ, non tamen dicitur hæresis obiectiva, sed hæresis formalis externa, quæ denominatur

natur hæresis, & peccaminosa ab ipsa voluntate interna hæretica, & malasquare si voluntas inter-
non esset mala propter ignorantiam, vel inad-
uertentiam, voces externæ non essent hæresis
formalis externa, sed solum materialis. Obiectum
tamen ipsum semper est hæresis obiectiva, nec
hoc pender à culpa affirmant, quia obiectum
semper opponitur veritati reuelata, quod sufficit
ad hæresim obiectivam. Sicut enim obiectum
de dicitur simpliciter fides, propter de mysticis,
& articulis contentis in symbolo Athanasij sub-
ditur: *haec est fides Catholica &c.* ita de obiecto
contrariis dici potest simpliciter, & absolute, *haec
est hæresis.* Fator, hanc denominationem semper
inuolucr ordinem ad hæresim formalē possit
inuolucr: nam dicere de obiecto illo, quod sit hæresis,
est dicere, quod sit obiectum contradicens obiecto
à Deo reuelato, & sufficienter ad Ecclesiæ
proposito, atque ad eum aptum, ut terminet hæ-
resim formalē in illud affirmante, nulli ignorantia,
vel aliquid aliud per accidens excuter. Non tu-
men requiritur, quod actu supponat hæresim for-
malē actualem, ut dicatur hæresis obiectiva
actualis, sed sufficit quod sit obiectum tale, & ta-
liter reuelatum, atque ab Ecclesiæ proposito, ut
ex se sit aptum ad terminandam hæresim for-
malē. In quo non potest esse quælibet nisi de nomi-
ne, de qua videri potest Suarez disputatione 19. fol. 2.
num. 2. & sequentibus; qui tamen diligenter vi-
detur inter hæresim, & propositionem hæreticam,
& faciliter admittit secundum appellationem in
casu positio, quam primam, licet hanc etiam ad-
mittat, præterit si dicatur hæresis materialis.
Sed hoc etiam pertinet ad modum loquendi; &
negari non potest, quod Censores quibus ab in-
quisitoribus fidei dantur propositiones censu-
randæ, absque illa distinctione, vel addito di-
cunt, talem propositionem esse, vel non esse hæ-
resim, sicut de eius contradictione dicunt esse si-
dem Catholicam, præscindendo ab animo, vel
dispositione eius, qui eam protulit; hoc enim iu-
dicium reseruatur ipsi inquisitoribus, ad decer-
nendum de hæresi formalē, & an reus sit iudicandus
hæreticus. In hoc tamen, ut dixi, non potest
esse dissensio de re.

Circa nomen ipsum hæresis, & hæretici, ob-
seruant communiter Doctores, nomen hæresis
ex prima sua etymologia, & vñipartitione indi-
cans, ut sit a verbo Graeco αἵρεσις, id est, eligere, atque ad eum apponere, significans opinionem, quam sibi aliquis volun-
tarie eligit, sive bona, sive mala sit. Vnde &
secula dicitur, quia eam sequimus, & in eo sensu
dicebantur varia Philosopherum sedes, & in eo
sensu Cicero in Paradoxis dixit: *Cato autem
perfectus (mea sententia) Stoicus, & ea senti-
qua non sane probabant in vulgo, & in ea est
hæresis, quæ nullum sequitur florem rationis, &
que dilatat argumentum. Et de secula, idem Cicero
in Verrem. *Horum, inquit, nos hominum se-
cūlā, & atque institutionem prosequimur. Imita-
nōmen accepit, dicens, quoniam secundum ce-
rissimam seculam nostræ religionis vixi Pharisæus.**

Et cap. 24. dixerat: *Confiteor autem hoc, id est,*

quod secundum seculam, quam dicitur hæresis, sic

deservit Patri, & Deo meo, credens omnibus que

in lege, & Prophetis scripta sunt: spem habens in

Deum.

Postea vero Patres, & Ecclesia, nominatae